

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการวิเคราะห์นโยบายปฏิรูปการศึกษาทั้งระบบที่เกี่ยวข้องกับการปฏิรูปโครงสร้างและการบริหารจัดการของรัฐบาลนายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ (พ.ศ. 2552-2553) ผู้ศึกษาค้นคว้าใช้ประกอบการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง มีดังต่อไปนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับนโยบายสาธารณะ
 - 1.1 ความหมายของนโยบายสาธารณะ
 - 1.2 กระบวนการนโยบายสาธารณะ
 - 1.3 วงจรนโยบายสาธารณะ
 - 1.4 การวิเคราะห์นโยบายสาธารณะ
 - 1.5 ประเภทของนโยบาย
 - 1.6 องค์ประกอบของนโยบาย
 - 1.7 ลักษณะของนโยบายที่ดี
 - 1.8 การนำนโยบายสู่การปฏิบัติ
 - 1.9 ปัจจัยที่กำหนดความสำเร็จหรือล้มเหลวของนโยบายสู่การปฏิบัติ
2. แนวคิดเกี่ยวกับการวิเคราะห์นโยบาย
 - 2.1 ความหมายของการวิเคราะห์นโยบาย
 - 2.2 ลักษณะของการวิเคราะห์นโยบาย
 - 2.3 แนวทางที่ใช้ในการวิเคราะห์นโยบาย
 - 2.4 ระเบียบวิธีการวิเคราะห์นโยบาย
3. นโยบายการศึกษาของรัฐบาลนายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ
4. สาระสำคัญของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550
5. สาระสำคัญของ พ.ร.บ.การศึกษาแห่งชาติ และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545
6. สาระสำคัญของแผนการศึกษาแห่งชาติ (พ.ศ. 2545-2559)
7. สาระสำคัญของการจัดการศึกษาในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 (พ.ศ.2550-2554)

8. สาระสำคัญของแผนปฏิบัติราชการประจำปีงบประมาณ 2552 ของสำนักงาน ปลัดกระทรวงศึกษาธิการ

9. สาระสำคัญของแผนปฏิบัติราชการประจำปีงบประมาณ 2553 ของสำนักงาน ปลัดกระทรวงศึกษาธิการ

10. สาระสำคัญของการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สอง (พ.ศ.2552-2561)

11. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดเกี่ยวกับนโยบายการศึกษาของรัฐบาล

1. ความหมายของนโยบายสาธารณะ

นโยบายสาธารณะ เป็นคำที่แปลมาจากภาษาอังกฤษว่า Public Policy ซึ่งในภาษาไทยได้มีผู้ให้ความหมายไว้หลายความหมาย เช่น นโยบายของรัฐ นโยบายมหาชน นโยบายของประเทศ รัฐประศาสนนโยบาย และนโยบายของชาติ นอกจากนี้นักวิชาการบางท่านได้ใช้คำว่า เป้าหมายของรัฐ

โดยมีนักวิชาการหลายท่านได้ให้ความหมายของนโยบายสาธารณะไว้ดังนี้

เฟรดริค (Friedrich, Carl J., 1963, p. 70 อ้างอิงใน ศุภชัย ยาวะประภาส และคณะ, 2552, หน้า 49) นิยามนโยบายสาธารณะว่า หมายถึง ชุดของข้อเสนอเกี่ยวกับการกระทำของบุคคล กลุ่มบุคคล หรือรัฐบาลภายใต้สิ่งแวดล้อมที่ประกอบไปด้วยปัญหา อุปสรรคและโอกาสซึ่งนโยบายถูกเสนอเพื่อนำไปใช้ประโยชน์ในการแก้ปัญหาให้กับประชาชน

เคิร์กสันและมาโลน (2005, p. 1 อ้างอิงใน ศุภชัย ยาวะประภาส และคณะ, 2552, หน้า 48) นิยามนโยบายสาธารณะ หมายถึง การตัดสินใจของรัฐบาลและการกระทำของรัฐในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับสาธารณะ

มยุรี อนุมาณราชธน (2549) นโยบายสาธารณะ หมายถึง แนวทางในการกระทำของรัฐบาล ซึ่งอาจกล่าวได้ว่าเป็นแนวทางกว้าง ๆ ที่รัฐบาลได้ทำการตัดสินใจเลือกและกำหนดไว้ล่วงหน้า เพื่อชี้้นำให้มีกิจกรรม/การกระทำต่าง ๆ เกิดขึ้น เพื่อให้บรรลุเป้าหมาย/วัตถุประสงค์ที่ได้กำหนดไว้ โดยมีการวางแผน การจัดทำโครงการ วิธีการบริหารงาน หรือกระบวนการดำเนินงาน ให้บรรลุวัตถุประสงค์ในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ด้วยวิธีปฏิบัติงานที่ถูกต้องเหมาะสม สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริง และความต้องการของประชาชน/ผู้ใช้บริการในแต่ละเรื่อง

เจมส์ แอนด์สัน (James Anderson, 1970 อ้างอิงใน มยุรี อนุมาณราชธน, 2549, หน้า 4) นโยบายสาธารณะ คือ แนวทางกระทำของรัฐที่มีจุดมุ่งหมายหรือวัตถุประสงค์ที่เกี่ยวกับเรื่องใดเรื่องหนึ่ง นโยบายอาจเป็นเรื่องเกี่ยวกับการออกกฎหมาย การนำกฎหมายไปปฏิบัติ และการบังคับใช้

กฎหมาย นอกจากนั้นนโยบายต้องเกี่ยวข้องกับสิ่งที่รัฐบาลกระทำจริง ไม่ใช่สิ่งที่ตั้งใจกระทำหรือกำลังจะกระทำ การกระทำจะก่อให้เกิดผลของนโยบาย แนวความคิดเกี่ยวกับผลของนโยบายนี้ทำให้นโยบายแตกต่างจากการตัดสินใจในทางเลือกต่าง ๆ นโยบายของรัฐอาจเป็นเรื่องที่ได้กระทำการหรืองดเว้นการกระทำอย่างใดอย่างหนึ่ง โดยมีกฎหมายรองรับและมีอำนาจในการบังคับการกระทำนั้น

โทมัส ดาย (Thomas R. Dye 1984, p. 1 อ้างอิงใน สมบัติ ธำรงธัญวงศ์. 2546, หน้า 6) ให้ความหมายว่า นโยบายสาธารณะ คือ สิ่งที่รัฐบาลเลือกจะกระทำหรือไม่กระทำ ในส่วนที่รัฐบาลเลือกที่จะกระทำจะครอบคลุมกิจกรรมต่าง ๆ ทั้งหมดของรัฐบาล ทั้งกิจกรรมที่เป็นกิจวัตร และกิจกรรมที่เกิดขึ้นในบางโอกาส อาทิเช่น การควบคุมความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในสังคมและความพยายามในการขจัดความขัดแย้งกับสังคมอื่น ๆ เป็นต้น และมีวัตถุประสงค์ให้กิจกรรมที่รัฐบาลเลือกที่จะกระทำบรรลุเป้าหมายด้วยดี ในการให้บริการแก่สมาชิกในสังคม

ธันยวัฒน์ รัตนศักดิ์ (2546) ได้ให้ความหมายนโยบายสาธารณะ หมายถึง การตัดสินใจของรัฐบาลในการเลือกแนวทางที่พึงประสงค์เพื่อจะได้นำมาใช้เป็นกรอบในการดำเนินกิจกรรมของรัฐบาล โดยมีความมุ่งหวังที่จะแก้ไขปัญหา ป้องกันปัญหา รวมทั้งให้เกิดสภาพการณ์ต่าง ๆ ที่พึงประสงค์ขึ้นในสังคม

จากความหมายของนโยบายสาธารณะในทัศนะของนักวิชาการหลาย ๆ ท่านสามารถสรุปได้ว่า นโยบายสาธารณะ หมายถึง การตัดสินใจของรัฐบาลในการเลือกแนวทางกระทำของรัฐบาลที่มีจุดมุ่งหมายและวัตถุประสงค์ที่ครอบคลุมกิจกรรมต่าง ๆ ทั้งหมดของรัฐบาล โดยมีกฎหมายรองรับและมีอำนาจในการบังคับการกระทำ เพื่อนำไปใช้ประโยชน์ในการแก้ปัญหาให้กับประชาชน

องค์ประกอบของนโยบายสาธารณะ (อมรศักดิ์ กิจธนานันท์, 2551) มีดังนี้

1. เป็นกิจกรรมที่รัฐบาลเลือกที่จะกระทำหรือไม่กระทำ
2. เป็นการใช้อำนาจของรัฐในการจัดสรรกิจกรรมเพื่อตอบสนองค่านิยมของสังคม
3. ผู้มีอำนาจในการกำหนดนโยบายสาธารณะได้แก่ ผู้นำทางการเมือง ฝ่ายบริหารฝ่ายนิติบัญญัติ ฝ่ายตุลาการ พรรคการเมือง สถาบันราชการ ข้าราชการและประมุขของประเทศ
4. กิจกรรมที่รัฐบาลเลือกที่จะกระทำต้องเป็นชุดของการกระทำที่มีแบบแผน ระบบและกระบวนการอย่างชัดเจน เป็นการกระทำที่มีการสานต่ออย่างสม่ำเสมอ และต่อเนื่อง
5. กิจกรรมที่รัฐบาลเลือกที่จะกระทำต้องมีเป้าหมาย วัตถุประสงค์หรือจุดมุ่งหมาย เพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชนจำนวนมาก
6. เป็นกิจกรรมที่ต้องกระทำให้ปรากฏเป็นจริง มิใช่เป็นเพียงการแสดงเจตนารมณ์หรือความตั้งใจที่จะกระทำด้วยคำพูดเท่านั้น

7. กิจกรรมที่เลือกกระทำต้องมีผลลัพธ์ในการแก้ไขปัญหาที่สำคัญของสังคม ทั้งปัญหาความขัดแย้งหรือความร่วมมือของประชาชน
 8. เป็นการตัดสินใจที่จะกระทำเพื่อผลประโยชน์ของประชาชนจำนวนมาก มิใช่การตัดสินใจเพื่อประโยชน์เฉพาะบุคคล และเป็นชุดของการตัดสินใจที่เป็นระบบมิใช่การตัดสินใจแบบเอกเทศ
 9. เป็นการเลือกทางเลือกที่จะกระทำ โดยพิจารณาจากผลการวิเคราะห์ทางเลือกที่เหมาะสมที่สุด ทั้งทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม
 10. เป็นกิจกรรมที่ครอบคลุมทั้งกิจกรรมภายในประเทศและระหว่างประเทศ
 11. กิจกรรมที่รัฐบาลเลือกที่จะกระทำหรือไม่กระทำ อาจก่อให้เกิดผลทั้งทางบวก และทางลบต่อสังคม
 12. เป็นกิจกรรมที่ชอบด้วยกฎหมาย
- องค์ประกอบในการวิเคราะห์นโยบายสาธารณะ (The elements of policy analysis) ประกอบด้วย
1. วัตถุประสงค์ (The objectives) ต้องคำหาวัตถุประสงค์ที่แท้จริงของ นโยบาย
 2. ทางเลือก (The Alternatives) เป็นเงื่อนไขหรือวิธีการที่เป็นไปได้ซึ่งผู้ตัดสินใจ คาดหมายว่าจะนำไปสู่ความสำเร็จ
 3. ผลกระทบ (The Impacts) ผลที่เกิดขึ้นอันเนื่องมาจากทางเลือกเพื่อให้บรรลุ วัตถุประสงค์ตามที่ต้องการ
 4. เกณฑ์การวัด (The criteria) คือกฎเกณฑ์หรือมาตรฐานที่ใช้จัดลำดับความสำคัญของทางตามเลือกตาม ที่ประสงค์โดยจะใช้เกณฑ์การวัดที่ใช้หลักการเดียวกันในการประเมิน ทางเลือก ซึ่งจะสามารถเปรียบเทียบกันได้
 5. ตัวแบบ (The model) หัวใจของการวิเคราะห์การตัดสินใจคือกระบวนการหรือการ สร้างสรรค์ที่สามารถทำนายผลที่จะเกิดจากทางเลือกแต่ละทางเลือกได้ ดังนั้น ถ้าแนวทางเลือกใด ได้รับการพิจารณาเพื่อนำไปปฏิบัติ นักวิเคราะห์จะต้องประเมินผลกระทบที่จะเกิดขึ้นว่าจะบรรลุ วัตถุประสงค์หรือไม่ ซึ่งตัวแบบจะช่วยให้การดำเนินการดังกล่าวสมบูรณขึ้น ตัวแบบจะช่วยให้ ผู้ตัดสินใจมองเห็นภาพรวมทั้งหมดของทางเลือกและสามารถเปรียบเทียบเพื่อตัดสินใจ เลือกทางเลือกที่ต้องการได้
- ปัจจัยและองค์ประกอบของนโยบาย
1. ปัจจัยที่ใช้พิจารณาเพื่อกำหนดนโยบาย

1.1 ปัจจัยที่เป็นองค์ประกอบพื้นฐาน(Fundamental Factors) ประกอบด้วย

1.1.1 ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับผลประโยชน์ เป็นปัจจัยอันดับหนึ่งเสมอสำหรับผลประโยชน์จะเน้นผลประโยชน์ของประชาชนเป็นสำคัญสำหรับนโยบายสาธารณะ

1.1.2 ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับผู้กำหนดนโยบาย มองว่าใครคือผู้กำหนดนโยบายมีความรู้ความสามารถและเหตุผลในเรื่องนั้นมากน้อยแค่ไหน จะมองว่ากลุ่มของผู้นำจะมีสิทธิ์มากในการกำหนดนโยบาย

1.1.3 ปัจจัยที่เกี่ยวกับข้อมูลเอกสารต่างๆ ถือว่าเป็นข้อมูลสำคัญ สถิติข้อมูลต่างๆที่ใช้ประกอบการตัดสินใจกำหนดนโยบายสาธารณะจะมาจากข้อมูลเอกสาร(ทั้งปฐมภูมิและทุติยภูมิ)

1.2 ปัจจัยที่เป็นสภาพแวดล้อม (Environment Factors) สภาพแวดล้อม จะมีอิทธิพลมีปฏิสัมพันธ์ต่อการทำงานและองค์การและการทำงานและองค์การ ก็จะมีอิทธิพลต่อสภาพแวดล้อมด้วย ต่างก็จะมีปฏิสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน

1.2.1 ปัจจัยทางการเมืองและวัฒนธรรมทางการเมือง การเมืองจะเป็นแหล่งสนับสนุนและได้รับผลกระทบจากนโยบาย มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจในการกำหนดนโยบาย ถ้ามองในแง่ของวัฒนธรรมทางการเมืองแล้วจะขึ้นอยู่กับค่านิยมของคนในสังคมที่มีต่อการเมืองอย่างไร เช่น การชูประเด็นหาเสียงของพรรคการเมืองเพื่อให้ได้รับชัยชนะในการเลือกตั้ง เป็นตัวสะท้อนในการกำหนดนโยบาย

1.2.2 ปัจจัยทางเศรษฐกิจ ภาวะเศรษฐกิจเป็นตัวกำหนดความต้องการของประชาชน การดำเนินนโยบายของรัฐบาลก็ต้องเพื่อแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจให้กับประชาชน

1.2.3 ปัจจัยทางสังคม ปัจจัยทางสังคมจะมีมาก เช่น ค่านิยม วัฒนธรรม ครอบครัวยุค จำนวนประชากร เช่นถ้ามีประชากรในวัยเด็กมาก นโยบายสาธารณะก็จะออกไปทางการจัดการศึกษา หรือคนชรามากก็จะมีนโยบายสงเคราะห์คนชรา เป็นต้น

1.2.4. ปัจจัยทางภูมิศาสตร์และประวัติศาสตร์ เป็นตัวสะท้อนในการแก้ไขปัญหาในอดีต เป็นข้อมูลในการกำหนดนโยบาย

1.2.5 ปัจจัยทางด้านเทคโนโลยี มีความสำคัญในการกำหนดนโยบาย

2. กระบวนการนโยบายสาธารณะ

วิโรจน์ สารรัตน์ (2543) กล่าวว่า กระบวนการนโยบายสาธารณะเพื่อพัฒนาประเทศจะเป็นการเชื่อมโยงกันระหว่างระบบใหญ่สองระบบที่ทำหน้าที่แตกต่างกันตามหลักการแบ่งงานกันทำคือระบบการเมืองซึ่งทำหน้าที่กำหนดนโยบายสาธารณะ และระบบราชการซึ่งทำหน้าที่นำนโยบายสาธารณะมาปฏิบัติให้บรรลุผล นโยบายสาธารณะทางการศึกษาเป็นส่วนหนึ่งของ

นโยบายสาธารณะในการพัฒนาประเทศที่มีหลาย ๆ ด้าน จึงมีกระบวนการนโยบายเป็นเช่นเดียวกัน ดังนั้น การกล่าวถึงกระบวนการนโยบายทางการศึกษาในที่นี้จึงเป็นการกล่าวถึงกระบวนการนโยบายสาธารณะโดยภาพรวมนั้น แต่ก็ได้เพิ่มเติมประเด็นทางการศึกษา เพื่อให้มีลักษณะเฉพาะทางและเพื่อความชัดเจนที่มากขึ้น

3. วงจรนโยบายสาธารณะ (Public Policy Cycle)

3.1 การก่อตัวนโยบาย (Policy formation) เกิดอะไรขึ้นบ้าง

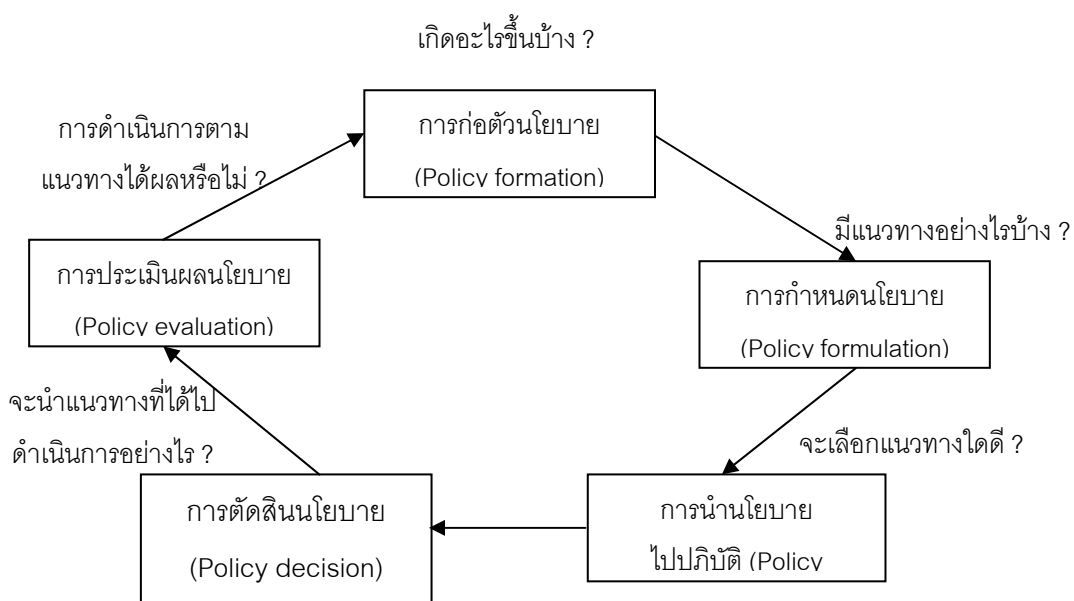
3.2 การกำหนดนโยบาย (Policy formulation) มีแนวทางอย่างไรบ้าง

3.3 การตัดสินใจนโยบาย (Policy decision) จะเลือกแนวทางใดดี

3.4 การนำนโยบายไปปฏิบัติ (Policy implementation) จะนำแนวทางที่ได้ไป

ดำเนินการอย่างไร

3.5 การประเมินผลนโยบาย (Policy evaluation) การดำเนินการตามแนวทางได้ผลหรือไม่หรือไม่



ภาพ 2 แสดงวงจรนโยบายสาธารณะ

3.1 การก่อตัวนโยบาย (Policy formation)

การศึกษาการก่อรูปนโยบายต้องเริ่มต้นด้วยการวิเคราะห์ลักษณะสภาพของปัญหาสาธารณะให้ชัดเจนเพื่อให้มั่นใจว่า ปัญหาที่กำลังปรากฏอยู่นั้นเป็นปัญหาอะไร เกิดขึ้นกับคนกลุ่มใด และมีผลกระทบต่อสังคมอย่างไร รวมทั้งต้องการความเร่งด่วนในการแก้ไข ปัญหาแค่ไหน และประชาชนในสังคมต้องการให้แก้ไขปัญหานั้นอย่างไร ถ้าไม่แก้ไขจะเกิดผลอย่างไร และถ้ารัฐบาลเข้าไปแก้ไขใครจะเป็นผู้ได้และเสียประโยชน์ ผลกระทบที่เกิดจากการแก้ไข ตรงตามที่เราคาดหวังหรือไม่ ใครเป็นผู้รับผิดชอบในการนำไปปฏิบัติต้องใช้ทรัพยากรอะไรบ้าง การระบุปัญหาที่ชัดเจนจะเป็นพื้นฐานในการกำหนดวัตถุประสงค์ในการแก้ไขปัญหาให้สอดคล้องกับสภาพปัญหา

ปัญหาสาธารณะจะกลายเป็นประเด็นเชิงนโยบายหรือเข้าสู่วาระและได้รับความสนใจจากผู้กำหนดนโยบายสาธารณะ มักจะต้องมีคุณลักษณะ

1. เกิดขึ้นตามธรรมชาติหรือเกิดขึ้นจากความรุนแรงทางการเมือง เช่น ปัญหาน้ำท่วม ปัญหาภัยแล้ง
2. มีการแตกตัวและขยายวงกว้างออกไป เช่น ปัญหาของความเป็นเมือง
3. มีความกระเทือนต่อความรู้สึกและเป็นที่สนใจของสื่อมวลชนทั่วไป เช่น ปัญหาอาชญากรรม ปัญหาแรงงานเด็ก
4. มีผลกระทบต่อสภาพแวดล้อม เช่น ปัญหามลภาวะ
5. มีลักษณะทำลายต่ออำนาจและความชอบธรรมของรัฐ เช่น ปัญหาการแบ่งแยกดินแดน
6. เป็นเรื่องร่วมสมัย เช่น ปัญหาการจราจร ปัญหาโรคเอดส์

การกำหนดวัตถุประสงค์ของนโยบาย

เมื่อทราบลักษณะปัญหานโยบายที่ชัดเจนแล้ว จะต้องกำหนดเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ในการแก้ไขปัญหาให้ชัดเจน

- การกำหนดวัตถุประสงค์ของนโยบาย ทำให้ทราบถึงลำดับความสำคัญของนโยบายที่ต้องจัดทำ และการเลือกใช้นโยบายให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ที่ต้องการ
- วัตถุประสงค์ของนโยบายมีความสำคัญ ในฐานะที่เป็นปัจจัยกำหนดทิศทางของทางเลือกนโยบายที่จะนำไปปฏิบัติให้ประสบผลสำเร็จ
- วัตถุประสงค์เป็นเกณฑ์ในการประเมินผลสำเร็จของนโยบาย ที่จะนำไปปฏิบัติว่าเป็นตามวัตถุประสงค์ที่ได้กำหนดไว้มากน้อยเพียงใด

คุณลักษณะของวัตถุประสงค์ของนโยบาย

1. ความครอบคลุมประเด็นปัญหา นโยบาย
2. ความสอดคล้องกับค่านิยมของสังคม
3. ความชัดเจนและความเป็นไปได้ในทางปฏิบัติ
4. ความสมเหตุสมผล
5. มีความสอดคล้องกับทรัพยากรที่จำเป็นต้องใช้
6. มีความสอดคล้องทางการเมือง
7. การกำหนดกรอบเวลาที่เหมาะสม

หมายเหตุ การก่อตัวนโยบาย

“ เริ่มต้นสถานการณ์ที่เกิดขึ้นนโยบาย ตระหนักและระบุปัญหา กลับกรองปัญหา จัดระเบียบวาระนโยบาย กำหนดวัตถุประสงค์ ”

3.2 การกำหนดนโยบาย (Policy formulation)

หากพิจารณาปัญหา เพื่อนำเข้าสู่กระบวนการกำหนดนโยบายสาธารณะในกรอบการวิเคราะห์ “เชิงระบบ” หรือ “ทฤษฎีระบบ” ของ David Easton จะได้ปัจจัยนำเข้าระบบปัจจัยนำออก ดังนี้

ปัจจัยนำเข้า ได้แก่ ปัญหาทั่วไป ปัญหาสังคม ประเด็นปัญหาสังคม และข้อเสนอของสังคมในสภาวการณ์ที่สภาพการเมืองมีบทบาทสูง ปัจจัยนำเข้าอาจมาจากกรณีที่พรรคการเมืองต่าง ๆ ได้นำเสนอนโยบายไว้ในการหาเสียง เช่น พรรคไทยรักไทยได้เสนอนโยบายโครงการพักชำระหนี้และลดภาระหนี้ให้แก่เกษตรกรรายย่อยไว้ในการหาเสียง และในที่สุดก็กลายเป็นคำมั่นในการที่ต้องกำหนดเป็นนโยบายสาธารณะ เมื่อพรรคไทยรักไทยเข้ามาเป็นรัฐบาลบริหารประเทศ

ระบบการเมือง คือ ข้อเสนอขอรัฐบาล ซึ่งปัจจุบันรัฐบาลได้เสนอนโยบายต่าง ๆ มากมาย เช่น นโยบายกองทุนให้กู้ยืมเพื่อการศึกษาที่ผูกกับรายได้ในอนาคต และนโยบายจัดสรรงบประมาณตามขนาดประชากร ให้กับหมู่บ้านและชุมชน

ปัจจัยนำออก คือ นโยบาย ซึ่งอาจจะอยู่ในรูปของกฎหมายต่าง ๆ คือ พระราชบัญญัติ พระราชกฤษฎีกา และประกาศ คำสั่งกระทรวง เป็นต้น ขณะเดียวกันก็จะมีการป้อนกลับสู่ระบบการเมือง โดยมีสภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจ สังคมและการเมือง เป็นปัจจัยสำคัญที่มีส่วนกำหนดและเปลี่ยนแปลงนโยบาย ซึ่งมีทั้งปัจจัยที่ควบคุมได้และควบคุมไม่ได้

ผู้มีบทบาทในการกำหนดนโยบายสาธารณะ

1. ฝ่ายบริหาร
2. ฝ่ายนิติบัญญัติ

3. ฝ่ายตุลาการ
4. องค์การอิสระต่าง ๆ

หมายเหตุ ขั้นตอนการกำหนดนโยบาย

“ การพัฒนาทางเลือก การประเมินทางเลือก การตัดสินใจทางเลือกเพื่อกำหนดนโยบาย การประกาศใช้ ”

3.3 การตัดสินใจนโยบาย (Policy decision)

การเลือกนโยบาย หมายถึง การเลือกวิถีทางหรือแนวนโยบายที่เหมาะสมที่สุด ซึ่งสามารถบรรลุวัตถุประสงค์ได้ตามต้องการ อาจรวมถึงนโยบายเทคนิคและกลยุทธ์ต่าง ๆ ที่สามารถแก้ไขปัญหาได้เป็นอย่างดี หลักจริยธรรมหรือคุณธรรมมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อค่านิยมที่เป็นรากฐานสำคัญในการเลือกนโยบาย

การพิจารณาทางเลือกนโยบาย

- ประสิทธิภาพ Effectiveness ความสามารถในการบรรลุเป้าหมายของทางเลือก
- ประสิทธิภาพ Efficiency ความสามารถในการผลิตผลผลิตโดยเปรียบเทียบจากต้นทุน
- ความพอเพียง Adequacy ความสามารถของการดำเนินการให้บรรลุเป้าหมายภายใต้เงื่อนไขของทรัพยากรที่มีอยู่
- ความเป็นธรรม Equity การกระจายตัวของผลการดำเนินการตามทางเลือก
- การตอบสนอง Responsiveness ความสามารถในการเติมเต็มความต้องการของประชาชนกลุ่มต่าง ๆ
- ความเหมาะสม Appropriateness การพิจารณาเชิงคุณค่าและความเป็นไปได้ในทางกลยุทธ์ในการตัดสินใจเลือกนโยบาย
- การต่อรอง ปรับเป้าหมายที่ไม่สอดคล้องกันให้ยอมรับร่วมกัน โดยการเจรจาแลกเปลี่ยน ให้รางวัลและประนีประนอม
- การโน้มน้าว ความพยายามทำให้เชื่อหรือยอมรับ และสนับสนุนด้วยความเต็มใจ
- การสั่งการ การใช้อำนาจที่เหนือกว่าในการบังคับการตัดสินใจ
- เสี่ยงข้ามมาก การอาศัยการลงมติโดยใช้ความคิดเห็นของคนส่วนใหญ่
- ฉันทามติ การยอมรับร่วมกัน โดยปราศจากข้อโต้แย้ง

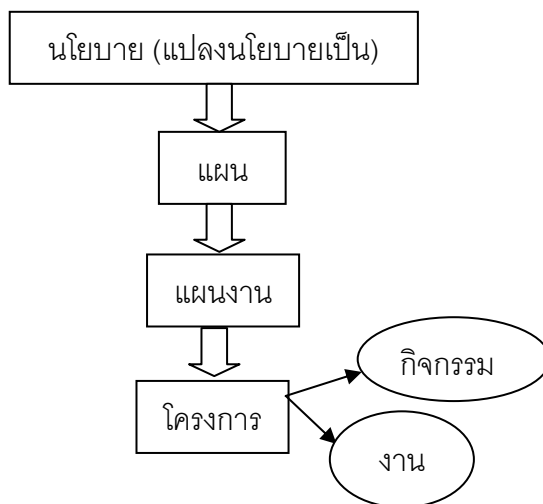
3.4 การนำนโยบายไปปฏิบัติ (Policy implementation)

ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการนำนโยบายสาธารณะไปปฏิบัติ

- 3.4.1 ฝ่ายนิติบัญญัติ
- 3.4.2 ฝ่ายบริหารหรือระบบราชการ

3.4.3 กลุ่มกดดัน

3.4.4 องค์กรชุมชนหรือภาคประชาสังคม



ภาพ 3 แสดงการนำนโยบายไปปฏิบัติ

การนำนโยบายสาธารณะไปปฏิบัติ จะประสบความสำเร็จมากน้อยเพียงไรขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายประการ

- ความยากง่ายของสถานการณ์
- ปัญหาที่เผชิญอยู่
- โครงสร้างตัวบทของนโยบายสาธารณะ
- โครงสร้างนอกเหนือตัวบทของนโยบายสาธารณะ

กระบวนการที่เป็นปัญหาการนำนโยบายไปปฏิบัติ

1. ปัญหาทางด้านสมรรถนะ : ปัจจัยบุคลากร เงินทุน เครื่องจักร วัสดุ ข้อมูลข่าวสาร เวลา (จำกัด) เทคโนโลยี (4MI2T) Man, Money, Machine, Material, Information, Time, Tecnology

2. ความสามารถในการควบคุม : การวัดความก้าวหน้าและผลการปฏิบัติ

3. การไม่ให้ความร่วมมือหรือต่อต้าน ทางบุคลากรในหน่วยงาน

4. การประสานงานระหว่างองค์กรรับผิดชอบกับองค์กรอื่น ๆ

5. การไม่ให้ความสนับสนุนทางผู้เกี่ยวข้อง ทั้งในด้านการเมือง เงินทุน งบประมาณ แต่กลับสร้างอุปสรรคในแง่ของการต่อต้านหรือคัดค้านนโยบาย

- กลุ่มผลประโยชน์

- กลุ่มการเมือง
- ข้าราชการ
- สื่อมวลชน

3.5 การประเมินผลนโยบาย (Policy evaluation)

เพื่อให้ทราบผลว่าการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติเป็นไปตามเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์หรือไม่ ในกรณีที่ไม่นับเป็นไปตามเป้าหมายจะได้มีการปรับ แผน / แผนงาน / โครงการ ให้บรรลุเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์มากขึ้นเป็นเครื่องมือที่ช่วยให้รู้ว่า แผน / แผนงาน / โครงการ นั้นควรจะดำเนินการต่อไปหรือยุติจุดมุ่งหมายของการประเมินผลโครงการมักจะมีคำถามอยู่ตลอดเวลาว่า ประเมินผลเพื่ออะไร หรือ ประเมินผลไปทำไม ปฏิบัติงานตามโครงการแล้วไม่มีการประเมินผลไม่ได้หรือ ตอบได้เลยว่าการบริหารแนวใหม่หรือการบริหารในระบบเปิด (Open System) นั้นถือว่าการประเมินผลเป็นขั้นตอนที่สำคัญมากซึ่งจุดมุ่งหมายของการประเมินผลโครงการมีดังนี้

3.5.1 เพื่อสนับสนุนหรือยกเลิก การประเมินผลจะเป็นเครื่องมือช่วยตัดสินใจว่าควรจะยกเลิกโครงการหรือสนับสนุนให้มีการขยายผลต่อไป โดยเฉพาะการมีโครงการใหม่ ๆ ยังมีได้จัดทำในรูปของโครงการทดลองซึ่งมีโอกาสจะผิดพลาดหรือล้มเหลวได้ง่าย ความล้มเหลวของโครงการจึงมิใช่ความล้มเหลวของผู้บริหารเสมอไป ดังนั้นถ้าเราประเมินผลแล้วโครงการนั้นสำเร็จตามที่กำหนดวัตถุประสงค์และเป้าหมายไว้ก็ควรดำเนินการต่อไป แต่ถ้าประเมินผลแล้วโครงการนั้นมีปัญหาหรือมีผลกระทบเชิงลบมากกว่า เราก็ควรยกเลิกไป

3.5.2 เพื่อทราบถึงความก้าวหน้าของการปฏิบัติงานตามโครงการว่าเป็นไปตามที่กำหนดวัตถุประสงค์และเป้าหมาย หรือกฎเกณฑ์ หรือมาตรฐานที่กำหนดไว้เพียงใดกลุ่มนโยบายสาธารณะ

3.5.3 เพื่อปรับปรุงงาน ถ้าเรานำโครงการไปปฏิบัติแล้ว พบว่าบางโครงการไม่ได้เสียทั้งหมด แต่ก็ไม่บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ทุกข้อ เราควรนำโครงการนั้นมาปรับปรุงแก้ไขให้ดีขึ้น โดยพิจารณาว่าโครงการนั้นบกพร่องในเรื่องใด เช่น ขาดความร่วมมือของประชาชน ขัดต่อค่านิยมของประชาชน ขาดการประชาสัมพันธ์ หรือสมรรถนะขององค์การที่รับผิดชอบต่ำ เมื่อเราทราบผลของการประเมินผล เราก็จะได้ปรับปรุงแก้ไขให้ตรงประเด็น

3.5.4 เพื่อศึกษาทางเลือก โดยปกติในการนำโครงการไปปฏิบัตินั้น ผู้บริหารโครงการจะพยายามแสวงหาทางเลือกที่ดีที่สุด จากทางเลือกอย่างน้อย 2 ทางเลือก ดังนั้นการประเมินผลจะเป็นการเปรียบเทียบทางเลือกก่อนที่จะตัดสินใจเลือกทางเลือกใดปฏิบัติ ทั้งนี้เพื่อลดความเสี่ยงให้น้อยลง

3.5.5 เพื่อขยายผล ในการนำโครงการไปปฏิบัติ ถ้าเราไม่มีการติดตามและ ประเมินผลอย่างต่อเนื่อง เราอาจจะไม่ทราบถึงความสำเร็จของโครงการ แต่ถ้าเราประเมินผล โครงการเป็นระยะ สม่ำเสมอ ผลปรากฏว่าโครงการนั้นบรรลุผลสำเร็จตามที่กำหนดวัตถุประสงค์ เราก็ควรจะขยายผลโครงการนั้นต่อไป แต่การขยายผลนั้นมีได้หมายความว่า จะขยายไปได้ทุกพื้นที่ การขยายผลต้องคำนึงถึงมิติของประชากร เวลา สถานที่ สถานการณ์ต่าง ๆ ปลูกพืชเมืองหนาวจะ ประสบความสำเร็จในพื้นที่ภาคเหนือ แต่ถ้าขยายผลไปยังภูมิภาคอื่นอาจจะไม่ได้ผลดีเสมอไป เพราะต้องคำนึงถึงลักษณะภูมิประเทศ ภูมิอากาศ เชื้อชาติ ค่านิยม ฯลฯ ดังนั้นสิ่งที่ต้องคำนึงถึง คือ สิ่งที่น่าไปในพื้นที่หนึ่งอาจได้ผลดี แต่นำไปขยายผลในพื้นที่หนึ่งอาจไม่ได้ผล หรือ สิ่งที่เคยทำ ได้ผลดีในช่วงเวลาหนึ่ง อาจจะไม่ได้อีกในเวลาหนึ่ง (จรัญธร บุญญาภาพ และประสิทธิ์ ทองเล่ม, 2553, น. 10 - 16)

สรุปวงจรมโยบายสาธารณะ คือ กระบวนการหรือขั้นตอนซึ่งประกอบไปด้วย 5 ขั้นตอน ดังนี้ 1)การก่อตั้งนโยบาย เป็นการวิเคราะห์สภาพปัญหาของนโยบาย 2)การกำหนดนโยบาย เป็น ขั้นตอนการพัฒนาทางเลือก การประเมินทางเลือก การตัดสินใจทางเลือกเพื่อกำหนดนโยบาย การประกาศใช้ 3) การตัดสินใจ เป็นการตัดสินใจเลือกแนวทางที่ดีที่สุดในการนำนโยบายไปใช้ 4) การนำนโยบายไปปฏิบัติ เป็นการนำแนวทางที่ได้ดีที่สุดไปดำเนินการ และ5) การประเมินผล นโยบาย เพื่อให้ทราบผลการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติเป็นไปตามเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ หรือไม่

4. การวิเคราะห์นโยบายสาธารณะ

การศึกษานโยบายสาธารณะแนวทางวิเคราะห์นโยบาย (Policy Analysis Approach) เป็นแนวทางที่นักรัฐประศาสนศาสตร์รุ่นใหม่นิยมนำมาใช้ในการศึกษานโยบาย สาธารณะ เนื่องจากการศึกษานโยบายสาธารณะแนวทรรณนโยบายมุ่งศึกษานโยบายเพื่อ อธิบายหรือทำความเข้าใจเกี่ยวกับลักษณะของการกำหนดนโยบายในภาพรวมกว้าง ๆ และ พิจารณานโยบายสาธารณะที่เป็นปัจจัยหนึ่งในการบริหารและการเมือง ส่วนแนวทางการวิเคราะห์ นโยบายจะเน้นการวิเคราะห์องค์ประกอบย่อยภายในโครงสร้างของนโยบายหนึ่ง ๆ ในฐานะที่เป็น ระบบความสัมพันธ์ในเชิงเหตุและผลซึ่งต้องประสานสอดคล้องระหว่างกัน

การศึกษานโยบายโดยการวิเคราะห์สิ่งจำเป็นในการวิเคราะห์นโยบาย คือ

1. ข่าวสารทั้งสามประเภทอาศัยวิธีการวิเคราะห์หลายวิธี ได้แก่

1.1 การพยากรณ์ หรือการคาดคะเนแนวโน้มหรือเหตุการณ์ในอนาคต อาจใช้ความรู้

ด้านประวัติศาสตร์ คณิตศาสตร์ ความน่าจะเป็นเข้าไปพยากรณ์

1.2 การพรรณนาหรือการอธิบายสิ่งที่ปรากฏ การพยากรณ์และการพรรณนาจะนำไป

ใช้ในการวิเคราะห์ข้อเท็จจริงว่าจากเหตุการณ์ที่ปรากฏขณะนี้เกิดเหตุการณ์อะไร เช่น ปัญหาการระบาดของไข้หวัดนก ปัญหาเยาวชนติดสารเสพติด ก็อธิบายว่าปัญหานั้นเป็นอย่างไร พร้อมกันนั้นก็พยากรณ์ว่าถ้าหากการระบาดยังอยู่ในลักษณะเช่นนี้โดยปราศจากการแก้ไขจะนำไปสู่เหตุการณ์ร้ายแรงอย่างไร

1.3 การประเมิน นำไปใช้วิเคราะห์ข้อมูลข่าวสารที่เป็นค่านิยม เช่น ประเมินทัศนคติ ประเมินค่านิยมของประชาชนว่ามีความรู้ความเข้าใจในเรื่องนั้น ๆ อย่างไร

1.4 การเสนอแนะ ใช้วิเคราะห์ข้อมูลที่เป็นการปฏิบัติ นั่นคือเป็นการเสนอแนะแนวทางในการปฏิบัติ เช่น พบสภาพความเป็นจริงประชาชนในชนบทห่างไกลมีปัญหาสุขภาพอนามัย เกิดจากธรรมเนียมปฏิบัติที่มีมาตั้งแต่ไหนแต่ไรเรื่องการรักษาโรคเมื่อเจ็บป่วยแทนที่จะป้องกันไม่ให้เกิดโรค เมื่อประชาชนมีค่านิยมเช่นนี้ควรเสนอแนะแนวทางการปฏิบัติ เช่น แนวทางปฏิรูประบบสุขภาพ แนวทางสร้างหลักประกันด้านสุขภาพ เป็นต้น ข้อเสนอแนะเหล่านี้ได้มาจากข่าวสารที่เป็นข้อเท็จจริงและค่านิยมนั่นเอง

2. การวิเคราะห์ข่าวสารทั้งสามประเภทต้องใช้เหตุผลเพื่อแปรสภาพสำหรับนำไปใช้ประโยชน์ในการกำหนดนโยบาย ข้อเท็จจริง ค่านิยม และการปฏิบัติจะถูกแปรสภาพออกมาเป็น Policy Argument (ข้อโต้แย้งนโยบาย ข้อมูลที่นำไปสู่ความมีเหตุมีผลเกี่ยวกับนโยบาย) เป็นข้อมูลที่น่าไปใช้ประกอบในการกำหนดนโยบายหนึ่ง ๆ ประกอบด้วยข้อมูลสำคัญ 6 ประเภท ได้แก่

2.1 ข้อมูลข่าวสารที่เกี่ยวข้องกับนโยบาย (Policy Relevant Information: I) เป็นข้อมูลที่เป็นทั้งข้อเท็จจริงและค่านิยมที่เป็นจุดเริ่มต้นของปัญหา เป็นจุดเริ่มต้นที่จะนำไปสู่การสร้างเหตุผลในการกำหนดนโยบาย หรืออาจเป็นข้อเท็จจริงและค่านิยมที่บรรยายปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นกับประชาชน เช่น ปัญหาเกษตรกรมีรายได้น้อย ไม่มีที่ดินทำกิน คุณภาพชีวิตไม่ดี ก็ต้องดูว่าการที่เกษตรกรมีปัญหาเหล่านี้เป็นผลมาจากอะไร การขาดที่ดินทำกินต้องเช่าที่ดินคนอื่นทำได้เท่าไรก็ต้องเอาไปจ่ายค่าเช่า ขาดแรงจูงใจในการบำรุงรักษาที่ดินเพราะไม่ใช่ของตัวเอง และนำไปสู่การบุกรุกป่าสงวนเพื่อหาที่ดินทำกิน นี่คือ Policy Relevant Information ที่จะนำไปสู่การกำหนดนโยบายออกมาเพื่อแก้ปัญหา

2.2 Policy Claim: C ข้ออ้างนโยบาย เป็นทั้งข้อเท็จจริงและค่านิยมและอาจจะรวมถึงการปฏิบัติด้วยที่เป็นข้อมูลข่าวสารเพื่อเป็นข้อสรุปที่ชัดเจนช่วยให้เห็นความสำคัญในการกำหนดนโยบายนั้น ๆ ออกมา เช่น ปัญหาเกษตรกรไม่มีที่ดินทำกิน ต้องรวบรวมตัวเลขขอออกมาให้ชัดเจนว่ามีเกษตรกรกี่แสนครอบครัวที่ไม่มีที่ดินทำกินเป็นของตนเอง หรือเมื่อพูดถึงปัญหา

การจรรยาบรรณ Policy Claim เป็นผลสรุปจากการวิจัยว่าในหนึ่งชั่วโมงมีรถยนต์ผ่านถนนเส้นนี้กี่คัน วิชาที่ละก็ค้นเพื่อระบุถึงความหนาแน่นของถนนสายนี้ประกอบในการสร้างทางยกระดับ

2.3 Warrant: W ข้อมูลที่เป็นหลักประกัน ได้มาจากการประเมินค่านิยม ความเชื่อ เป็นข้อมูลที่ไปสนับสนุน Policy Relevant Information ให้มีความน่าเชื่อถือมากขึ้น

2.4 Backing: B ข้อสนับสนุน เห็นได้ว่าทั้ง C, W, B ล้วนแล้วแต่เป็นข้อมูลที่ได้จากข้อเท็จจริง ค่านิยม เพื่อสนับสนุนการนำเสนอโนบายนั้น ๆ ทั้งสิ้น ข้อสนับสนุนเป็นข้อมูลที่จะไปสนับสนุนให้ Warrant มีความน่าเชื่อถือมากยิ่งขึ้น

2.5 Qualifier: Q ข้อตรวจสอบ เป็นข้อมูลที่ไปยืนยันว่าโนบายที่นำเสนอมีความน่าเชื่อถือ มีความเป็นไปได้ว่าลงมือปฏิบัติแล้วจะประสบความสำเร็จและเกิดประโยชน์ต่อประชาชน ข้อมูลที่เป็นข้อตรวจสอบมักผ่านการวิเคราะห์จากผู้เชี่ยวชาญ นักวิชาการ ที่ปรึกษา เพื่อให้ผู้อนุมัติโนบายเกิดความเชื่อมั่นว่าหากอนุมัติไปแล้วจะไม่เกิดการสูญเปล่า ตั้งแต่ข้อ 2.1–2.5 จึงเป็นข้อมูลในเชิงบวกทั้งสิ้น โดยหลักการไม่ควรนำเสนอในทางบวกเท่านั้นควรเสนอข้อมูลในทางลบด้วย อาจเป็นปัญหาอุปสรรคข้อขัดข้องที่อาจเกิดขึ้นจากการกำหนดหรือดำเนินโนบายนั้น ๆ

2.6 Rebuttal: R ข้อโต้แย้ง อาจเป็นข้อเท็จจริงหรือค่านิยมของประชาชนที่นำไปสู่การคัดค้านโนบายนั้น เช่น ประชาชนโต้แย้งว่าประตูระบายน้ำมาสร้างตรงนี้ไม่ได้เพราะเป็นกลางน้ำควรไปสร้างที่ต้นน้ำมากกว่า ดังนั้นผู้กำหนดโนบายควรหาทางแก้ไขข้อโต้แย้งนี้ด้วย สรุปข้อเท็จจริง ค่านิยม การปฏิบัติจะถูกนำมาวิเคราะห์ด้วยวิธีการพยากรณ์ พรรณนา ประเมิน และเสนอแนะเพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลที่เรียกว่า Policy Argument ทั้ง 6 ประเภท

สรุป Policy Argument ทั้ง 6 ประเภทคือข้อมูลรายละเอียดต่าง ๆ ที่นำเสนอเพื่อสะท้อนภาพให้เห็นถึงความจำเป็น ความสำคัญ ที่มา เจตนา รณมถ ความเดือดร้อนของประชาชน มีข้อมูลและสถิติแสดงให้เห็นอย่างชัดเจน รวมทั้งผลเสีย ข้อโต้แย้ง และแนวทางการแก้ไขปัญหาที่อาจเกิดขึ้นได้

3. มุ่งผลิต/แปรสภาพข่าวสารโนบาย เป็นการวิเคราะห์ลึกลงไปอีกว่า Policy Relevant Information ได้แก่

3.1 Policy Problems ข้อมูลเกี่ยวกับปัญหาโนบาย

3.2 Policy Alternatives / Policy Futures ข้อมูลเกี่ยวกับทางเลือกโนบายหรืออนาคตโนบาย

3.3 Policy Action ข้อมูลเกี่ยวกับการดำเนินโนบาย

3.4 Policy Outcomes ข้อมูลเกี่ยวกับผลลัพธ์นโยบาย

3.5 Policy Performance ข้อมูลเกี่ยวกับระดับความสำเร็จของนโยบาย

นโยบายต้องอาศัยข่าวสาร 3 ระดับ ได้แก่

1. Facts ข้อเท็จจริง คือ การพิจารณาจากเหตุการณ์/สภาพปัญหาที่เกิดขึ้นจริงในสังคม ดูว่าปัญหาเกิดขึ้นกับใคร เช่น ในชุมชนเมืองต้องมีปัญหาขยะจำนวนมาก ปัญหาโสเภณีเด็ก ผู้ทำหน้าที่วิเคราะห์นโยบายจะต้องทำความเข้าใจปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในสังคมและปัญหาเหล่านั้นต้องถูกนำไปแก้ไขโดยการกำหนดนโยบายสาธารณะขึ้นมา

2. Values ค่านิยม เป็นการพิจารณาเชื่อมโยงกับข้อเท็จจริงที่ปรากฏว่าปัญหานั้นเกิดจากค่านิยม ความเชื่อ ทัศนคติ วัฒนธรรมใด เช่น ปัญหาขยะในชุมชนเกิดจากค่านิยมของคนในชุมชนเมืองที่รักความสะดวกสบายจึงเลือกใช้โฟมและถุงพลาสติกที่สุดท้ายก่อให้เกิดขยะจำนวนมาก หรือปัญหาโสเภณีเด็กเกิดจากค่านิยมของเด็กวัยรุ่นที่ชอบความสะดวกสบาย ชอบใช้ของฟุ่มเฟือยราคาแพง

3. Actions การปฏิบัติ จากข้อเท็จจริงและค่านิยมนำไปสู่การปฏิบัติคือการแก้ไขปัญหาเหล่านั้น จากปัญหาขยะในชุมชนการปฏิบัติเพื่อแก้ไขปัญหาคือ รณรงค์ให้ประชาชนหิ้วถุงผ้าไปจ่ายตลาด นำปิ่นโตไปซื้ออาหาร รวมทั้งมาตรการอื่น ๆ เพื่อให้ขยะโฟมและถุงพลาสติกลดน้อยลง ค่านิยม ความชอบ ความเชื่อบางเรื่องขนบธรรมเนียมประเพณีบางอย่างมีผลโดยตรงต่อความสำเร็จหรือล้มเหลวในการดำเนินงาน ดังนั้นการปฏิบัติใด ๆ ที่ขัดแย้งกับค่านิยมความเชื่อของชาวบ้านโอกาสที่จะประสบความสำเร็จย่อมมีน้อยลง ดังนั้นข้อมูลที่เป็นค่านิยมจะมองข้ามไปไม่ได้

5. ประเภทของนโยบาย

มานิตย์ ไชยกิจ (ม.ป.ป., หน้า 6 - 7) ได้กล่าวถึงประเภทของนโยบายออกเป็น 3 ประเภท ดังนี้

1. นโยบายแบ่งตามลักษณะการศึกษา แบ่งเป็น

1.1 นโยบายในภาพรวม (Holistic Policy) หมายถึง นโยบายที่บูรณาการหรือนโยบายรวมเป็นนโยบายที่ต้องใช้สหวิทยาในการแก้ปัญหา อาทิเช่น นโยบายของประเทศไทย เป็นต้น

1.2 นโยบายเฉพาะด้านหรือเฉพาะสาขา (Sectorial Policy) หมายถึง นโยบายเฉพาะด้านใดด้านหนึ่งหรือเฉพาะสถาบันทางสังคมหรือเฉพาะสาขา อาทิเช่น นโยบายทางการศึกษา นโยบายทางสาธารณสุข นโยบายทางการทหาร นโยบายทางการคมนาคม นโยบายทางการสื่อสารและเทคโนโลยี

2. นโยบายตามแหล่งที่มา หรือตามวัตถุประสงค์ขององค์การ แบ่งเป็น

2.1 นโยบายสาธารณะ (Public Policy) หมายถึง นโยบายของรัฐบาล หรือนโยบายขององค์การของรัฐ หรือนโยบายที่จัดทำขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสาธารณประโยชน์ หรือประโยชน์ของคนส่วนใหญ่ของสังคม

2.2 นโยบายเอกชน (Private Policy) หมายถึง นโยบายขององค์การเอกชนที่กำหนดขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อค้ากำไร หากแต่ปัจจุบันในกลุ่มเอกชนบางกลุ่มมีนโยบายบริการสังคมบางส่วน เนื่องจากแนวคิดขององค์การเอกชนเปลี่ยนไป องค์การเอกชนเองก็ต้องมีนโยบายทางสังคมเพื่อร่วมสร้างสังคมไทยหรือสังคมประเทศให้น่าอยู่เพิ่มขึ้น เป็นการสร้างภาพพจน์ขององค์การยุคใหม่

3. นโยบายที่กำหนดตามลำดับชั้นขององค์การ แบ่งเป็น 5 ประเภท

3.1 นโยบายระดับโลก (World Policy)

3.2 นโยบายระดับประเทศ (National Policy)

3.3 นโยบายระดับสาขาวิชาหรือระดับสถาบัน (Sectorial Policy)

3.4 นโยบายระดับภาค (Regional policy)

3.5 นโยบายระดับหน่วยงาน (Institutional Policy)

3.6 นโยบายระดับสายงาน (Organizational Policy)

ดิลก บุญเรืองรอด (2550, หน้า 3 - 4) กล่าวว่า เรื่องของนโยบายมีวิธีการแบ่งประเภทได้หลายแบบ ขึ้นอยู่กับเกณฑ์การแบ่ง แต่ที่สำคัญที่ควรทราบ นโยบายที่แบ่งตามระดับชั้นของการบริหาร แบ่งออกเป็น 3 ประเภท ประกอบด้วย

1. นโยบายพื้นฐาน เป็นนโยบายระดับสูงสุด ได้แก่ นโยบายระดับชาติ ที่มีทั้งตราเป็นกฎหมาย และไม่ตราเป็นกฎหมาย ที่ตราเป็นกฎหมายที่สำคัญที่สุดคือรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 รองลงมา เช่น พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 และที่ไม่ตราเป็นกฎหมาย ได้แก่ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ นโยบายของรัฐบาล เป็นต้น

2. นโยบายทั่วไป เป็นนโยบายที่กำหนดตามนโยบายพื้นฐาน เพื่อเป็นนโยบายบริหารที่มีความชัดเจนขึ้น เทียบกับระดับการบริหารจะอยู่ในระดับกระทรวง ทบวง กรม เช่น แผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ นโยบายทางการศึกษาของรัฐบาล

3. นโยบายเฉพาะ เป็นนโยบายที่มีความชัดเจนมากขึ้นในระดับภารกิจ กิจกรรมเพื่อเชื่อมนโยบายทั้งสองระดับที่กล่าวมา ผู้ปฏิบัติที่ชัดเจน อาจจำแนกออกเป็น นโยบายของหน่วยงานย่อยหรือหน้าที่ เช่น นโยบายการผลิต นโยบายการตลาด นโยบายการเงิน นโยบายงานบุคคล เป็นต้น

สรุปได้ว่า นโยบาย สามารถแบ่งออกได้เป็น 3 ประเภทใหญ่ ๆ คือ 1) นโยบายแบ่งตาม ลักษณะการศึกษา 2) นโยบายแบ่งตามแหล่งที่มาหรือวัตถุประสงค์ และ 3) นโยบายแบ่งตามลำดับชั้น ขององค์การ และในแต่ละเกณฑ์การแบ่งยังสามารถแบ่งเป็นประเภทย่อย ๆ ลงไปได้อีกหลายประเภท

นโยบายการศึกษาจัดเป็นส่วนหนึ่งของนโยบายสาธารณะ (Public policy) ซึ่งปรากฏใน รูปแบบต่างๆ ได้แก่ 1) บัญญัติเป็นกฎหมาย เช่น รัฐธรรมนูญ พระราชบัญญัติ กฎกระทรวง มติคณะ รัฐมนตรี ระเบียบต่าง ๆ 2) จัดทำเป็นแผน เช่น แผนการศึกษาแห่งชาติ แผนยุทธศาสตร์ แผนกลยุทธ์ 3) ประกาศเป็นนโยบาย เช่น นโยบายรัฐบาล หรือนโยบายผู้บริหารระดับต่างๆ ซึ่งโดย ปกติจะได้มีการกำหนดนโยบาย และกระบวนการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติ โดยผ่านระบบราชการ ซึ่งเป็นกลไกของรัฐ โดยผู้ที่กำหนดแนวนโยบายให้องค์กรภาครัฐและเอกชนที่รับผิดชอบด้านงาน การศึกษาของชาติทุกระดับทุกประเภท ต้องนำแนวนโยบายดังกล่าวไปปฏิบัติ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การดำเนินภารกิจด้านการจัดการศึกษาของสถานศึกษาทุกประเภทและทุกระดับ ทั้งนี้เพื่อให้ การดำเนินงานการศึกษาประสบผลสำเร็จเป็นไปตามเจตจำนงของนโยบายอย่างมีประสิทธิภาพ (ลัมัยพร แหล่งหล้า, 2551, หน้า 16-17)

6. องค์ประกอบของนโยบาย

ทวีป ศิริวิศมี (2545, หน้า 3) กล่าวถึง องค์ประกอบของนโยบายไว้ว่า หมายถึง ปัจจัยที่ เป็นคุณสมบัติพื้นฐานของนโยบาย มี 2 ลักษณะ คือ องค์ประกอบเชิงโครงสร้างนโยบาย และ องค์ประกอบเชิงกระบวนการกำหนดนโยบาย

สุภาพร พิศาลบุตร (2543, หน้า 82 - 83) องค์ประกอบเชิงกระบวนการกำหนด นโยบายไว้ 5 องค์ประกอบ คือ

1. ความต้องการ (Policy Demand) หมายถึง ความต้องการของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องหรือ ส่วนได้เสีย เช่น นักการเมือง หรือกลุ่มผลประโยชน์สาธารณะต้องการให้รัฐกระทำ หรือละเว้นการ กระทำเกี่ยวกับปัญหาที่เห็นว่าสำคัญ

2. การตัดสินใจเพื่อกำหนดนโยบาย (Policy Decisions) เป็นผลต่อเนื่องจากความ ต้องการหรือความจำเป็นในขั้นตอนนี้ครอบคลุมใคร่ครวญถึงข้อวิเคราะห์ มีความมั่นใจพิจารณา ทางเลือก จนถึงการตัดสินใจกำหนด

3. คำแถลงของนโยบาย (Policy statement) คือข้อความซึ่งระบุเนื้อหาสาระของนโยบาย ที่กำหนดขึ้น เช่น คำแถลงนโยบายของรัฐบาล โดยมีลักษณะบ่งบอกเจตนารมณ์ ซึ่งประกอบด้วยส่วน ที่เป็นวัตถุประสงค์และมาตรการในการดำเนินงาน

4. ผลผลิตของนโยบาย (Policy Output) คือผลการปฏิบัติที่ปรากฏเป็นรูปธรรมของ การแถลงนโยบายเป็นผลจากการนำนโยบายเป็นผลจากการนำนโยบายไปปฏิบัติ

5. ผลลัพธ์ของนโยบาย (Policy Outcome) คือผลที่เกิดขึ้นและผลกระทบที่เกิดขึ้นจากนโยบายมีไปถึงซึ่งเป็นผลสุดท้าย และเป็นส่วนที่ต้องได้รับการติดตามประเมินผลต่อไป

ทวีป ศิริวัศมี (2545, หน้า 5 - 6) กล่าวถึงองค์ประกอบเชิงกระบวนการของนโยบายไว้ว่า ประกอบด้วย 2 ส่วน คือ การเห็นชอบนโยบาย กับการถือเป็นแนวทางปฏิบัติ การเห็นชอบนโยบาย คือ ก่อนที่จะมีการนำนโยบายไปปฏิบัติ นโยบายนั้นต้องได้รับการเห็นชอบขององค์กร หรือผู้มีอำนาจ

สรุปได้ว่า องค์ประกอบของนโยบายประกอบด้วย 3 ส่วน คือ ส่วนที่เป็นความต้องการจำเป็นของนโยบาย ซึ่งอาจจะมาจากสภาพปัญหาที่เป็นอยู่ หรือเกิดจากความต้องการของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง และได้เสียที่กำหนดเป็นนโยบาย ส่วนที่เป็นข้อความนโยบาย ซึ่งระบุเนื้อหาสาระของนโยบายที่กำหนดขึ้น และส่วนที่เป็นการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติ

7. ลักษณะของนโยบายที่ดี

การบริหารงานจะประสบผลสำเร็จมากน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับคุณลักษณะที่ดีของนโยบาย กล่าวคือ นโยบายจะต้องสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ที่มีข้อมูลที่ถูกต้องเป็นจริง กำหนดขึ้นก่อนที่จะดำเนินงาน ส่งผลประโยชน์ต่อส่วนร่วม ง่ายคำมีความชัดเจนและกะทัดรัด มีขอบเขตและระยะเวลาในการใช้ เป็นศูนย์รวมการประชาสัมพันธ์ของหน่วยงานต่างๆ ครอบคลุมสถานการณ์ต่างๆ ที่จะเกิดขึ้นในอนาคต และสอดคล้องกับปัจจัยต่างๆ ทั้งภายนอกและภายในองค์กรรวมทั้งควรยืดหยุ่นได้ตามภาวการณ์ที่จำเป็น นโยบายในการบริหารงานจะดีหรือไม่มากน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับเงื่อนไขที่แตกต่างกันหลายประการ เช่น ความสามารถของผู้กำหนดนโยบาย ความเข้าใจ และความสามารถของผู้ที่นำนโยบายไปปฏิบัติ การจัดระบบบริหารที่ดีมีประสิทธิภาพในหน่วยงาน และรวมถึงทัศนคติของผู้ที่เกี่ยวข้องกับนโยบายนั้นด้วย อย่างไรก็ตาม เนื่องจากนโยบายเป็นเรื่อง การเลือกสรรแนวทางที่ดีที่เหมาะสมเพื่อใช้ในการปฏิบัติงานให้บรรลุถึงเป้าหมายขององค์กร ฉะนั้นจะสังเกตได้ว่าองค์การอยู่ภายใต้ระบบการบริหารงานที่ดี ผู้บริหารและผู้กำหนดนโยบายจะต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถ เพื่อการบริหารงานต่างๆ ขององค์กรนั้น (ลัมย์พร แห่่งหล้า, 2551, หน้า 20-21) ดังที่ ประชุม รอดประเสริฐ (2543, หน้า 18-19) ได้กล่าวถึงลักษณะของนโยบายที่ดีที่พึงประสงค์ได้ดังนี้

1. นโยบายที่ดีจะต้องสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ขององค์กร และสามารถที่จะช่วยให้ การดำเนินงานบรรลุถึงเป้าประสงค์ได้
2. นโยบายที่ดีจะต้องกำหนดขึ้นจากข้อมูลที่เป็นจริงมิใช่เป็นข้อมูลที่เป็นความคิดเห็นส่วนตัวหรือข้อมูลที่เกิดขึ้นตามโอกาสอันไม่แน่นอน อย่างไรก็ตาม ข้อเสนอแนะและปฏิกริยาต่างๆ จากภายนอกควรเป็นสิ่งที่จะต้องคำนึงถึงบ้างในการกำหนดนโยบาย

3. นโยบายที่ดีจะต้องมีการกำหนดขึ้นก่อนที่จะมีการดำเนินงาน โดยการกำหนด กลวิธีและจัดสรรทรัพยากรให้เหมาะสมต่อการดำเนินงาน แต่ทั้งนี้จะต้องไม่แจ้งรายละเอียดของ กลวิธี ในการปฏิบัติ ควรเปิดกว้างไว้เพื่อให้ผู้ปฏิบัติพิจารณาตีความแล้วนำไปปฏิบัติตาม ความสามารถและให้สอดคล้องกับสถานการณ์ในขณะนั้น และเหมาะสมกับทรัพยากรที่มีอยู่

4. นโยบายที่ดีควรกำหนดขึ้นเพื่อสนองหรือส่งผลประโยชน์ให้กับบุคคลโดยส่วนรวม และจะต้องมีการพิจารณาว่านโยบายใดควรทำก่อน ควรทำหลัง โดยการจัดลำดับความสำคัญและ ความจำเป็น

5. นโยบายที่ดีจะต้องเป็นถ้อยคำหรือข้อความที่กะทัดรัดใช้ภาษาที่เข้าใจง่ายและ แดงไว้เป็นลายลักษณ์อักษรที่สมาชิกทุกคน ทุกระดับชั้นภายในหน่วยงานสามารถเข้าใจได้อย่าง ชัดแจ้ง

6. นโยบายที่ดีจะต้องมีขอบเขตและระยะเวลาในการใช้ กล่าวคือในองค์การหนึ่งๆ ย่อมมีภารกิจและความรับผิดชอบต่างกัน การกำหนดนโยบายเพื่อให้ครอบคลุมภารกิจและความ รับผิดชอบทั้งหมดย่อมเป็นไปได้ นอกจากนี้เมื่อเวลาผ่านไปเหตุการณ์ต่างๆ ย่อมมีการ เปลี่ยนแปลงนโยบายที่กำหนดไว้อาจไม่สามารถปฏิบัติให้สอดคล้องกับเหตุการณ์ใหม่ได้ ฉะนั้นจึง จำเป็นต้องปรับปรุงนโยบายให้เหมาะสมและสอดคล้องกับสถานการณ์ใหม่ หรืออาจกล่าวโดยสรุป ได้ว่า นโยบายที่ดีนั้นจะต้องอยู่ภายในขอบเขตของวัตถุประสงค์และมีความยืดหยุ่น สามารถที่จะ ปรับปรุงเปลี่ยนแปลงให้ทันต่อเหตุการณ์ใหม่เสมอ

7. นโยบายที่ดีจะต้องกำหนดขึ้นโดยให้ครอบคลุมไปถึงสถานการณ์ที่จะเกิดขึ้นใน อนาคตด้วย แต่ทั้งนี้จะต้องได้ข้อมูลที่มีการวิเคราะห์โดยละเอียดรอบคอบแล้วการกำหนดนโยบาย ระยะเวลาอันใกล้กับงานที่จะต้องทำในอนาคตมีความสอดคล้องและต่อเนื่องกัน

8. นโยบายที่ดีจะต้องสอดคล้องกับปัจจัยภายนอกองค์การ กล่าวคือ จะต้อง สอดคล้องกับระเบียบ กฎหมาย และข้อบังคับต่างๆ ของสังคมโดยส่วนรวม นอกจากนี้จะต้อง สอดคล้องกับความในใจหรือความคิดเห็นของสาธารณชนด้วย

มอนดี (Mondy, 1988, p.95-96 อ้างอิงใน ประชุม รอดประเสริฐ, 2543 หน้า 20) ได้ให้ รายละเอียดของคุณลักษณะที่ดีของนโยบาย ไว้ดังนี้

1. นโยบายควรกำหนดจากฐานของข้อมูลที่มีความเป็นจริง
2. นโยบายของผู้บังคับบัญชาและของผู้ใต้บังคับบัญชาควรสนับสนุนกันและเป็นไป ในทิศทางเดียวกัน ไม่ควรที่จะขัดแย้งกัน

3. นโยบายของหน่วยงานหรือแผนกที่ต่างกันแต่อยู่ภายในองค์การเดียวกันควรต้องประสานกัน

4. นโยบายควรเป็นข้อความที่แน่นอนเข้าใจได้และเป็นลายลักษณ์อักษร
5. นโยบายควรยืดหยุ่นแต่มั่นคงอยู่บนหลักการ หรือระเบียบข้อบังคับที่ถูกต้อง
6. นโยบายควรมีของขอบเขตเข้าใจได้ด้วยเหตุผล

อมรศักดิ์ กิจธนานันท์, (2551) ได้กล่าวว่าลักษณะของนโยบายสาธารณะที่ดีควรมีลักษณะดังนี้

1. ไม่ขัดแย้งต่อรัฐธรรมนูญที่ใช้ปกครองประเทศ
2. ไม่บั่นทอนความมั่นคงและผลประโยชน์ของชาติ ไม่ว่าจะโดยทางตรงและทางอ้อม
3. กระบวนการจัดทำนโยบายต้องมีประสิทธิภาพ มีกระบวนการศึกษาปัญหาต่างๆ อย่างมีระบบ ค้นหาสาเหตุที่แท้จริง และหาหนทางแก้ไขที่ดีที่สุด แล้วจึงนำมาออกเป็นนโยบาย
4. นโยบายสาธารณะที่ดี ควรจะเกิดจากการมีส่วนร่วมของประชาชน หน่วยงานและองค์กร ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกภาคส่วน
5. นโยบายสาธารณะนั้นทำให้ประชาชนในประเทศมีความผาสุก และสามารถอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างสมานฉันท์ ไม่ก่อให้เกิดการแตกแยกความสามัคคีของประชาชน
6. วัตถุประสงค์ของนโยบายสาธารณะนั้น ต้องยึดถือผลประโยชน์ของประชาชนจำนวนมาก

7. มิใช่การเพื่อประโยชน์เฉพาะบุคคลกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง

สรุปได้ว่า คุณลักษณะที่ดีที่เหมาะสมของนโยบายโดยถือเอาทัศนคติของบุคคลเป็นที่ตั้ง และเป็นไปตามหลักการ ถือเสียงข้างมากหรือเป็นทัศนคติของกลุ่มคนส่วนใหญ่ ซึ่งอาจมีคนอื่นกลุ่มหนึ่งหรือจำนวนน้อยคัดค้านและวิพากษ์วิจารณ์ไปตามทัศนคติหรือตามเหตุผลของบุคคลกลุ่มนั้น

8. การนำนโยบายสู่การปฏิบัติ

คำว่า “การนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติ (Policy implementation) นี้ มีนักวิชาการได้ให้ความหมายไว้หลากหลายทัศนะ ดังนี้

กล้า ทองขาว (2534, หน้า 150) ได้กำหนดคำนิยามของการนำนโยบายไปปฏิบัติว่า หมายถึง การดำเนินงานของบุคคล กลุ่มบุคคลหรือองค์กรทั้งภาครัฐและเอกชน โดยมีมุ่งที่จะให้วัตถุประสงค์และเป้าหมายตามอาณัติของนโยบายบรรลุผลสำเร็จโดยตรง ทั้งนี้ลักษณะการดำเนินการดังกล่าวจะต้องสังเกตและตรวจสอบได้จากปรากฏการณ์ที่เป็นจริง

ศุภชัย ยาวะประภาษ (2538, หน้า 91) ได้ศึกษาความหมายของคำว่า การนำนโยบายไปปฏิบัติของนักวิชาการต่างประเทศ และสรุปว่า นักวิชาการส่วนใหญ่มักเห็นพ้องต้องกันในประเด็นที่สำคัญอย่างน้อย 2 ประเด็น คือ

ประเด็นที่หนึ่ง การนำนโยบายไปปฏิบัติเป็นกระบวนการ นั่นคือ มีความต่อเนื่องไม่หยุดนิ่งมีขั้นตอนในการดำเนินกิจกรรม และในแต่ละขั้นตอนมีความสัมพันธ์กันตลอดเวลา ประเด็นที่สอง การนำนโยบายไปปฏิบัติเป็นการดำเนินการให้สำเร็จลุล่วงตามเป้าหมายของนโยบาย การนำนโยบายไปปฏิบัติเป็นขั้นตอนหนึ่งในขั้นตอนนโยบายทั้งหมด โดยเป็นขั้นตอนที่สืบเนื่องมาจากการกำหนดนโยบาย และกล่าวถึงกิจกรรมในขั้นตอนของการนำนโยบายไปปฏิบัติว่า ครอบคลุมถึงการแปลงวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายที่กำหนดไว้ในกฎหมาย หรือพระราชบัญญัติ ซึ่งโดยปกติว่า มักจะกว้าง คลุมเครือและกำกวม ให้เป็นโครงการหรือกิจกรรมที่ชัดเจนและเป็นรูปธรรม เพื่อดำเนินการให้สำเร็จลุล่วงตามเป้าหมายที่ได้กำหนดแล้ว การวางแผน และการวางรูปโครงการ เพื่อให้ตอบสนองต่อเป้าหมายที่กำหนดไว้ การจัดองค์การและปฏิบัติการให้เป็นไปตามโครงการที่วางรูปและกำหนดแผนไว้

วรเดช จันทรศร (2546, หน้า 3) ได้อธิบายว่า การนำนโยบายไปปฏิบัติเป็นเรื่องของการศึกษาว่า องค์การที่รับผิดชอบสามารถนำและกระตุ้นให้ทรัพยากรทางการบริหาร ตลอดจนกลไกที่สำคัญทั้งหมดปฏิบัติ ให้บรรลุตามนโยบายที่ระบุไว้ หรือไม่เพียงใด

ถวัลย์รัฐ วรเทพพิพิงษ์ (2540, หน้า 59) กล่าวว่า การนำนโยบายไปปฏิบัติเป็นภาระหน้าที่หลักที่สำคัญยิ่งประการหนึ่งของข้าราชการประจำ ซึ่งมีความยากในการปฏิบัติมากกว่างานประจำและจำเป็นต้องใช้ความคิดสร้างสรรค์ของข้าราชการเอง กล่าวคือ เมื่อฝ่ายการเมืองได้กำหนดนโยบายมาแล้ว หน้าที่ของข้าราชการประจำก็คือ การนำนโยบายที่ฝ่ายการเมืองกำหนดไปปฏิบัติให้บรรลุผลด้วยการแปลงนโยบาย ซึ่งมีลักษณะเป็นนามธรรมให้เป็นรูปธรรมในรูปของแผนงาน/โครงการ แล้วนำนโยบายที่แปลงให้เป็นรูปธรรมแล้วไปปฏิบัติให้บรรลุผล

รุ่งเรือง สุชาภิรมย์ (2543, หน้า 20) กล่าวว่า การนำนโยบายไปปฏิบัติเป็นกระบวนการที่ต่อเนื่องจากขั้นตอนของการกำหนดนโยบายที่ดำเนินการโดยหน่วยงาน บุคคลหรือกลุ่มบุคคลในการนำทรัพยากรที่มีอยู่ไปบริหารและจัดการ เพื่อให้เกิดผลตามวัตถุประสงค์ของนโยบาย โดยอาจมีการแปลงนโยบายออกเป็นรูปของ กฎ ระเบียบ แผนงาน โครงการ หรือกิจกรรม เพื่อนำไปปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้ส่งผลไปยังผู้ที่ต้องการให้ได้รับผลประโยชน์จากนโยบาย ในกรณีที่นโยบายของรัฐบาลนั้น การนำนโยบายไปปฏิบัติจะเป็นหน้าที่ของข้าราชการประจำ

สรุปได้ว่า การนำนโยบายไปปฏิบัติ เป็นกระบวนการที่ต่อเนื่องจากขั้นตอนการกำหนดนโยบาย โดยผู้นำนโยบายไปปฏิบัติจะต้องระดมทรัพยากรที่มีอยู่ในด้านต่างๆ ขององค์การไปบริหารจัดการ โดยการแปลงนโยบายจากนามธรรมให้เป็นรูปธรรม เช่น กฎ ระเบียบ แผนงาน โครงการหรือกิจกรรมแล้วนำไปปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้ให้นโยบายนั้นบรรลุวัตถุประสงค์ที่ได้กำหนดไว้

สำหรับขั้นตอนที่สำคัญของการนำนโยบายไปปฏิบัตินั้น วรเดช จันทรศร (2540, หน้า 35-46) ได้นำเสนอไว้ว่า ขั้นตอนในการนำนโยบายไปปฏิบัติ ประกอบด้วย 2 ขั้นตอนหลัก คือ ขั้นตอนในระดับมหภาค (Macro) และขั้นตอนในระดับจุลภาค (Micro) ซึ่งมีสาระสำคัญดังต่อไปนี้

1. ขั้นตอนของการนำนโยบายไปปฏิบัติในระดับมหภาค แบ่งออกเป็น 2 ขั้นตอนหลัก ได้แก่ ขั้นตอนของการแปลงนโยบายออกเป็นแนวทางปฏิบัติ หรือออกมาในรูปของแผนงานหรือโครงการ และขั้นตอนในการทำให้หน่วยงานในระดับท้องถิ่นยอมรับแนวทาง แผนงาน โครงการ หรือผลของการแปลงนโยบายนั้นไปปฏิบัติต่อไป ดังนี้

1.1 ขั้นตอนของการแปลงนโยบาย ถือว่าเป็นขั้นตอนที่มีความสำคัญมาก เพราะหากมีการแปลงนโยบายให้เบี่ยงเบนไปจากวัตถุประสงค์แล้วก็อาจกล่าวได้ว่า ความล้มเหลวของนโยบายนั้นย่อมเกิดขึ้นตั้งแต่แรก

1.2 ขั้นตอนของการยอมรับ เป็นขั้นตอนที่ทำให้หน่วยงานในระดับท้องถิ่นยอมรับแนวทาง แผนงาน โครงการ หรือผลของการเปลี่ยนแปลงนโยบายนั้นไปปฏิบัติต่อไป ในขั้นตอนนี้ ราชการที่บริหารส่วนกลางจะสามารถทำให้หน่วยปฏิบัติในระดับล่างหรือระดับท้องถิ่นยอมรับและจัดทำโครงการสนองนโยบายที่ส่วนราชการวางไว้ เพราะอำนาจที่แท้จริงในการนำนโยบาย แผนงาน และโครงการไปปฏิบัติ ย่อมอยู่ที่หน่วยงานและผู้ปฏิบัติในระดับท้องถิ่นเป็นสำคัญ ดังนั้น การสร้างความสำเร็จให้เกิดขึ้นในการนำนโยบายไปปฏิบัติ จึงจำเป็นจะต้องมีความเข้าใจถึงขั้นตอนของการนำนโยบายไปปฏิบัติในระดับจุลภาคด้วย

2. ขั้นตอนการนำนโยบายสาธารณะไปปฏิบัติในระดับจุลภาค แบ่งออกเป็น 3 ขั้นตอนหลัก คือ ขั้นระดมพลัง ขั้นการปฏิบัติ และขั้นการสร้างความเป็นปึกแผ่นหรือความต่อเนื่อง

2.1 ขั้นระดมพลัง (Mobilization) เป็นขั้นตอนที่หน่วยงานในระดับท้องถิ่นจะต้องดำเนินการใน 2 กิจกรรม คือ การพิจารณารับนโยบาย และการแสวงหาความสนับสนุน

2.2 ขั้นการปฏิบัติ (Deliverer implementation) ขั้นตอนนี้มีความครอบคลุมถึงกระบวนการในการปรับเปลี่ยนโครงการที่ได้มีการยอมรับแล้วออกมาในรูปของการปฏิบัติจริงในขั้นนี้ จึงเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับตัวผู้ปฏิบัติ หรือผู้ให้บริการตามโครงการโดยตรง ในบางกรณีผู้ปฏิบัติอาจจะ

ยอมทำการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของตนเอง ให้เข้ากับแผนหรือโครงการที่กำหนดไว้ในบางกรณี ผู้ปฏิบัติอาจจะทำการปรับแผนหรือโครงการนั้น ให้เข้ากับพฤติกรรมปฏิบัติงานของตนเองก็ได้ ขึ้นอยู่กับความเหมาะสมของสภาพแวดล้อมและลักษณะของบุคคลที่เป็นผู้ปฏิบัติ วิธีดำเนินการในลักษณะนี้เป็นวิธีการที่จะเปิดโอกาสให้มีการปรับตัวเข้าหาซึ่งกันและกัน ระหว่างนโยบายของรัฐบาลกลางกับการปฏิบัติตามนโยบายโดยหน่วยงานระดับท้องถิ่น

2.3 **ขั้นการสร้างความเป็นปึกแผ่นหรือความต่อเนื่อง (Institutionalization or Continuation)** ความสำเร็จของนโยบายจะเกิดขึ้นไม่ได้ หากนโยบายนั้นไม่ถูกนำไปปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง การที่จะให้มีการปฏิบัติอย่างต่อเนื่องนี้หมายความว่า นโยบายนั้นจะต้องถูกปรับเปลี่ยน และได้รับการยอมรับเป็นหน้าที่ประจำวันของผู้ปฏิบัติด้วย

สรุปได้ว่า การทำให้นโยบายนั้นได้รับการปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง ผู้บริหารในระดับท้องถิ่นจะต้องเป็นตัวนำในการชักจูงให้ผู้ปฏิบัติเห็นความสำคัญของนโยบายดังกล่าวอย่างต่อเนื่อง และจะต้องหาทางแปลงนโยบายนั้นให้เป็นภารกิจประจำวันของผู้ปฏิบัติไปโดยตลอด ในส่วนของ ผู้ปฏิบัติเองก็ต้องพร้อมและมีความเต็มใจที่จะปฏิบัติตามนโยบายนั้น โดยถาวรเสมือนหนึ่งเป็น ภารกิจประจำวัน

9. ปัจจัยที่กำหนดความสำเร็จหรือล้มเหลวของการนำนโยบายไปปฏิบัติ

ในการนำนโยบายไปปฏิบัติจะประสบความสำเร็จหรือความล้มเหลวนั้น มีปัจจัยหลายประการเข้ามาเกี่ยวข้อง ซึ่ง ศุภชัย ยาวะประภาส (2538, หน้า 101-108) ได้ทบทวนผลงานของนักวิชาการพบว่า มีปัจจัยหลายประการที่กำหนดความสำเร็จหรือความล้มเหลวของการนำนโยบายไปปฏิบัติ โดยสามารถสรุปได้ ดังนี้

1. **ลักษณะของนโยบาย** ลักษณะของนโยบายที่มีส่วนในการกำหนดความสำเร็จหรือความล้มเหลวของนโยบาย ได้แก่

1.1 **ประเภทของนโยบาย** การปฏิบัติตามนโยบายจะมีโอกาสประสบผลสำเร็จมากที่สุดหากนโยบายนั้นเรียกร้องให้มีการเปลี่ยนแปลงสิ่งต่างๆ น้อยที่สุด และมีความเห็นพ้องต้องกันในวัตถุประสงค์ระดับสูง

1.2 **ผลประโยชน์ของนโยบายนั้นๆ** ความสำเร็จของการนำนโยบายไปปฏิบัติ ขึ้นกับประสบการณ์ที่ผ่านมา น้ำหนักของผลกระทบทางเศรษฐกิจและสังคมที่นโยบายนั้นผลักดันให้ เกิดขึ้นมาถ้าการรับรู้มีมากกว่าว่านโยบายนั้นให้ประโยชน์มากกว่านโยบายอื่น โอกาสความสำเร็จก็จะมีมาก

1.3 **ความสอดคล้องกับค่านิยมและความต้องการของผู้ที่จะได้รับผลกระทบจากนโยบายนั้น**

1.4 ความเป็นไปได้ในการนำมาทดลองในเชิงปฏิบัติในลักษณะโครงการทดลอง ก่อนโอกาสสำเร็จจะมีมากกว่านโยบายที่ไม่สามารถทำเป็นโครงการทดลองก่อนได้

1.5 ความเห็นผลได้ของนโยบาย นโยบายที่สามารถส่งผลที่สามารถเห็นได้ชัดเจน จะมีโอกาสในการประสบผลสำเร็จในทางปฏิบัติมากกว่านโยบายที่ไม่สามารถชี้ให้เห็นถึงผลที่ชัดเจน

1.6 คุณภาพของการส่งข้อมูลย้อนกลับ คุณลักษณะประโยชน์ของการส่งข้อมูลย้อนกลับมีความสำคัญมากต่อความสำเร็จของนโยบายโดยเฉพาะถ้าเป็นนโยบายที่เสนอการเปลี่ยนแปลงใหม่ๆ

2. วัตถุประสงค์ของนโยบาย ในเรื่องวัตถุประสงค์ที่จะเป็นส่วนหนึ่งในการที่จะให้การกำหนดนโยบายไปปฏิบัตินั้นสำเร็จ พิจารณาได้ดังนี้

2.1 ความชัดเจนของวัตถุประสงค์ หากวัตถุประสงค์ไม่ชัดเจน การตีความผิดจะเป็นเหตุทำให้การนำนโยบายไปปฏิบัติล้มเหลวได้

2.2 ความสอดคล้องกันของวัตถุประสงค์ นอกจากวัตถุประสงค์จะชัดเจนแล้วยังจำเป็นต้องมีความสอดคล้องเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน

2.3 ความยากง่ายในการรับรู้วัตถุประสงค์ คือ ง่ายต่อความเข้าใจ ความรับรู้ของผู้ที่จะนำไปปฏิบัติว่านโยบายนั้น ๆ มีวัตถุประสงค์อย่างไร

2.4 ตัวชี้วัดความสำเร็จของนโยบาย จะทราบว่าความสำเร็จของนโยบายนั้น แสดงให้เห็นได้อย่างไร อะไรคือตัวชี้วัดว่านโยบายนั้นประสบผลสำเร็จ ฉะนั้นจำเป็นต้องมีดัชนีชี้วัดวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายของนโยบายนั้น ๆ

2.5 ความไม่เที่ยงตรงของข่าวสารต่อผู้นำนโยบายไปปฏิบัติ หากแหล่งข้อมูลข่าวสารให้ข้อมูลที่ไม่สอดคล้องในการแปลวัตถุประสงค์ เป้าหมาย หรือมาตรฐานต่าง ๆ ของนโยบาย ข้อขัดแย้งเหล่านั้นจะทำให้การปฏิบัติไม่เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของนโยบายที่แท้จริง

3. ความเป็นไปได้ทางการเมือง ตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับความเป็นไปได้ทางการเมือง ได้แก่

3.1 การเจรจาระหว่างรัฐบาลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ความสำเร็จในการนำนโยบายไปปฏิบัติขึ้นอยู่กับการสนับสนุนหรือคัดค้านที่มีต่อนโยบาย

3.2 ความสนับสนุนจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง นโยบายที่ขาดการสนับสนุนจากกลุ่มผลประโยชน์ และบุคคลที่สำคัญในรัฐบาลและรัฐสภา ก็มีโอกาที่จะถูกคัดค้านเมื่อนำเข้าพิจารณาในกระบวนการทางนิติบัญญัติ

3.3 ผลกระทบของนโยบายที่มีต่อกลุ่มอาชีพที่มีอิทธิพล กลุ่มอิทธิพลจะใช้วิถีทาง
ทางการเมืองและเศรษฐกิจ เพื่อที่จะยับยั้งการปฏิบัติให้เป็นไปตามนโยบายดังกล่าว

3.4 การสนับสนุนจากชนชั้นผู้นำ โดยเฉพาะประเทศที่กำลังพัฒนา หากขาดการ
สนับสนุนจากชนชั้นผู้นำ โอกาสนำนโยบายไปปฏิบัติก็เกิดขึ้นได้ยาก

3.5 การสนับสนุนจากสื่อมวลชน นโยบายที่ขาดการสนับสนุนจากสื่อมวลชนมัก
ประสบปัญหาในทางปฏิบัติ

3.6 การสนับสนุนจากผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้ง ว่าชอบหรือไม่กับนโยบายนั้น

4. ความเป็นไปได้ทางเทคโนโลยี การเปลี่ยนแปลงเทคโนโลยีเกิดขึ้นเร็วและแต่ละ
ครั้งจะส่งผลต่อการปฏิบัติให้เป็นไปตามนโยบายเทคโนโลยีที่จะนำไปใช้ในการปฏิบัติตามนโยบาย
ที่วางเอาไว้ต้องสอดคล้องกับสภาพการณ์ หรือภาวะแวดล้อมที่จะนำนโยบายไปปฏิบัติ

5. ความพอเพียงของทรัพยากร นโยบายที่จะนำไปปฏิบัติให้สำเร็จนั้นต้องได้รับการ
สนับสนุนทางทรัพยากร ทั้งด้านการเงิน คน วัสดุอุปกรณ์ต่างๆ ซึ่งจะกระทบกับประสิทธิภาพของ
นโยบาย

6. ลักษณะของหน่วยงานที่นำนโยบายไปปฏิบัติ โครงสร้างของหน่วยงานที่นำ
นโยบาย ไปปฏิบัติจะมีส่วนอย่างมากต่อความสำเร็จหรือล้มเหลวของนโยบายนั้น ซึ่งพิจารณาได้
ดังต่อไปนี้

6.1 ประเภทของหน่วยงาน หน่วยงานที่มีกำลังคน ทรัพยากรอื่นๆ พร้อมอยู่แล้ว มี
โอกาสที่นโยบายจะประสบความสำเร็จในการนำไปปฏิบัติมากกว่าหน่วยงานที่ไม่พร้อม

6.2 โครงสร้างและลำดับชั้นการบังคับบัญชา หน่วยงานขนาดเล็กที่มีระดับชั้นการ
บังคับบัญชาน้อย จำนวนผู้ที่อยู่ใต้บังคับบัญชามาก จะมีโอกาสที่จะประสบความสำเร็จในการนำ
นโยบายไปปฏิบัติมากกว่าหน่วยงานขนาดใหญ่ ที่มีระดับชั้นและสายการบังคับบัญชามากแต่
ผู้ใต้บังคับบัญชาน้อย

6.3 ความสัมพันธ์กับหน่วยงานที่กำหนดนโยบายความสัมพันธ์อย่างไม่เป็น
ทางการ ระหว่างหน่วยงานที่กำหนดและหน่วยงานที่นำนโยบายไปปฏิบัติ ถ้าความสัมพันธ์มีมาก
โอกาสความสำเร็จก็จะมีมากด้วย

7. กลไกภายในหน่วยงานหรือระหว่างหน่วยงานที่นำนโยบายไปปฏิบัติ

7.1 จำนวนหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง หากจำนวนหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมีมากขึ้น
เท่าใดปัญหาในเรื่องการประสานงานจะมีมากขึ้น และถ้าไม่สามารถประสานงานกันได้ โอกาสที่
นโยบายจะล้มเหลวก็มีมากขึ้นด้วย

7.2 จำนวนจุดตัดตัดสินใจ จำนวนจุดตัดตัดสินใจของนโยบายถ้ามีมากขึ้นเท่าใดความล่าช้าในการปฏิบัติก็มีมากขึ้นเท่านั้น

7.3 ความสัมพันธ์ดั้งเดิมของหน่วยงานที่ร่วมปฏิบัติให้เป็นไปตามนโยบายถ้าร่วมมือกันดีก็ทำให้นโยบายสามารถนำไปปฏิบัติได้ผลสำเร็จ ตรงกันข้ามกับความขัดแย้งดั้งเดิมซึ่งถ้ามีก็จะนำไปสู่ความล้มเหลว

7.4 การแทรกแซงของหน่วยงานระดับนโยบาย อาจประสบปัญหาหากถูกแทรกแซงจากหน่วยงานระดับบนมากเกินไป

8. ทักษะของผู้นำนโยบายไปปฏิบัติ นโยบายที่ขัดกับความรู้สึกพื้นฐาน หรือผลประโยชน์ของผู้ปฏิบัติอาจได้รับการคัดค้านหรือปฏิบัติอย่างไม่เต็มใจ ทักษะที่อาจส่งผลกระทบต่อความสำเร็จหรือล้มเหลวของนโยบาย พิจารณาได้ดังนี้

8.1 ทักษะที่มีต่อวัตถุประสงค์ของนโยบาย นโยบายที่ผู้ปฏิบัติจะนำไปปฏิบัติได้ดีต้องเป็นนโยบายที่ผู้ปฏิบัติเข้าใจ เห็นด้วยและมีความรู้ผูกพัน

8.2 ผลกระทบที่จะมีต่อพฤติกรรมของผู้นำนโยบายไปปฏิบัติ นโยบายที่มีผลให้ผู้ปฏิบัติต้องเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปจากแนวคิดที่เคยปฏิบัติเป็นเวลายาวนาน มักประสบความล้มเหลว

8.3 ความขัดแย้งที่มีต่อค่านิยมของผู้นำนโยบายไปปฏิบัติ ถ้าผู้นำนโยบายไปปฏิบัติไม่เห็นด้วยกับนโยบาย หรือเลือกปฏิบัติเฉพาะส่วนที่ไม่ขัดต่อค่านิยมที่ตนยึดถือ โอกาสที่จะทำให้นโยบายล้มเหลวก็เป็นไปได้สูง

8.4 ผลกระทบที่มีต่องาน อำนาจ ศักดิ์ศรีและผลประโยชน์ของผู้นำเอานโยบายไปปฏิบัติ ผู้นำนโยบายไปปฏิบัติมักจะหลีกเลี่ยงหรือดื้อไม่ปฏิบัติตามนโยบายที่ขัดกับผลประโยชน์ของตน

ดังที่กล่าวมาข้างต้นสามารถสรุปได้ว่า ปัจจัยที่กำหนดความสำเร็จหรือความล้มเหลวของการนำนโยบายไปปฏิบัติ ประกอบด้วยปัจจัยที่สำคัญ 8 ประการ คือ ลักษณะของนโยบาย วัตถุประสงค์ของนโยบาย ความเป็นไปได้ทางการเมือง ความเป็นไปได้ทางเทคนิคหรือทฤษฎี ความเพียงพอของทรัพยากร ลักษณะของหน่วยงานที่นำนโยบายไปปฏิบัติ ทักษะของผู้นำนโยบายไปปฏิบัติ และความสัมพันธ์ระหว่างกลไกต่างๆ ที่นำนโยบายไปปฏิบัติ

แนวคิดเกี่ยวกับการวิเคราะห์นโยบาย

1. ความหมายของการวิเคราะห์นโยบาย

ควอด (E.S. QUADE, 1981, หน้า 4-5 อ้างใน จุมพล นิมพานิช, 2549, หน้า 38) ให้ความหมายของการวิเคราะห์นโยบายไว้ว่า เป็นรูปแบบ การวิเคราะห์ที่ใช้ข้อมูลข่าวสารในการปรับปรุง วิธีการกำหนดนโยบาย เพื่อการตัดสินใจ โดยการให้เทคนิควิจัยดำเนินงานการวิเคราะห์ระบบ การวิเคราะห์ต้นทุน=ผลประโยชน์ การวิเคราะห์ต้นทุน-ประสิทธิผล และรูปแบบอื่นๆที่จะได้มาซึ่งการแก้ปัญหาในทางการเมืองและองค์การ

จุมพล นิมพานิช (2549, หน้า 39) ได้กล่าวว่า การวิเคราะห์นโยบาย หมายถึง การประยุกต์หรือการนำเอาวิธีการทางวิทยาศาสตร์มาใช้ในปัญหาของนโยบายสาธารณะ ปัญหาในการเลือกนโยบาย และปัญหาในการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติทั้งในด้านนโยบายภายในและต่างประเทศ

สรุปได้ว่า การวิเคราะห์นโยบาย คือ การตัดสินใจเลือกทางเลือกที่ดีที่สุดที่จะบรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้โดยอาจใช้เทคนิคต่าง ๆ เป็นเครื่องมือในการตัดสินใจมุ่งที่การหาแนวทางแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในสังคมโดยกำหนดมาเป็นนโยบายที่เป็นรูปธรรมและเป็นระบบที่มาจากประสบการณ์องค์ความรู้ในสาขาต่าง ๆ

2. ลักษณะของการวิเคราะห์นโยบาย

จุมพล นิมพานิช (2549, หน้า 39) ได้เสนอลักษณะสำคัญของการวิเคราะห์นโยบายไว้ดังนี้

2.1 ลักษณะประการแรก คือ มีลักษณะของการเป็นศาสตร์ประยุกต์ในแง่ของการเน้นการนำไปใช้มากกว่าศาสตร์บริสุทธิ์ในแง่ของการเน้นการสร้างองค์ความรู้ การศึกษานโยบายและการวิเคราะห์นโยบาย มีลักษณะของการเป็นศาสตร์ประยุกต์มากกว่าศาสตร์บริสุทธิ์ นอกจากนี้ยังเน้นไปที่ปัญหารวมทั้งการหามาตรการที่ดีกว่า เช่นเดียวกันกับการเน้นไปที่การพรรณนาหรือบรรยาย

2.2 ลักษณะประการที่สอง ก็คือ การมีลักษณะสหวิทยาการเช่นเดียวกันกับพหุวิทยาการ ลักษณะประการนี้หมายความว่า การวิเคราะห์นโยบายไม่ใช่ศาสตร์เดี่ยวๆ รวมทั้งไม่ใช่ตัวแทนการมารวมตัวของศาสตร์ต่างๆ แบบหลวมๆ หากแต่เป็นศาสตร์ที่มีลักษณะทั้งสหวิทยาการและพหุวิทยาการในแง่ที่ต้องเข้าไปเกี่ยวข้องกับปัญหาหลายด้าน ดังนั้นจึงต้องใช้แนวทางสหวิทยาการหรือการบูรณาการศาสตร์ต่างๆ เข้าด้วยกัน

2.3 ลักษณะประการที่สาม ก็คือ เป็นการวางแผนที่สามารถตอบสนองการเมือง

นักวิเคราะห์นโยบายหลายคนตั้งข้อสังเกตว่าแนวทางต่างๆ ที่ใช้ในการกำหนดนโยบาย แม้จะมีลักษณะเชิงเหตุผลมากขึ้น แต่ก็มีความวิตกกังวลเกี่ยวกับการพัฒนาตัวชี้ปัญหาและเงื่อนไขทางสังคมที่ตัวชี้บางตัวลักษณะซับซ้อนรวมทั้งเรื่องการทำนาย การลำดับวัตถุประสงค์รวมทั้งการประเมินทางเลือกที่แม้จะได้รับการปรับปรุงให้ดีขึ้นก็ตาม ตรงนี้ทำให้เกิดช่องว่างระหว่างการวิเคราะห์นโยบายกับการวางแผนนโยบาย เพราะแม้จะมีการตระหนักหรือยอมรับกันว่านักวิเคราะห์ต่างได้รับการฝึกฝนให้มีทักษะทางการเมือง เช่นเดียวกันกับการมีทักษะในเรื่องของเทคนิคในการวางแผนเพิ่มขึ้นก็ตาม แต่ก็อยากให้นักวิเคราะห์ที่ได้รับการฝึกอบรมเหล่านี้มีคุณลักษณะข้างต้น นั่นก็คือ มีความตระหนัก เข้าใจ เห็นใจลักษณะของกระบวนการนโยบายในทางการเมือง ในแง่ที่เวลานักวิเคราะห์ดำเนินการเกี่ยวกับเรื่องนี้จะต้องไม่เพียงใช้ความรู้ใช้ปัญญาเท่านั้น แต่ต้องเข้าใจความสลับซับซ้อนและเงื่อนไขของระบบการเมืองโดยเฉพาะในกรณี ที่ข้อเสนอแนะของพวกเขาก่อให้เกิดผลกระทบตามมา

2.4 ประการที่สี่ การมุ่งเน้นไปที่ผู้รับบริการ หมายถึง นักวิเคราะห์นโยบายในฐานะปัจเจกชนจำเป็นต้องมีความรู้สึกที่พวกเขาไม่ควรจะมีข้อผูกพันเงื่อนไขในการรับคอมมิชชันจากรัฐบาลหรือหน่วยงานอื่นๆ ของรัฐ หากแต่ควรคำนึงหรือตระหนักถึงผู้รับบริการ โดยตระหนักว่าพวกเขาเป็นเหมือนตัวแทนการเปลี่ยนแปลงทางสังคม ที่มีข้อผูกพันในแง่ของการที่จะต้องช่วยแบ่งเบาภาระของสังคม

3. แนวทางที่ใช้ในการวิเคราะห์นโยบาย

จุมพล นิมพานิช (2549, หน้า 51) ได้เสนอแนวทางที่ใช้ในการวิเคราะห์นโยบายที่สำคัญไว้ดังนี้

3.1 แนวทางกระบวนการ (The Process Approach) เป็นแนวทางที่ใช้ระบุขั้นตอนต่างๆ ในการระบุนโยบาย โดยขั้นตอนแรกจะเป็นขั้นตระหนักถึงปัญหาทางสังคม ขั้นตอนการกำหนดนโยบาย ขั้นตอนของการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติ หลังจากนั้นจะเป็นขั้นของการประเมินผลนโยบาย

3.2 แนวทางเนื้อหา (The Substantive Approach) เป็นการศึกษาเฉพาะเนื้อหาของนโยบายด้านใดด้านหนึ่งเพียงด้านเดียวให้เชี่ยวชาญทางด้านเนื้อหาในด้านนั้นที่มีความจำเป็นในการช่วยให้เข้าใจและเป็นการช่วยในการตีความการค้นพบเชิงประจักษ์

3.3 แนวทางตรรก-ปฏิฐานนิยม (The Logical-Positive Approach) บางครั้งเรียกว่า “แนวทางพฤติกรรม” (The Behavioral Approach) หรือบางที่เรียกว่า “แนวทางวิทยาศาสตร์” (The Scientific Approach) โดยใช้วิธีพิจารณาหลักการทั่วไป ไปสู่เรื่องเฉพาะ

3.4 แนวทางเศรษฐมิติ (The Econometric Approach) บางทีเรียกแนวทางสาธารณะ (Public Choice approach) หรือแนวทางเศรษฐศาสตร์การเมือง (The Political Economy Approach) มีรากฐานที่มาจากตั้งอยู่บนทฤษฎีทางเศรษฐศาสตร์การเมือง ที่มองธรรมชาติมนุษย์ว่าเป็นพวกที่มีเหตุผล เป็นพวกที่ได้รับความพอใจจากการได้รับผลประโยชน์ส่วนตัว โดยมีสมมุติฐานว่าบุคคลติดตามแสวงหาสิ่งทีพวกตนรักพวกตนชอบและที่มีความสำคัญต่อพวกตนมากกว่าการคำนึงผลที่ตามมาของส่วนรวม

3.5 แนวทางปรากฏการณ์วิทยา (หลังปฏิฐานนิยม) (The Phenomenological (Postpositivist) Approach) เป็นแนวทางที่ใช้ความรู้สึกที่บังเกิดขึ้นในใจที่เกิดจากประสบการณ์ในแง่ของวิธีการตามแนวคิดนี้ นักวิเคราะห์จะต้องปฏิบัติต่อปรากฏการณ์ทางสังคมและปรากฏการณ์เป็นเหตุการณ์หนึ่งเดียวด้วยการใช้วิธีคุณภาพ แนวทางนี้โดยทั่วไปมีความเหมาะสมกับการศึกษากฎการศึกษา หรือเฉพาะกรณี

3.6 แนวทางการมีส่วนร่วม (The Participatory Approach) ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ได้มาซึ่งการเก็บรวบรวมข่าวสารข้อมูล เพื่อว่าผู้กำหนดนโยบายจะได้รับข้อเสนอแนะ ตลอดจนการตัดสินใจที่ดี

3.7 แนวทางเชิงปทัสสถาน (The Normative or Prescriptive Approach) เป็นการมุ่งนำเสนอมาตรการ หรือเป้าหมายที่พึงปรารถนาหรือที่ดีกว่า ซึ่งแนวปฏิบัติการใช้แนวทางนี้ ผู้ใช้ต้องมีทักษะในการทำให้คนอื่นมีความมั่นใจในสถานภาพหรือในตำแหน่งทางการเมืองของตน

3.8 แนวทางอุดมการณ์ (Ideological Approach) หรือแนวทางวิสัยทัศน์ มีอยู่ 2 แบบ แบบแรก "วิสัยทัศน์แบบมีข้อจำกัด" ลักษณะของวิสัยทัศน์แบบนี้คือมองภาพของมนุษย์ว่ามีลักษณะที่เห็นแก่ตัวเอง มีข้อจำกัดทางคุณธรรม ผลก็คือทำให้ปทัสสถานของนโยบายมีลักษณะอนุรักษ์นิยม และวิสัยทัศน์แบบที่สอง มองภาพมนุษย์ในแง่ของอารมณ์ความรู้สึกที่เข้าใจที่สามารถก่อให้เกิดประโยชน์ทางสังคมภายใต้การมองมนุษย์ในลักษณะนี้ มนุษย์สามารถรู้ถึงความต้องการของคนอื่นว่ามีความสำคัญกว่าความต้องการของตน ทรรศนะเกี่ยวกับมนุษย์ดังกล่าวเป็นทรรศนะแบบเสรีนิยมที่มองมนุษย์แบบไม่มีข้อจำกัด

3.9 แนวทางประวัติศาสตร์ (The Historical Approach) หมายถึง ถ้ามีการใช้แนวทางนี้ในการวิเคราะห์นโยบายใดนโยบายหนึ่งที่ผ่านมาก็จะต้องมีการตรวจสอบนโยบายนั้นๆ ย้อนหลังไปหลายปี ทั้งนี้เพื่อดูแบบแผนในกระบวนการนโยบาย ซึ่งแบบแผนดังกล่าวอาจจะไม่ได้มีการตระหนัก ทั้งนี้เนื่องมาจากกรอบการวิเคราะห์ที่ใช้เวลาช่วงสั้น

4. ระเบียบวิธีที่ใช้ในการวิเคราะห์นโยบาย

เรณู สีสุวรรณ (2535, หน้า 10-11) ได้ทบทวนเอกสารและได้เสนอระเบียบวิธีการวิเคราะห์นโยบายออกเป็น 6 ประการ คือ

4.1 การกำหนดโครงสร้างของปัญหา (Problem Structuring) เป็นระเบียบวิธีวิเคราะห์นโยบายที่ใช้สำหรับรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับปัญหาและแนวทางแก้ไขเพื่อให้การจำแนกและระบุปัญหาชัดเจน รวมทั้งการทบทวนสภาพปัญหาใหม่หลังจากการนำนโยบายไปปฏิบัติ และปรากฏผลลัพธ์ขึ้นมาแล้ว ทั้งนี้ เพื่อทำการตรวจสอบแก้ไขว่ามีอะไรเปลี่ยนแปลงไปบ้าง ทั้งสถานการณ์ทางการเมือง สภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจและสังคม ตลอดจนทัศนคติของผู้ทำการตัดสินใจซึ่งจะทำให้การพิจารณาปัญหาสอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงที่เปลี่ยนแปลงไป ข้อมูลนี้จะเป็นประโยชน์ในการเปลี่ยนแปลงแก้ไขทางเลือกในการแก้ไขปัญหาใหม่ด้วย

4.2 การกำกับนโยบาย (Monitoring) เป็นระเบียบวิธีวิเคราะห์นโยบายที่ใช้ในการตรวจสอบข้อมูลเกี่ยวกับสาเหตุและผลของนโยบายที่ผ่านมา เพื่อนำมาปรับปรุงในการกำกับการนำนโยบายไปปฏิบัติให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ ดังนั้น การกำกับนโยบายจึงเป็นส่วนเชื่อมโยงที่สำคัญระหว่างการนำนโยบายไปปฏิบัติและผลลัพธ์นโยบาย กล่าวคือ ผลลัพธ์จะเป็นไปตามวัตถุประสงค์มากน้อยเพียงใด ย่อมขึ้นอยู่กับขีดความสามารถในการกำกับนโยบายซึ่งหน่วยงานของรัฐที่ทำหน้าที่ในการควบคุมและตรวจสอบการนำนโยบายไปปฏิบัติเป็นผู้รับผิดชอบ

4.3 การทำนาย (Forecasting) เป็นระเบียบวิธีการวิเคราะห์ที่ใช้ในการทำนายสภาพแวดล้อมและผลลัพธ์ของชุดการปฏิบัติที่จะเกิดขึ้นในอนาคต สำหรับทางเลือกแต่ละทางเลือกที่จะใช้ในการแก้ปัญหานโยบายโดยพิจารณาว่าทางเลือกจะก่อให้เกิดผลดีผลเสียอย่างไร ระเบียบวิธีวิเคราะห์เพื่อการทำนายนี้ใช้ความรู้จากวิชาการสาขาต่างๆ มากมาย เพื่อให้การคาดหมายมีประสิทธิภาพ ผลกระทบหรือผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจากการตัดสินใจยอมรับทางเลือกเพื่อนำไปปฏิบัตินั้น ขึ้นอยู่กับทั้งคุณสมบัติทางเลือกและสถานการณ์หรือสภาพแวดล้อมที่ปรากฏอยู่ โดยพิจารณาถึงทางเลือกที่จะนำไปใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพมากที่สุด ถ้าหากช่วงเวลาที่นักวิเคราะห์ต้องทำนายทางเลือกค่อนข้างยาวนานในอนาคต ซึ่งมีโอกาสจะเกิดความไม่แน่นอนมากขึ้น กรณีนี้นักวิเคราะห์ต้องกำหนดเงื่อนไขต่างๆ ที่จำเป็นสำหรับทางเลือกแต่ละทางเลือกไว้ด้วย

4.4 การประเมินผล (Evaluation) เป็นระเบียบวิธีวิเคราะห์นโยบายที่ใช้สำหรับตรวจสอบข้อมูลเกี่ยวกับคุณค่าหรือค่านิยมของแนวทางปฏิบัติของนโยบายในอนาคต ซึ่งการประเมินนี้สามารถกระทำได้ทั้งก่อนที่จะนำไปปฏิบัติและหลังจากการนำไปปฏิบัติแล้ว เพื่อเป็นการตรวจสอบทางเลือกที่นำไปปฏิบัติว่ามีประสิทธิภาพเพียงใด โดยเปรียบเทียบกับผลได้ผลเสียที่ประมาณการไว้ในทางเลือกแต่ละทางเลือกกับผลลัพธ์นโยบายที่เกิดขึ้นหลังจากการนำนโยบายไปปฏิบัติ

การประเมินผลจึงสัมพันธ์โดยตรงระหว่างผลลัพธ์นโยบายกับทางเลือกนโยบาย ซึ่งจะบอกถึงระดับความสำเร็จของผลลัพธ์นโยบาย (Policy Performance) การประเมินผลจะบอกให้ทราบว่านโยบายที่นำไปปฏิบัติจะก่อให้เกิดความแตกต่างอะไรบ้างกับสภาพเดิมที่เป็นอยู่ รวมทั้งบอกด้วยว่าทางเลือกแต่ละทางเลือกจะก่อให้เกิดผลได้ผลเสียอะไรบ้าง

4.5 การเสนอแนะ (Recommendation) เป็นระเบียบวิธีวิเคราะห์นโยบายที่ใช้ในการวิเคราะห์เพื่อจัดลำดับทางเลือกต่างๆ ทั้งนี้โดยวิเคราะห์นโยบายที่ใช้ในการวิเคราะห์ เพื่อจัดลำดับทางเลือกต่างๆ โดยวิเคราะห์ถึงความสอดคล้องกับสถานการณ์ทางการเมือง สภาพแวดล้อม และค่านิยมของผู้ตัดสินใจ หากการเสนอแนะทางเลือกไม่สอดคล้องกับสถานการณ์หรือค่านิยมของผู้ตัดสินใจ ทางเลือกนั้นก็อาจไม่ได้รับการนำไปปฏิบัติ การเสนอแนะนอกจากจะใช้ข้อมูลเชิงประจักษ์แล้ว ยังต้องใช้ข้อมูลเชิงปทัสฐานประกอบด้วย เพราะเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับค่านิยมของผู้ตัดสินใจมาก ผู้ตัดสินใจมักจะเลือกทางเลือกที่สอดคล้องกับค่านิยมของตนเองเสมอ

4.6 ระดับปัญหาที่ได้รับการแก้ไข (Practical Inference) เป็นระเบียบวิธีวิเคราะห์นโยบายที่ใช้เพื่อหาข้อสรุปเกี่ยวกับระดับของปัญหา นโยบายที่ได้รับการแก้ไข เป็นการวิเคราะห์ความแตกต่างระหว่างระดับความสำเร็จของนโยบาย กับปัญหา นโยบายว่าผลลัพธ์ที่บังเกิดขึ้นนั้นมีปัญหาใดบ้างที่ได้รับการแก้ไขไปแล้ว และมีปัญหาใดบ้างที่ยังไม่ได้รับการแก้ไข ซึ่งปัญหาที่ยังไม่ได้รับการแก้ไขนี้จะกลับเข้าสู่วงจรของการพิจารณาปัญหา นโยบายใหม่ เพื่อแสวงหาทางเลือกที่เหมาะสมสำหรับการแก้ไขปัญหาให้บรรลุผลต่อไป

ระเบียบวิธีวิเคราะห์นโยบายทั้ง 6 ประการดังกล่าว มีความสัมพันธ์กันแบบลำดับชั้น (Hierarchy) ซึ่งต้องใช้เกี่ยวเนื่องกัน แต่ในการศึกษาค้นคว้านี้มุ่งประเด็นการประเมินผลนโยบายมากกว่าประเด็นอื่น

นโยบายการศึกษาของรัฐบาลนายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ

ตามที่คณะรัฐมนตรีได้แถลงนโยบายต่อรัฐสภาเมื่อวันอังคารที่ 30 ธันวาคม 2551 โดยจะบริหารราชการตามแนวทางปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย โดยแบ่งการดำเนินงานเป็น 2 ระยะเวลา คือ ระยะเวลาเร่งด่วนที่จะเริ่มดำเนินการในปีแรก และระยะการบริหารราชการ 3 ปี (พ.ศ.2552-2554) ของรัฐบาล โดยมีนโยบายเร่งด่วนที่จะดำเนินการในปีแรกและนโยบายสำคัญ 7 ด้าน ได้แก่ 1) นโยบายความมั่นคงของรัฐ 2) นโยบายสังคมและคุณภาพชีวิต 3) นโยบายเศรษฐกิจ 4) นโยบายที่ดินทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

5) นโยบายวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี การวิจัยและนวัตกรรม 6) นโยบายการต่างประเทศและเศรษฐกิจระหว่างประเทศ และ 7) นโยบายการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี

สำหรับการศึกษาคั้งนี้ ได้นำนโยบายด้านที่ 3 ของรัฐบาล คือ นโยบายด้านสังคมและคุณภาพชีวิต ซึ่งรัฐบาลแถลงต่อรัฐสภา ด้านการศึกษา มีจำนวน 8 ข้อ ตามรายละเอียด ดังนี้

1. ปฏิรูปการศึกษาทั้งระบบ โดยปฏิรูปโครงสร้างและการบริหารจัดการ ปรับปรุงกฎหมายให้สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญ และระดมทรัพยากรเพื่อการปรับปรุงการบริหารจัดการศึกษา ตั้งแต่ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานจนถึงระดับอุดมศึกษา พัฒนาครู พัฒนาระบบการคัดเลือกเข้าสู่มหาวิทยาลัย พัฒนาลักสูตร รวมทั้งปรับหลักสูตรวิชาแกนหลักรวมถึงวิชาประวัติศาสตร์ ปรับปรุงสื่อการเรียนการสอน พัฒนาทักษะในการคิดวิเคราะห์ ปรับบทบาทการศึกษานอกโรงเรียนเป็นสำนักงานการศึกษาตลอดชีวิต และจัดให้มีศูนย์การศึกษาตลอดชีวิตเพื่อการเรียนรู้ที่เหมาะสมในแต่ละพื้นที่ ตลอดจนส่งเสริมการกระจายอำนาจให้ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาเพื่อนำไปสู่เป้าหมายคุณภาพการศึกษาและการเรียนรู้ที่มุ่งเน้นคุณธรรมนำความรู้อย่างแท้จริง

2. ส่งเสริมให้ภาคเอกชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาการศึกษาทั้งระบบ โดยมุ่งเน้นในระดับอาชีวศึกษา และอุดมศึกษา เพื่อให้สนองตอบความต้องการด้านบุคลากรของภาคเศรษฐกิจ

3. พัฒนาครู อาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษา เพื่อให้ได้ครูดี ครูเก่ง มีคุณธรรม มีคุณภาพ และมีวิทยฐานะสูงขึ้น ลดภาระงานครูที่ไม่เกี่ยวกับการเรียนการสอนตามโครงการคืนครูให้นักเรียน มีการดูแลคุณภาพชีวิตของครูด้วยการปรับโครงสร้างหนี้และจัดตั้งกองทุนพัฒนาคุณภาพชีวิตครู ควบคู่ไปกับการลงทุนด้านเทคโนโลยีสารสนเทศที่เน้นการพัฒนาเนื้อหาสาระและบุคลากรให้พร้อมรองรับและใช้ประโยชน์จากระบบเทคโนโลยีสารสนเทศได้อย่างคุ้มค่า

4. จัดให้ทุกคนมีโอกาสได้รับการศึกษาฟรี 15 ปี ตั้งแต่ระดับอนุบาลไปจนถึงมัธยมศึกษาตอนปลาย พร้อมทั้งเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการให้เกิดความเสมอภาคและความเป็นธรรมในโอกาสทางการศึกษาแก่ประชากรในกลุ่มผู้ด้อยโอกาสทั้งผู้ยากไร้ ผู้พิการหรือทุพพลภาพ ผู้อยู่ในสภาวะยากลำบาก ผู้บกพร่องทางร่างกายและสติปัญญา และชนต่างวัฒนธรรม รวมทั้งยกระดับการพัฒนาศูนย์เด็กเล็กในชุมชน

5. ยกระดับคุณภาพมาตรฐานการศึกษาระดับอาชีวศึกษาและอุดมศึกษาไปสู่ความเป็นเลิศ โดยการจัดกลุ่มสถาบันการศึกษาตามศักยภาพ ปรับเงินเดือน ค่าตอบแทนของผู้สำเร็จการศึกษาระดับอาชีวศึกษาให้สูงขึ้น โดยภาครัฐเป็นผู้นำและเป็นแบบอย่างของการใช้ทักษะอาชีวศึกษาเป็นเกณฑ์กำหนดค่าตอบแทนและความก้าวหน้าในงาน ควบคู่กับการพัฒนาองค์ความรู้และนวัตกรรมด้วยการเพิ่มขีดความสามารถด้านการวิจัยและพัฒนา

6. ปรับปรุงระบบการบริหารจัดการกองทุนให้กู้ยืมเพื่อการศึกษา ให้มีการประเมินและใกล้เคียงนี้ รวมทั้งขยายกองทุนให้กู้ยืมเพื่อการศึกษาเพิ่มขึ้นเพื่อให้ประชาชนมีโอกาสในการเข้าถึงการศึกษาระดับอาชีวศึกษาและปริญญาตรีเพิ่มขึ้น

7. ส่งเสริมให้เด็ก เยาวชน และประชาชนใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีสารสนเทศเชิงสร้างสรรค์อย่างชาญฉลาด เพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้

8. เร่งรัดการลงทุนด้านการศึกษาและการเรียนรู้อย่างบูรณาการในทุกระดับการศึกษา และในชุมชน โดยใช้พื้นที่และโรงเรียนเป็นฐานในการบูรณาการทุกมิติ และยึดเกณฑ์การประเมินของสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษาเป็นหลักในการยกระดับคุณภาพโรงเรียนที่ต่ำกว่าเกณฑ์มาตรฐาน และส่งเสริมความเป็นเลิศของมหาวิทยาลัยไปสู่การเป็นศูนย์กลางทางการศึกษาและวิจัยพัฒนาในภูมิภาค รวมทั้งเสริมสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิตในชุมชนโดยเชื่อมโยงบทบาทสถาบันครอบครัว สถาบันการศึกษา และสถาบันทางศาสนานโยบายและแผนงานด้านการศึกษา (กระทรวงศึกษาธิการ, 2552)

สรุปนโยบายสังคมและคุณภาพชีวิตของรัฐบาลที่แถลงต่อรัฐสภา เมื่อวันที่ 29 ธันวาคม 2551 ด้านการศึกษา มีจำนวน 8 ข้อ ซึ่งผู้ศึกษาค้นคว้าได้นำนโยบายข้อที่ 1 คือ ปฏิรูปการศึกษาทั้งระบบ โดยปฏิรูปโครงสร้างและการบริหารจัดการ ของกระทรวงศึกษาธิการมาประกอบการวิเคราะห์ เพราะกระทรวงศึกษาธิการจะต้องนำนโยบายทางการศึกษาของรัฐบาลมาปฏิบัติ

สาระสำคัญของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550

สาระสำคัญของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ที่เกี่ยวข้องกับจัดการศึกษา (รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550, 2553.)

มาตรา 49 บุคคลย่อมมีสิทธิเสมอกันในการรับการศึกษาไม่น้อยกว่าสิบสองปีที่รัฐจะต้องจัดให้อย่างทั่วถึงและมีคุณภาพ โดยไม่เก็บค่าใช้จ่ายผู้ยากไร้ ผู้พิการหรือทุพพลภาพ หรือผู้อยู่ในสภาวะยากลำบาก ต้องได้รับสิทธิตามวรรคหนึ่ง และการสนับสนุนจากรัฐเพื่อให้ได้รับการศึกษาโดยทัดเทียมกับบุคคลอื่นการจัดการศึกษาอบรมขององค์การวิชาชีพหรือเอกชน การศึกษาทางเลือกของประชาชน การเรียนรู้ด้วยตนเอง และการเรียนรู้ตลอดชีวิต ย่อมได้รับความคุ้มครองและส่งเสริมที่เหมาะสมจากรัฐ

มาตรา 50 บุคคลย่อมมีเสรีภาพในทางวิชาการการศึกษาอบรม การเรียนการสอน การวิจัย และการเผยแพร่งานวิจัยตามหลักวิชาการ ย่อมได้รับความคุ้มครอง ทั้งนี้ เท่าที่ไม่ขัดต่อหน้าที่ของพลเมืองหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน

มาตรา 52 เด็กและเยาวชน มีสิทธิในการอยู่รอดและได้รับการพัฒนาด้านร่างกาย จิตใจ และสติปัญญา ตามศักยภาพในสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม โดยคำนึงถึงการมีส่วนร่วมของเด็ก และเยาวชนเป็นสำคัญเด็ก เยาวชน สตรี และบุคคลในครอบครัว มีสิทธิได้รับความคุ้มครองจากรัฐ ให้ปราศจากการใช้ความรุนแรงและการปฏิบัติอันไม่เป็นธรรม ทั้งมีสิทธิได้รับการบำบัดฟื้นฟูใน กรณีที่มีเหตุตั้งกล่าวการแทรกแซงและการจำกัดสิทธิของเด็ก เยาวชน และบุคคลในครอบครัว จะกระทำมิได้เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย เฉพาะเพื่อสงวนและรักษาไว้ซึ่ง สถานะของครอบครัวหรือประโยชน์สูงสุดของบุคคลนั้นเด็กและเยาวชนซึ่งไม่มีผู้ดูแลมีสิทธิได้รับการเลี้ยงดูและการศึกษาอบรมที่เหมาะสมจากรัฐ

มาตรา 80 รัฐต้องดำเนินการตามแนวนโยบายด้านสังคม การสาธารณสุข การศึกษา และวัฒนธรรม ดังต่อไปนี้

(1) คุ้มครองและพัฒนาเด็กและเยาวชน สนับสนุนการอบรมเลี้ยงดูและให้การศึกษา ปฐมวัย ส่งเสริมความเสมอภาคของหญิงและชาย เสริมสร้างและพัฒนาความเป็นปึกแผ่นของ สถาบันครอบครัวและชุมชน รวมทั้งต้องสงเคราะห์และจัดสวัสดิการให้แก่ผู้สูงอายุ ผู้ยากไร้ ผู้พิการ หรือทุพพลภาพและผู้อยู่ในสภาวะยากลำบาก ให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นและพึ่งพาตนเองได้

(2) ส่งเสริม สนับสนุน และพัฒนาระบบสุขภาพที่เน้นการสร้างเสริมสุขภาพอันนำไปสู่สุขภาพ ภาวะที่ยั่งยืนของประชาชน รวมทั้งจัดและส่งเสริมให้ประชาชนได้รับบริการสาธารณสุขที่มี มาตรฐานอย่างทั่วถึงและมีประสิทธิภาพ และส่งเสริมให้เอกชนและชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนา สุขภาพและการจัดบริการสาธารณสุข โดยผู้มีหน้าที่ให้บริการดังกล่าวซึ่งได้ปฏิบัติหน้าที่ตาม มาตรฐานวิชาชีพและจรรยาบรรณ ย่อมได้รับความคุ้มครองตามกฎหมาย

(3) พัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการจัดการศึกษาในทุกระดับและทุกรูปแบบให้ สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม จัดให้มีแผนการศึกษาแห่งชาติกฎหมาย เพื่อพัฒนาการศึกษาของชาติ จัดให้มีการพัฒนาคุณภาพครูและบุคลากรทางการศึกษาให้ก้าวหน้า ทันการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลก รวมทั้งปลูกฝังให้ผู้เรียนมีจิตสำนึกของความเป็นไทย มีระเบียบ วินัย คำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวม และยึดมั่นในการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

(4) ส่งเสริมและสนับสนุนการกระจายอำนาจเพื่อให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นชุมชน องค์กรทางศาสนา และเอกชน จัดและมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนามาตรฐาน คุณภาพการศึกษาให้เท่าเทียมและสอดคล้องกับแนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐ

(5) ส่งเสริมและสนับสนุนการศึกษาวิจัยในศิลปวิทยาการแขนงต่าง ๆ และเผยแพร่ข้อมูลผลการศึกษาวิจัยที่ได้รับทุนสนับสนุนการศึกษาวิจัยจากรัฐ

(6) ส่งเสริมและสนับสนุนความรู้รักสามัคคีและการเรียนรู้ ปฏิภาณจิตสำนึก และเผยแพร่ศิลปวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณีของชาติ ตลอดจนค่านิยมอันดีงามและภูมิปัญญา

มาตรา 86 รัฐต้องดำเนินการตามแนวนโยบายด้านวิทยาศาสตร์ ทรัพย์สินทางปัญญา และพลังงาน ดังต่อไปนี้

(1) ส่งเสริมให้มีการพัฒนาด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และนวัตกรรมด้านต่าง ๆ โดยจัดให้มีกฎหมายเฉพาะเพื่อการนี้ จัดงบประมาณสนับสนุนการศึกษา ค้นคว้า วิจัยและให้มีสถาบันการศึกษาและพัฒนา จัดให้มีการใช้ประโยชน์จากผลการศึกษาและพัฒนาการถ่ายทอดเทคโนโลยีที่มีประสิทธิภาพ และการพัฒนาบุคลากรที่เหมาะสม รวมทั้งเผยแพร่ความรู้ด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีสมัยใหม่ และสนับสนุนให้ประชาชนใช้หลักด้านวิทยาศาสตร์ในการดำรงชีวิต

(2) ส่งเสริมการประดิษฐ์หรือการค้นคิดเพื่อให้เกิดความรู้ใหม่ รักษาและพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นและภูมิปัญญาไทย รวมทั้งให้ความคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญา

(3) ส่งเสริมและสนับสนุนการวิจัย พัฒนา และใช้ประโยชน์จากพลังงานทดแทนซึ่งได้จากธรรมชาติและเป็นคุณต่อสิ่งแวดล้อมอย่างต่อเนื่องและเป็นระบบ

มาตรา 87 รัฐต้องดำเนินการตามแนวนโยบายด้านการมีส่วนร่วมของประชาชน ดังต่อไปนี้

(1) ส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายและวางแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมทั้งในระดับชาติและระดับท้องถิ่น

(2) ส่งเสริมและสนับสนุนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการตัดสินใจทางการเมืองการวางแผนพัฒนาทางเศรษฐกิจ และสังคม รวมทั้งการจัดทำบริการสาธารณะ

(3) ส่งเสริมและสนับสนุนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐทุกระดับ ในรูปแบบองค์กรทางวิชาชีพหรือตามสาขาอาชีพที่หลากหลาย หรือรูปแบบอื่น

(4) ส่งเสริมให้ประชาชนมีความเข้มแข็งในทางการเมือง และจัดให้มีกฎหมายจัดตั้งกองทุนพัฒนาการเมืองภาคพลเมืองเพื่อช่วยเหลือการดำเนินกิจกรรมสาธารณะของชุมชน รวมทั้งสนับสนุนการดำเนินการของกลุ่มประชาชนที่รวมตัวกันในลักษณะเครือข่ายทุกรูปแบบให้สามารถแสดงความคิดเห็นและเสนอความต้องการของชุมชนในพื้นที่

(5) ส่งเสริมและให้การศึกษแก่ประชาชนเกี่ยวกับการพัฒนาการเมืองและการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข รวมทั้งส่งเสริมให้ประชาชนได้ใช้สิทธิเลือกตั้งโดยสุจริตและเที่ยงธรรมการมีส่วนร่วมของประชาชนตามมาตรานี้ต้องคำนึงถึงสัดส่วนของหญิงและชายที่ใกล้เคียงกัน

มาตรา 289 องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นย่อมมีอำนาจหน้าที่บำรุงรักษาศิลปะ จารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น และวัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่น องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นย่อมมีสิทธิที่จะจัดการศึกษาอบรม และการฝึกอาชีพตาม ความเหมาะสมและความต้องการภายในท้องถิ่นนั้น และเข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาอบรมของรัฐ โดยคำนึงถึงความสอดคล้องกับมาตรฐานและระบบการศึกษาของชาติ การจัดการศึกษาอบรมภายในท้องถิ่นตามวรรคสอง องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นต้องคำนึงถึงการบำรุงรักษาศิลปะ จารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น และวัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่นด้วย

สรุปสาระสำคัญของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2550 ได้บัญญัติถึงสิทธิของบุคคลในการรับการศึกษาไม่น้อยกว่าสิบสองปีที่รัฐจะต้องจัดให้อย่างทั่วถึงและมีคุณภาพโดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย โดยรวมถึงผู้ยากไร้ ผู้พิการหรือทุพพลภาพ หรือผู้อยู่ในสภาวะยากลำบาก ต้องได้รับการสนับสนุนจากรัฐเพื่อให้ได้รับการศึกษาโดยทัดเทียมกับบุคคลอื่นด้วย การจัดการศึกษาอบรมขององค์กรวิชาชีพหรือเอกชน การศึกษาทางเลือกประชาชน การเรียนรู้ด้วยตนเอง และการเรียนรู้ตลอดชีวิต ย่อมได้รับความคุ้มครองและส่งเสริมที่เหมาะสมจากรัฐ พัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการจัดการศึกษาในทุกระดับและทุกรูปแบบให้สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม โดยจัดให้มีแผนการศึกษาแห่งชาติ กฎหมายเพื่อพัฒนาการศึกษาของชาติ จัดให้มีการพัฒนาคุณภาพครูและบุคลากรทางการศึกษาให้ก้าวหน้าทันการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลก รวมทั้งปลูกฝังให้ผู้เรียนมีจิตสำนึกของความเป็นไทย มีระเบียบวินัยคำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวม และยึดมั่นในการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ส่งเสริมและสนับสนุนการกระจายอำนาจเพื่อให้องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ชุมชน องค์กรทางศาสนา และเอกชน จัดและมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนามาตรฐานคุณภาพการศึกษาให้เท่าเทียมและสอดคล้องกับแนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ : แผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ.2551.หน้า 1)

เมื่อศึกษารายละเอียดของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 แล้ว ผู้ศึกษาได้ศึกษาสาระสำคัญของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545 ดังนี้

สาระสำคัญของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่2) พ.ศ.2545

สาระสำคัญของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545 ได้กำหนดบทบาทบัญญัติไว้ในหมวดต่างๆ จำแนกมาตราตามสาระสำคัญของนโยบายปฏิรูปการศึกษาทั้งระบบที่เกี่ยวกับการปฏิรูปโครงสร้างและบริหารจัดการ ในรัฐบาลของนายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ ดังนี้

มาตรา 7 ในกระบวนการเรียนรู้ต้องมุ่งปลูกฝังจิตสำนึกที่ถูกต้องเกี่ยวกับการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข รู้จักรักษาและส่งเสริมสิทธิหน้าที่ เสรีภาพ ความเคารพกฎหมาย ความเสมอภาค และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ มีความภาคภูมิใจในความเป็นไทย รู้จักรักษาผลประโยชน์ส่วนรวมและของประเทศชาติ รวมทั้งส่งเสริมศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรมของชาติ การกีฬา ภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทย และความรู้อันเป็นสากล ตลอดจนอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีความสามารถในการประกอบอาชีพ รู้จักพึ่งตนเอง มีความริเริ่มสร้างสรรค์ ใฝ่รู้และเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่อง

มาตรา 8 การจัดการศึกษาให้ยึดหลักดังนี้

- (1) เป็นการศึกษาตลอดชีวิตสำหรับประชาชน
- (2) ให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา
- (3) การพัฒนาสาระและกระบวนการเรียนรู้ให้เป็นไปอย่างต่อเนื่อง

มาตรา 9 การจัดระบบ โครงสร้าง และกระบวนการจัดการศึกษา ให้ยึดหลักดังนี้

- (1) มีเอกภาพด้านนโยบาย และมีความหลากหลายในการปฏิบัติ
- (2) มีการกระจายอำนาจไปสู่เขตพื้นที่การศึกษา สถานศึกษา และองค์กร ปกครองส่วนท้องถิ่น
- (3) มีการกำหนดมาตรฐานการศึกษา และจัดระบบประกันคุณภาพการศึกษา ทุก ระดับและประเภทการศึกษา
- (4) มีหลักการส่งเสริมมาตรฐานวิชาชีพครู ศึกษานิเทศก์ และบุคลากรทางการศึกษา และการพัฒนาครู ศึกษานิเทศก์ และบุคลากรทางการศึกษาอย่างต่อเนื่อง
- (5) ระดมทรัพยากรจากแหล่งต่าง ๆ มาใช้ในการจัดการศึกษา
- (6) การมีส่วนร่วมของบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการและสถาบันสังคมอื่น

มาตรา 10 การจัดการศึกษา ต้องจัดให้บุคคลมีสิทธิและโอกาสเสมอกัน ในการรับการศึกษาขั้นพื้นฐานไม่น้อยกว่าสิบสองปีที่รัฐต้องจัดให้อย่างทั่วถึงและมีคุณภาพ โดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย การจัดการศึกษาสำหรับบุคคลซึ่งมีความบกพร่องทางร่างกาย จิตใจ สติปัญญา อารมณ์ สังคม การสื่อสารและการเรียนรู้ หรือมีร่างกายพิการ หรือทุพพลภาพหรือบุคคล ซึ่งไม่สามารถพึ่งตนเองได้ หรือไม่มีผู้ดูแลหรือด้อยโอกาส ต้องจัดให้บุคคลดังกล่าวมีสิทธิและโอกาสได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นพิเศษ การศึกษาสำหรับคนพิการในวรรคสอง ให้จัดตั้งแต่แรกเกิดหรือพบความพิการ โดยไม่เสียค่าใช้จ่าย และให้บุคคลดังกล่าวมีสิทธิได้รับสิ่งอำนวยความสะดวก สื่อ บริการ และความช่วยเหลืออื่นใดทางการศึกษา ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดในกฎกระทรวง การจัดการศึกษาสำหรับบุคคลซึ่งมีความสามารถพิเศษ ต้องจัดด้วยรูปแบบ ที่เหมาะสมโดยคำนึงถึงความสามารถของบุคคลนั้น

มาตรา 28 หลักสูตรการศึกษาระดับต่าง ๆ รวมทั้งหลักสูตรการศึกษาสำหรับ บุคคลตาม มาตรา 10 วรรคสอง วรรคสาม และวรรคสี่ ต้องมีลักษณะหลากหลาย ทั้งนี้ ให้จัดตามความเหมาะสมของแต่ละระดับโดยมุ่งพัฒนาคุณภาพชีวิตของบุคคลให้เหมาะสมแก่วัย และศักยภาพ สาระของหลักสูตร ทั้งที่เป็นวิชาการ และวิชาชีพ ต้องมุ่งพัฒนาคนให้มีความสมดุลทั้งด้านความรู้ ความคิด ความสามารถ ความดีงาม และความรับผิดชอบต่อสังคมสำหรับหลักสูตรการศึกษาระดับอุดมศึกษา นอกจากคุณลักษณะในวรรคหนึ่ง และวรรคสองแล้ว ยังมีความมุ่งหมายเฉพาะที่จะพัฒนาวิชาการ วิชาชีพชั้นสูงและการค้นคว้า วิจัย เพื่อพัฒนาองค์ความรู้และพัฒนาสังคม

มาตรา 29 ให้สถานศึกษาร่วมกับบุคคล ครอบครัวยุ ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่น ส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชนโดยจัดกระบวนการเรียนรู้ภายในชุมชน เพื่อให้ชุมชนมีการจัดการศึกษาอบรม มีการแสวงหาความรู้ ข้อมูล ข่าวสาร และรู้จักเลือกสรรภูมิปัญญาและวิทยาการต่าง ๆ เพื่อพัฒนาชุมชนให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการ รวมทั้งหาวิธีการสนับสนุนให้มีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์การพัฒนาระหว่างชุมชน

มาตรา 31 ให้กระทรวงมีอำนาจหน้าที่กำกับดูแลการศึกษาทุกระดับและ ทุกประเภท การศาสนา ศิลปะและวัฒนธรรม กำหนดนโยบาย แผน และมาตรฐานการศึกษาสนับสนุนทรัพยากร เพื่อการศึกษา ศาสนา ศิลปะและวัฒนธรรม รวมทั้งการติดตามตรวจสอบและประเมินผลการจัดการศึกษา ศาสนา ศิลปะและวัฒนธรรม

มาตรา 32 ให้กระทรวงมีองค์กรหลักที่เป็นคณะบุคคลในรูปสภา หรือในรูปคณะกรรมการ จำนวนสี่องค์กร ได้แก่ สภาการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมแห่งชาติ คณะกรรมการการศึกษาขั้น

พื้นฐาน คณะกรรมการการอุดมศึกษา และคณะกรรมการการศาสนาและวัฒนธรรม เพื่อพิจารณาให้ความเห็นหรือให้คำแนะนำแก่รัฐมนตรี หรือคณะรัฐมนตรีและมีอำนาจหน้าที่อื่นตามที่กฎหมายกำหนด

มาตรา 33 สภาการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมแห่งชาติ มีหน้าที่พิจารณา เสนอ นโยบาย แผน และมาตรฐานการศึกษาของชาติ นโยบายและแผนด้านศาสนา ศิลปะและวัฒนธรรม การสนับสนุนทรัพยากร การประเมินผลการจัดการศึกษา การดำเนินการด้านศาสนา ศิลปะและวัฒนธรรม รวมทั้งการพิจารณากลับกรอกฎหมายและกฎกระทรวงที่ออกตามความในพระราชบัญญัตินี้ ให้คณะกรรมการสภาการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมแห่งชาติ ประกอบด้วย รัฐมนตรีเป็นประธาน กรรมการโดยตำแหน่งจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ผู้แทนองค์กรเอกชน ผู้แทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้แทนองค์กรวิชาชีพ และกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งมีจำนวนไม่น้อยกว่าจำนวนกรรมการประเภทอื่นรวมกัน ให้สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมแห่งชาติเป็นนิติบุคคล และให้เลขาธิการสภาเป็นกรรมการและเลขานุการ จำนวนกรรมการ คุณสมบัติ หลักเกณฑ์ วิธีการสรรหา การเลือกกรรมการ วาระการดำรงตำแหน่งและการพ้นจากตำแหน่ง ให้เป็นไปตามที่กฎหมายกำหนด

มาตรา 34 คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีหน้าที่พิจารณาเสนอ นโยบาย แผนพัฒนา มาตรฐานและหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่สอดคล้องกับแผนการศึกษา ศาสนา ศิลปะและวัฒนธรรมแห่งชาติ การสนับสนุนทรัพยากร การติดตามตรวจสอบ และประเมินผลการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน คณะกรรมการการอุดมศึกษา มีหน้าที่พิจารณาเสนอ นโยบาย แผนพัฒนา และมาตรฐานการอุดมศึกษา ที่สอดคล้องกับแผนการศึกษา ศาสนา ศิลปะและวัฒนธรรมแห่งชาติ การสนับสนุนทรัพยากร การติดตาม ตรวจสอบ และประเมินผลการจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษา โดยคำนึงถึงความเป็นอิสระและความเป็นเลิศทางวิชาการของสถานศึกษาระดับปริญญา ตามกฎหมายว่าด้วยการจัดตั้งสถานศึกษาแต่ละแห่ง และกฎหมายที่เกี่ยวข้อง คณะกรรมการการศาสนาและวัฒนธรรม มีหน้าที่พิจารณาเสนอ นโยบาย แผนพัฒนา ด้านศาสนา ศิลปะและวัฒนธรรม ที่สอดคล้องกับแผนการศึกษา ศาสนา ศิลปะและวัฒนธรรมแห่งชาติ การสนับสนุนทรัพยากร การติดตาม ตรวจสอบ และประเมินผลการดำเนินการด้านศาสนา ศิลปะและวัฒนธรรม

มาตรา 37 การบริหารและการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานและอุดมศึกษาระดับ ต่ำกว่าปริญญาให้ยึดเขตพื้นที่การศึกษา โดยคำนึงถึงปริมาณสถานศึกษา จำนวนประชากรเป็นหลัก และ

ความเหมาะสมด้านอื่นด้วย ให้รัฐมนตรีโดยคำแนะนำของสภาการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม แห่งชาติ มีอำนาจประกาศในราชกิจจานุเบกษา กำหนดเขตพื้นที่การศึกษา

มาตรา 38 ในแต่ละเขตพื้นที่การศึกษา ให้มีคณะกรรมการและสำนักงาน การศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมเขตพื้นที่การศึกษา มีอำนาจหน้าที่ในการกำกับดูแลสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน และสถานศึกษาระดับอุดมศึกษาระดับต่ำกว่าปริญญา รวมทั้งพิจารณาการจัดตั้ง ยุบ รวม หรือเลิก สถานศึกษา ประสาน ส่งเสริมและสนับสนุนสถานศึกษาเอกชนในเขตพื้นที่การศึกษา ประสานและ ส่งเสริมองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้สามารถจัดการศึกษาสอดคล้องกับนโยบายและมาตรฐาน การศึกษา ส่งเสริมและสนับสนุนการจัดการศึกษาของบุคคล ครอบครัว องค์กรชุมชน องค์กร เอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบัน สังกัดอื่นที่จัดการศึกษาใน รูปแบบที่หลากหลาย รวมทั้งการกำกับดูแลหน่วยงานด้านศาสนา ศิลปะและวัฒนธรรมในเขตพื้นที่ การศึกษา คณะกรรมการการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมเขตพื้นที่การศึกษาประกอบด้วย ผู้แทน องค์กรชุมชน ผู้แทนองค์กรเอกชน ผู้แทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้แทนสมาคม ผู้ประกอบ วิชาชีพครู ผู้แทนสมาคมผู้ประกอบวิชาชีพบริหารการศึกษา ผู้แทนสมาคมผู้ปกครองและครู ผู้นำ ทางศาสนา และผู้ทรงคุณวุฒิด้านการศึกษา ศาสนา ศิลปะและวัฒนธรรม จำนวนกรรมการ คุณสมบัติ หลักเกณฑ์ วิธีการสรรหา การเลือกประธาน กรรมการและกรรมการ วาระการดำรง ตำแหน่ง และการพ้นจากตำแหน่ง ให้เป็นไปตาม ที่กำหนดในกฎกระทรวง ให้ผู้อำนวยการ สำนักงานการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมเขตพื้นที่การศึกษา เป็นกรรมการและเลขานุการของ คณะกรรมการการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมเขตพื้นที่การศึกษา

มาตรา 39 ให้กระทรวงกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษา ทั้งด้านวิชาการ งบประมาณ การบริหารงานบุคคล และการบริหารทั่วไปไปยังคณะกรรมการและสำนักงาน การศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมเขตพื้นที่การศึกษา และสถานศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษา โดยตรง หลักเกณฑ์และวิธีการกระจายอำนาจดังกล่าว ให้เป็นไปตามที่กำหนดใน กฎกระทรวง

มาตรา 40 ให้มีคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน และสถานศึกษาระดับ อุดมศึกษา ระดับต่ำกว่าปริญญาของแต่ละสถานศึกษา เพื่อทำหน้าที่กำกับและส่งเสริมสนับสนุนกิจการของ สถานศึกษา ประกอบด้วยผู้แทนผู้ปกครอง ผู้แทนครู ผู้แทนองค์กรชุมชน ผู้แทนองค์กรปกครอง ส่วนท้องถิ่น ผู้แทนศิษย์เก่าของสถานศึกษา และผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวนกรรมการ คุณสมบัติ หลักเกณฑ์ วิธีการสรรหา การเลือกประธาน กรรมการและกรรมการ วาระการดำรงตำแหน่ง และ การพ้นจากตำแหน่ง ให้เป็นไปตาม ที่กำหนดในกฎกระทรวง ให้ผู้บริหารสถานศึกษาเป็นกรรมการ และเลขานุการของคณะกรรมการ สถานศึกษา ความในมาตรานี้ไม่ใช้บังคับแก่สถานศึกษาตาม

มาตรา 18 (1) และ (3)

สรุปใจความสำคัญของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545 ได้กำหนดบทบัญญัติไว้ในหมวดต่างๆ จำแนกมาตราตามสาระสำคัญของนโยบายปฏิรูปการศึกษาทั้งระบบที่เกี่ยวกับการปฏิรูปโครงสร้างและบริหารจัดการ คือ การบริหารจัดการมีการกระจายอำนาจไปสู่เขตพื้นที่การศึกษา สถานศึกษา และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา โดยกระทรวงมีอำนาจหน้าที่ในการกำกับดูแลการศึกษาทุกระดับและทุกประเภท กำหนดนโยบาย แผนและมาตรฐานการศึกษา สนับสนุนทรัพยากรเพื่อการศึกษา ประเมินผลการจัดการศึกษาให้เป็นไปตามหลักสูตรการศึกษาในระดับต่างๆ โดยสาระหลักสูตรของทุกระดับต้องมุ่งพัฒนาคนให้มีความสมดุลทั้งด้านความรู้ ความคิด ความสามารถ ความดีงาม และความรับผิดชอบต่อสังคม เพื่อส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชน

สาระสำคัญของแผนการศึกษาแห่งชาติ (พ.ศ.2545-2559)

ปัจจุบันแม้สถานการณ์จะเปลี่ยนแปลงไปตามกระแสโลกาภิวัตน์ แต่เนื่องจากแผนการศึกษาแห่งชาติ ฉบับเดิม (พ.ศ. 2545 - 2559) นั้น เป็นแผนระยะยาวที่สอดคล้องกับพระราชบัญญัติ (พ.ร.บ.) การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 จึงเห็นควรให้คงปรัชญาหลัก เจตนารมณ์ และวัตถุประสงค์ของแผนฉบับเดิมไว้ แล้วปรับปรุงในส่วนของนโยบายเป้าหมาย และกรอบการดำเนินงานให้สอดคล้องกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป ซึ่งสรุปสาระสำคัญได้ดังนี้

ปรัชญาหลักและกรอบแนวคิด

การจัดทำแผนการศึกษาแห่งชาติ ฉบับปรับปรุง (พ.ศ. 2552 — 2559) ยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงยึดทางสายกลางอยู่บนพื้นฐานของความสมดุลพอดี รู้จักพอประมาณ อย่างมีเหตุผล มีความรอบรู้เท่าทันโลก เพื่อมุ่งให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนและความอยู่ดีมีสุขของคนไทย เกิดการบูรณาการแบบองค์รวมที่ยึด “คน” เป็นศูนย์กลางของการพัฒนาอย่างมี “คุณภาพ” ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง สิ่งแวดล้อม เป็นแผนที่บูรณาการศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม และกีฬาการศึกษาทุกระดับ รวมทั้งเชื่อมโยงการพัฒนาศึกษากับการพัฒนาในด้านต่าง ๆ ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง การปกครอง วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม วิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยี เป็นต้น โดยคำนึงถึงการพัฒนาอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต

เจตนารมณ์ของแผน

แผนการศึกษาแห่งชาติมีเจตนารมณ์เพื่อมุ่ง (1) พัฒนาชีวิตให้เป็น “มนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งทางร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้และคุณธรรม มีจริยธรรม และวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข” และ (2) พัฒนาสังคมไทยให้เป็นสังคมที่มีความ

เข้มแข็งและมีคุณภาพใน 3 ด้าน คือ เป็นสังคมคุณภาพ สังคมแห่งภูมิปัญญาและการเรียนรู้ และสังคมसानทัศน์และเอื้ออาทรต่อกัน

วัตถุประสงค์ของแผน

1. เพื่อให้บรรลุตามปรัชญาหลักและเจตนารมณ์ของแผนการศึกษาแห่งชาติ ฉบับปรับปรุง (พ.ศ. 2552 — 2559) จึงกำหนดวัตถุประสงค์ของแผนฯ ที่สำคัญ 3 ประการ ดังนี้
 2. พัฒนาคนอย่างรอบด้านและสมดุลเพื่อเป็นฐานหลักของการพัฒนา
 3. เพื่อสร้างสังคมไทยให้เป็นสังคมคุณธรรม ภูมิปัญญาและการเรียนรู้
 4. เพื่อพัฒนาสภาพแวดล้อมของสังคมเพื่อเป็นฐานในการพัฒนาคน และสร้างสังคมคุณธรรม ภูมิปัญญา และการเรียนรู้

แนวนโยบาย เป้าหมาย และกรอบการดำเนินงาน

เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ทั้งสามประการดังกล่าว ประกอบกับการคำนึงถึงทิศทางการพัฒนาประเทศในอนาคตที่เน้นการใช้ความรู้เป็นฐานของการพัฒนา ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม ประชากร สิ่งแวดล้อม วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี จึงได้กำหนดแนวนโยบายในแต่ละวัตถุประสงค์ ดังนี้

วัตถุประสงค์ 1 พัฒนาคนอย่างรอบด้าน และสมดุล เพื่อเป็นฐานหลักของการพัฒนา

แนวนโยบาย

- 1.1 พัฒนาคุณภาพการศึกษาและการเรียนรู้ในทุกระดับและประเภทการศึกษา
- 1.2 ปลูกฝังและเสริมสร้างให้ผู้เรียนมีศีลธรรม คุณธรรม จริยธรรม ค่านิยม มีจิตสำนึก และมีความภูมิใจในความเป็นไทย มีระเบียบวินัย มีจิตสาธารณะ คำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวม และยึดมั่นในการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข และรังเกียจการทุจริตต่อต้านการซื้อสิทธิ์ขายเสียง
- 1.3 เพิ่มโอกาสทางการศึกษาให้ประชาชนทุกคนตั้งแต่แรกเกิดจนตลอดชีวิตได้มีโอกาสเข้าถึงบริการการศึกษาและการเรียนรู้ โดยเฉพาะผู้ด้อยโอกาส ผู้พิการ หรือทุพพลภาพ ยากจน อยู่ในท้องถิ่นห่างไกล ทุกถิ่นดาว
- 1.4 ผลิตและพัฒนากำลังคนให้สอดคล้องกับความต้องการของประเทศ และเสริมสร้างศักยภาพการแข่งขัน และร่วมมือกับนานาชาติ
- 1.5 พัฒนามาตรฐานและระบบการประกันคุณภาพการศึกษา ทั้งระบบประกันคุณภาพภายในและระบบการประกันคุณภาพภายนอก

1.6 ผลิตและพัฒนาครู คณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษาให้มีคุณภาพและมาตรฐานมีคุณธรรม และมีคุณภาพชีวิตที่ดี

วัตถุประสงค์ 2 สร้างสังคมไทยให้เป็นสังคมคุณธรรม ภูมิปัญญาและการเรียนรู้

แนวนโยบาย

2.1 ส่งเสริมการจัดการศึกษา อบรม และเรียนรู้ของสถาบันศาสนา และสถาบันทางสังคมทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย

2.2 ส่งเสริมสนับสนุนเครือข่ายภูมิปัญญา และการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ ศิลปะวัฒนธรรม พลศึกษา กีฬาเป็นวิถีชีวิตอย่างมีคุณภาพและตลอดชีวิต

2.3 ส่งเสริมการวิจัยและพัฒนาเพื่อสร้างองค์ความรู้ นวัตกรรม และทรัพย์สินทางปัญญา พัฒนาระบบบริหารจัดการความรู้ และสร้างกลไกการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

วัตถุประสงค์ 3 พัฒนาสภาพแวดล้อมของสังคม เพื่อเป็นฐานในการพัฒนาคน และสร้างสังคมคุณธรรม ภูมิปัญญาและการเรียนรู้

แนวนโยบาย

3.1 พัฒนาและนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการพัฒนาคุณภาพ เพิ่มโอกาสทางการศึกษา และการเรียนรู้ตลอดชีวิต

3.2 เพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการ โดยเร่งรัดกระจายอำนาจการบริหารและจัดการศึกษาไปสู่สถานศึกษา เขตพื้นที่การศึกษา และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

3.3 ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของภาคเอกชน ประชาชน ประชาสังคม และทุกภาคส่วนของสังคมในการบริหารจัดการศึกษา และสนับสนุนส่งเสริมการศึกษา

3.4 ระดมทรัพยากรจากแหล่งต่างๆ และการลงทุนเพื่อการศึกษา ตลอดจนบริหารจัดการ และใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ

3.5 ส่งเสริมความร่วมมือระหว่างประเทศด้านการศึกษา พัฒนาความเป็นสากลของการศึกษา เพื่อรองรับการเป็นประชาคมอาเซียน และเพิ่มศักยภาพการแข่งขันของประเทศภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ ขณะเดียวกันสามารถอยู่ร่วมกันกับพลโลกอย่างสันติสุข มีการพึ่งพาอาศัยและเกื้อกูลกัน

การบริหารแผนสู่การปฏิบัติ

แผนการศึกษาแห่งชาติฉบับนี้ให้ความสำคัญกับการนำแผนสู่การปฏิบัติ เพื่อเป็นกลไกขับเคลื่อนข้อเสนอบริบทการศึกษาในทศวรรษที่สอง ที่เน้นเป้าหมาย 3 ด้าน คือ การพัฒนาคุณภาพการศึกษา การขยายโอกาสทางการศึกษา และการส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการบริการ

และจัดการศึกษา ตลอดจนคำนึงถึงความสอดคล้องกับระยะเวลาของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ จึงเห็นควรกำหนดระยะเวลาดำเนินงานบริหารแผนสู่การปฏิบัติเป็น 2 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 แผนงานรีบด่วน ระหว่างปี 2552 — 2554 ให้เร่งดำเนินการตามข้อเสนอ การปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สอง โดยให้มีการจัดทำแผนเพื่อพัฒนาการศึกษาตามประเด็น เป้าหมายการปฏิรูปการศึกษา ได้แก่ 1) แผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา 2) แผนขยายโอกาสทาง การศึกษา และ 3) แผนส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการบริหารและจัดการศึกษา รวมทั้งควรมีการสร้าง กลไกเพื่อขับเคลื่อนการดำเนินงานตามแผนการศึกษาแห่งชาติ

ระยะที่ 2 ระหว่างปี 2552 — 2559 ให้เร่งดำเนินการตามนโยบายทั้ง 14 ด้านให้ บรรลุผลตาม เป้าหมายที่กำหนดไว้ และติดตามประเมินผลการดำเนินงานตามแผนฯ เมื่อสิ้นสุด ระยะที่ 1 และระยะที่ 2 รวมทั้งการเตรียมการร่างแผนการศึกษาแห่งชาติฉบับใหม่ต่อไป

นอกจากนี้ ให้มีการจัดทำกรอบทิศทางการพัฒนาการศึกษาในช่วงระยะเวลา 5 ปี เพื่อ เป็นกรอบแนวทางในการพัฒนาการศึกษาในภาพรวม และแผนพัฒนาการศึกษาแต่ละระดับ/ ประเภทการศึกษา ที่สอดคล้องกับแผนการศึกษาแห่งชาติและแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม แห่งชาติ ได้แก่ แผนพัฒนาการศึกษาขั้นพื้นฐาน แผนพัฒนาการอาชีวศึกษา แผนพัฒนาการ อุดมศึกษา เป็นต้น

ในระดับจังหวัด/กลุ่มจังหวัด ให้มีการจัดทำแผนพัฒนาการศึกษาจังหวัด/กลุ่มจังหวัด และในระดับเขตพื้นที่การศึกษา องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น สถานศึกษา ให้มีการจัดทำ แผนพัฒนาการศึกษาเขตพื้นที่การศึกษาแผนพัฒนาการศึกษาองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น และ สถานศึกษา

สาระสำคัญของการจัดการศึกษาในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 (พ.ศ.2550-2554)

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540 -2544) เป็นจุดเปลี่ยน สำคัญของการวางแผนของประเทศ นับเป็นแผนปฏิรูปความคิดและคุณค่าใหม่ของสังคมไทย และ ประสบความสำเร็จเชิงกระบวนการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน ซึ่งการทบทวนผลการพัฒนา ประเทศในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 1 ถึงฉบับที่ 7 ร่วมกันได้ข้อสรุปว่า แม้เศรษฐกิจขยายตัวดี แต่ การพัฒนาคนและสังคมและการฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่เสื่อมโทรมยังเป็นไปได้ ช้า ส่งผลให้การพัฒนาไม่สมดุลและไม่ยั่งยืน จึงนำไปสู่การปรับเปลี่ยนกระบวนการพัฒนา ใหม่ที่เน้น “คนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา” และใช้เศรษฐกิจเป็นเครื่องมือช่วยพัฒนาคนให้มี

ความสุขและมีคุณภาพชีวิตที่ดี พร้อมทั้งปรับเปลี่ยนวิธีการพัฒนาแบบแยกส่วนมาเป็นบูรณาการแบบองค์รวม และเปิดโอกาสให้ทุกฝ่ายในสังคมมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนการพัฒนา กระบวนทรรศน์การพัฒนาใหม่นี้มีพื้นฐานมาจากแนวทางการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ “เศรษฐกิจพอเพียง” ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่ทรงใช้เป็นหลักการทรงงานมาตลอดเวลายกทศวรรษนับตั้งแต่เสด็จเถลิงถวัลยราชสมบัติ ซึ่งเป็นแนวทางที่สอดคล้องกับชีวิตของสังคมไทย และนำไปสู่การพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืน

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 (พ.ศ.2545 - 2549) ได้ัญเชิญ “ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” มาเป็นปรัชญานำทางในการพัฒนาและบริหารประเทศ ควบคู่ไปกับกระบวนทรรศน์การพัฒนาแบบบูรณาการเป็นองค์รวมที่มี “คนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา” ต่อเนื่องจากแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 8 โดยให้ ความสำคัญกับการแก้ปัญหาจากวิกฤตเศรษฐกิจให้ลุล่วง และสร้างฐานเศรษฐกิจภายในประเทศให้เข้มแข็งและมีภูมิคุ้มกันต่อกระแสการเปลี่ยนแปลงจากภายนอก ขณะเดียวกันมุ่งการพัฒนาที่สมดุลทั้ง ด้านตัวคน สังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อมเพื่อนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนและความอยู่ดีมีสุขของคนไทย ผลการพัฒนาประเทศในระยะแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 8 สรุปได้ว่า ประสบความสำเร็จที่น่าพอใจ เศรษฐกิจของประเทศขยายตัวอย่างต่อเนื่อง ในอัตราเฉลี่ยร้อยละ 5.7 ต่อปี เสถียรภาพทาง เศรษฐกิจปรับตัวสู่ความมั่นคง ความยากจนลดลง ขณะเดียวกันระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนดีขึ้นมาก อันเนื่องมาจากการดำเนินการเสริมสร้างสุขภาพอนามัย การมีหลักประกันสุขภาพที่มีการปรับปรุง ทั้งด้านปริมาณและคุณภาพ โดยครอบคลุมคนส่วนใหญ่ของประเทศ และการลดลงของปัญหายาเสพติด แต่เศรษฐกิจไทยยังไม่เข้มแข็งและอ่อนไหวต่อความผันผวนของปัจจัยภายนอก ขณะที่ยังมีปัญหาด้านคุณภาพการศึกษา ความยากจนและความเหลื่อมล้ำทางรายได้ ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินและความโปร่งใสในการบริหารจัดการของภาครัฐ ที่ยังต้องให้ความสำคัญในการแก้ไขอย่างต่อเนื่อง

ในระยะของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 (พ.ศ.2550 -2554) ประเทศไทยยังคงต้องเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญในหลายบริบท ทั้งที่เป็นโอกาสและข้อจำกัดต่อการพัฒนาประเทศ จึงต้องมีการเตรียมความพร้อมของคนและระบบให้สามารถปรับตัวพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงในอนาคตและแสวงหาประโยชน์อย่างรู้เท่าทันโลกาภิวัตน์และสร้างภูมิคุ้มกันให้กับทุกภาคส่วนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

วิสัยทัศน์และพันธกิจ

วิสัยทัศน์ประเทศไทย

มุ่งพัฒนาสู่ “สังคมอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกัน (Green and Happiness Society) คนไทยมีคุณธรรมนำความรอบรู้ รู้เท่าทันโลก ครอบครัวยุติธรรม ชุมชนเข้มแข็ง สังคมสันติสุข เศรษฐกิจมี

คุณภาพ เสถียรภาพ และเป็นธรรม สิ่งแวดล้อมมีคุณภาพและทรัพยากรธรรมชาติยั่งยืน อยู่ภายใต้ระบบบริหารจัดการประเทศที่มีธรรมาภิบาล ดำรงไว้ซึ่งระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข และอยู่ในประชาคมโลกได้อย่างมีศักดิ์ศรี”

พันธกิจ

เพื่อให้การพัฒนาประเทศในระยะแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 10 มุ่งสู่ “สังคมอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกัน” ภายใต้แนวปฏิบัติของ“ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง”เห็นควรกำหนดพันธกิจของการพัฒนาประเทศ ดังนี้

(1) พัฒนาคคนให้มีคุณภาพ คุณธรรม นำความรอบรู้อย่างเท่าทัน มีสุขภาพะที่ดี อยู่ในครอบครัวที่อบอุ่น ชุมชนที่เข้มแข็ง พึ่งตนเองได้ มีความมั่นคงในการดำรงชีวิตอย่างมีศักดิ์ศรี ภายใต้ดุลยภาพของความหลากหลายทางวัฒนธรรม ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

(2) เสริมสร้างเศรษฐกิจให้มีคุณภาพ เสถียรภาพ และเป็นธรรม มุ่งปรับโครงสร้างเศรษฐกิจของประเทศให้สามารถแข่งขันได้ มีภูมิคุ้มกันความเสี่ยงจากความผันผวนของสภาพแวดล้อมในยุคโลกาภิวัตน์ บนพื้นฐานการบริหารเศรษฐกิจส่วนรวมอย่างมีประสิทธิภาพ มีระดับการออมที่พอเพียง มีการปรับโครงสร้างการผลิตและบริการบนฐานความรู้และนวัตกรรม ใช้จุดแข็งของความหลากหลายทางชีวภาพและเอกลักษณ์ความเป็นไทย ควบคู่กับการเชื่อมโยงกับต่างประเทศ และการพัฒนาปัจจัยสนับสนุนด้านโครงสร้างพื้นฐาน และโลจิสติกส์ พลังงาน กฎกติกา และกลไกสนับสนุนการแข่งขันและกระจายผลประโยชน์อย่างเป็นธรรม

(3) ดำรงความหลากหลายทางชีวภาพ และสร้างความมั่นคงของฐานทรัพยากรธรรมชาติและคุณภาพสิ่งแวดล้อม สร้างความสมดุลระหว่างการอนุรักษ์และการใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืน เป็นธรรม และมีการสร้างสรรคคุณค่า สนับสนุนให้ชุมชนมีองค์ความรู้และสร้างภูมิคุ้มกันเพื่อคุ้มครองฐานทรัพยากร คุ้มครองสิทธิและส่งเสริมบทบาทของชุมชนในการบริหารจัดการทรัพยากร ปรับแบบแผนการผลิตและการบริโภคที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ตลอดจนรักษาผลประโยชน์ของชาติจากข้อตกลงตามพันธกรณีระหว่างประเทศ

(4) พัฒนาระบบบริหารจัดการประเทศให้เกิดธรรมาภิบาลภายใต้ระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข มุ่งสร้างกลไกและกฎระเบียบที่เอื้อต่อการกระจายผลประโยชน์จากการพัฒนาสู่ทุกภาคี ควบคู่กับการเสริมสร้างความโปร่งใส สุจริต ยุติธรรม รับผิดชอบต่อสาธารณะ มีการกระจายอำนาจและกระบวนการที่ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ส่งเสริมความเป็นธรรมทางเศรษฐกิจ สังคม และการใช้ทรัพยากร

วัตถุประสงค์และเป้าหมายหลัก

เพื่อให้สอดคล้องกับบริบทการเปลี่ยนแปลงที่ประเทศไทยจะต้องปรับตัวในอนาคต และเพื่อก้าวไปสู่วิสัยทัศน์การพัฒนาประเทศที่พึงปรารถนาในระยะยาว การพัฒนาประเทศในระยะ 5 ปีของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 10 จึงได้กำหนดวัตถุประสงค์และเป้าหมายหลักของการพัฒนาไว้ ดังนี้

วัตถุประสงค์

(1) เพื่อสร้างโอกาสการเรียนรู้คู่คุณธรรม จริยธรรมอย่างต่อเนื่องที่ขับเคลื่อนด้วยการเชื่อมโยงบทบาทครอบครัว สถาบันศาสนาและสถาบันการศึกษา เสริมสร้างบริการสุขภาพอย่างสมดุลระหว่างการส่งเสริม การป้องกัน การรักษา และการฟื้นฟูสมรรถภาพ และสร้างความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน

(2) เพื่อเพิ่มศักยภาพของชุมชน เชื่อมโยงเป็นเครือข่าย เป็นรากฐานการพัฒนา เศรษฐกิจ คุณภาพชีวิต และอนุรักษ์ ฟื้นฟู ใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน นำไปสู่การพึ่งตนเองและลดปัญหาความยากจนอย่างบูรณาการ

(3) เพื่อปรับโครงสร้างการผลิตสู่การเพิ่มคุณค่า (Value Creation) ของสินค้าและบริการบนฐานความรู้และนวัตกรรม รวมทั้งสนับสนุนให้เกิดความเชื่อมโยงระหว่างสาขาการผลิต เพื่อให้มูลค่าการผลิตสูงขึ้น

(4) เพื่อสร้างภูมิคุ้มกัน (Safety Net) และระบบบริหารความเสี่ยงให้กับภาคการเงิน การคลัง พลังงาน ตลาดปัจจัยการผลิต ตลาดแรงงาน และการลงทุน

(5) เพื่อสร้างระบบการแข่งขันด้านการค้าและการลงทุนให้เป็นธรรม และคำนึงถึงผลประโยชน์ของประเทศ รวมทั้งสร้างกลไกในการกระจายผลประโยชน์จากการพัฒนาสู่ประชาชนในทุกภาคส่วนอย่างเป็นธรรม

(6) เพื่อเสริมสร้างความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติและคุณค่าความหลากหลายทางชีวภาพ ควบคู่กับการรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมให้ป็นฐานที่มั่นคงของการพัฒนาประเทศ และการดำรงชีวิตของคนไทยทั้งในรุ่นปัจจุบันและอนาคต รวมทั้งสร้างกลไกในการรักษาผลประโยชน์ของชาติอย่างเป็นธรรมและอย่างยั่งยืน

(7) เพื่อเสริมสร้างธรรมาภิบาลในการบริหารจัดการประเทศสู่ภาครัฐ ภาคธุรกิจ เอกชน และภาคประชาชน และขยายบทบาทขีดความสามารถขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ควบคู่กับการเสริมสร้างกลไกและกระบวนการมีส่วนร่วมในการพัฒนาวัฒนธรรมประชาธิปไตยให้เกิดผลในทางปฏิบัติต่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข

เป้าหมาย

เพื่อให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ดังกล่าว ได้กำหนดเป้าหมายการพัฒนาของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 ดังนี้

(1) **เป้าหมายการพัฒนาคุณภาพคน** ให้คนไทยทุกคนได้รับการพัฒนาทั้งทางร่างกาย จิตใจ ความรู้ ความสามารถ ทักษะการประกอบอาชีพ และมีความมั่นคงในการดำรงชีวิต ครอบคลุมทุกกลุ่มเป้าหมายเพื่อเสริมสร้างศักยภาพให้กับตนเองที่จะนำไปสู่ความเข้มแข็งของครอบครัว ชุมชน และสังคมไทย โดยเพิ่มจำนวนปีการศึกษาเฉลี่ยของคนไทยเป็น 10 ปี พัฒนากำลังแรงงานระดับกลางที่มีคุณภาพเพิ่มเป็นร้อยละ 60 ของกำลังแรงงานทั้งหมด และเพิ่มสัดส่วนบุคลากรด้านการวิจัยและพัฒนาเป็น 10 คนต่อประชากร 10,000 คน พร้อมทั้งลดปัญหาอาชญากรรมลงร้อยละ 10 และกำหนดให้อายุคาดหมายเฉลี่ยของคนไทยสูงขึ้นเป็น 80 ปี ควบคู่กับลดอัตราเพิ่มของการเจ็บป่วยด้วยโรคที่ป้องกันได้ใน 5 อันดับแรก คือ หัวใจ ความดันโลหิตสูง เบาหวาน หลอดเลือดสมอง และมะเร็ง นำไปสู่การเพิ่มผลิตภาพแรงงาน และลดรายจ่ายด้านสุขภาพของบุคคลลงในระยะยาว

(2) **เป้าหมายการพัฒนาชุมชนและแก้ปัญหาความยากจน** พัฒนาให้ทุกชุมชนมีแผนชุมชนแบบมีส่วนร่วม และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนำแผนชุมชนไปใช้ประกอบการจัดสรรงบประมาณ ปัญหาอาชญากรรม ยาเสพติด และขยายโอกาสการเข้าถึงแหล่งทุน การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ และลดสัดส่วนผู้อยู่ใต้เส้นความยากจนลงเหลือร้อยละ 4 ภายในปี 2554

(3) **เป้าหมายด้านเศรษฐกิจ** ปรับโครงสร้างเศรษฐกิจให้มีความสมดุลและยั่งยืน โดยให้สัดส่วนภาคเศรษฐกิจในประเทศต่อภาคการค้าระหว่างประเทศเพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 75 ภายในปี 2554 สัดส่วนภาคการผลิตเกษตรและอุตสาหกรรมเกษตรเพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 15 ภายในปี 2554 อัตราเงินเฟ้อทั่วไปเฉลี่ยร้อยละ 3.0 - 3.5 ต่อปี สัดส่วนหนี้สาธารณะต่อผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ ไม่เกินร้อยละ 50 ความยืดหยุ่นการใช้พลังงานเฉลี่ยไม่เกิน 1 : 1 ในระยะของแผนพัฒนาฉบับที่ 10 เพิ่มสัดส่วนการใช้พลังงานหมุนเวียนเป็นร้อยละ 8 รวมทั้งลดสัดส่วนการใช้พลังงานต่อผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งลดการใช้น้ำมันในภาคการขนส่งให้เหลือร้อยละ 30 ของการใช้พลังงานทั้งหมด รายได้ของกลุ่มที่มีรายได้สูงสุดร้อยละ 20 แรกมีสัดส่วนไม่เกิน 10 เท่าของรายได้ของกลุ่มที่มีรายได้ต่ำสุดร้อยละ 20 ภายในปี 2554 และสัดส่วนผลผลิตของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมต่อผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ ไม่ต่ำกว่าร้อยละ 40 ในระยะของแผนพัฒนา ฉบับที่ 10

(4) **เป้าหมายการสร้างความมั่นคงของฐานทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม** รักษาความอุดมสมบูรณ์ของฐานทรัพยากรและความหลากหลายทางชีวภาพโดยให้มีพื้นที่ป่าไม้ไม่น้อย

กว่าร้อยละ 33 และต้องเป็นพื้นที่ป่าอนุรักษ์ไม่น้อยกว่าร้อยละ 18 ของพื้นที่ประเทศ รักษาพื้นที่ทำการเกษตรในเขตชลประทานไว้ไม่น้อยกว่า 31,000,000 ไร่ และรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมให้อยู่ในระดับที่เหมาะสมต่อการดำรงคุณภาพชีวิตที่ดีและไม่เป็นภัยคุกคามต่อระบบนิเวศ โดยรักษาคุณภาพน้ำในลุ่มน้ำต่างๆ และแหล่งน้ำธรรมชาติให้อยู่ในเกณฑ์พอใช้และดี รวมกันไม่ต่ำกว่าร้อยละ 85 คุณภาพอากาศอยู่ในเกณฑ์มาตรฐาน โดยเฉพาะฝุ่นละอองขนาดเล็ก (PM₁₀) ต้องมีค่าเฉลี่ย 24 ชั่วโมงไม่เกิน 120 มก./ลบ.ม. อัตราการปล่อยก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ต่อประชากรลดลงร้อยละ 5 จากปี 2546 คือไม่เกิน 3.5 ตัน/คน/ปี ควบคุมอัตราการผลิตขยะในเขตเมืองไม่เกิน 1 กก./คน/วัน และของเสียอันตรายจากชุมชนและอุตสาหกรรมได้รับการจัดการอย่างถูกต้องร้อยละ 80 ของปริมาณของเสียอันตรายทั้งหมด รวมทั้งให้มีระบบฐานข้อมูลความหลากหลายทางชีวภาพที่สมบูรณ์ระดับประเทศ 1 ระบบ

(5) เป้าหมายด้านธรรมาภิบาล มุ่งให้ธรรมาภิบาลของประเทศดีขึ้น มีคะแนนภาพลักษณ์ของความโปร่งใสอยู่ที่ 5.0 ภายในปี 2554 ระบบราชการมีขนาดที่เหมาะสม และมีการดำเนินงานที่คุ้มค่าเพิ่มขึ้น ลดกำลังคนภาครัฐการให้ได้รับร้อยละ 10 ภายในปี 2554 ธรรมาภิบาลในภาคธุรกิจเอกชนเพิ่มขึ้น ท้องถิ่นมีขีดความสามารถในการจัดเก็บรายได้และมีอิสระในการพึ่งตนเองมากขึ้น และภาคประชาชนมีความเข้มแข็ง ภูมิปัญญา และมีส่วนร่วมมากขึ้นในการตัดสินใจและรับผิดชอบในการบริหารจัดการประเทศ รวมทั้งให้มีการสร้างองค์ความรู้เกี่ยวกับประชาธิปไตยและธรรมาภิบาลในบริบทไทยเพิ่มขึ้นในระยะแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 10

สาระสำคัญของแผนปฏิบัติการประจำปีงบประมาณ พ.ศ.2552 ของสำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ

แผนปฏิบัติการประจำปีงบประมาณ พ.ศ.2552 ของสำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ (สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ,2552, เว็บไซต์) จัดทำเป็น 5 ยุทธศาสตร์ 6 แผนงานหลัก ได้แก่

1. ยุทธศาสตร์ที่ 1 สร้างโอกาสทางการศึกษาและการเรียนรู้ตลอดชีวิต

แผนงานที่ 1 ส่งเสริมโอกาสทางการศึกษาและการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา

2. ยุทธศาสตร์ที่ 2 พัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาในระบบ นอกบบและ

การศึกษาตามอัธยาศัย

แผนงานที่ 2 พัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษา

แผนงานที่ 3 ส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพนักเรียน นักศึกษา

3. ยุทธศาสตร์ที่ 3 เสริมสร้างความเข้มแข็งระบบบริหารงานบุคคล พัฒนาและ

สร้างความก้าวหน้าของข้าราชการ ครู ศึกษานิเทศก์และบุคลากรทางการศึกษา

แผนงานที่ 4 พัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษา

4. ยุทธศาสตร์ที่ 4 ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารให้เป็นกลไกการขับเคลื่อนการบริหาร การบริการและการเรียนรู้

แผนงานที่ 5 ส่งเสริมและสนับสนุนเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา

5. ยุทธศาสตร์ที่ 5 พัฒนาระบบบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพตามหลักธรรมาภิบาล และสร้างภาพลักษณ์ที่ดีขององค์กร

แผนงานที่ 6 พัฒนาระบบการบริหารจัดการ

สภาพปัจจุบัน/ปัญหา

ในปีงบประมาณ พ.ศ. 2552 สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการได้รับงบประมาณเพื่อดำเนินการตามภารกิจรวมทั้งสิ้น 27,169,755,100 บาท เพื่อดำเนินงานตามภารกิจให้บรรลุตามเป้าหมาย ซึ่งจากการศึกษาบริบทที่เกี่ยวข้องทั้งจากแผนพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550 -2554) กรอบทิศทางการพัฒนาการศึกษาในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550-2554) ที่สอดคล้องกับแผนการศึกษาแห่งชาติ (พ.ศ.2545-2559) และแผนปฏิบัติการ 4 ปี พ.ศ. 2551-2554 ของกระทรวงศึกษาธิการ แล้วพบว่ามีความสำคัญด้านปฏิรูปการศึกษาทั้งระบบที่เกี่ยวกับการปฏิรูปโครงสร้างและการบริหารจัดการ คือ

การออกพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. 2546 และการออกกฎกระทรวงว่าด้วยการแบ่งส่วนราชการขององค์กรต่างๆ ตามบทบัญญัติของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ส่งผลให้มีการปรับเปลี่ยนโครงสร้างของกระทรวงศึกษาธิการ มีการจัดระเบียบราชการกระทรวงศึกษาธิการเป็น 3 ระดับ คือ ส่วนกลาง เขตพื้นที่การศึกษา และสถานศึกษา โดยส่วนกลางประกอบด้วย สำนักงานรัฐมนตรี สำนักงานปลัดกระทรวง สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษาและสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา การบริหารงานแต่ละส่วนราชการขึ้นตรงต่อรัฐมนตรี สถานศึกษาทั้งสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สถานศึกษาอาชีวศึกษาและสถานศึกษาอุดมศึกษา ล้วนมีฐานะเป็นนิติบุคคล รวมทั้งยังมีองค์กรอิสระที่เป็นองค์กรมหาชน /ในกำกับที่การบริหารงานขึ้นตรงต่อรัฐมนตรีว่ากระทรวงศึกษาธิการ

ปัญหาด้านการบริหารและการจัดการศึกษาทั้งในส่วนกลาง เขตพื้นที่การศึกษา และสถานศึกษา ซึ่งส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพในการจัดการศึกษา กล่าวคือส่วนกลางยังมีการประสานเชื่อมโยงเพื่อให้เกิดเอกภาพในเชิงนโยบายอย่างแท้จริงค่อนข้างน้อย มีการกระจายอำนาจ

ไปยังเขตพื้นที่การศึกษาเพียงบางเรื่องเท่านั้น กฎกระทรวงและระเบียบที่เกี่ยวข้องยังไม่ประกาศใช้ จึงไม่สามารถปฏิบัติภารกิจได้อย่างสมบูรณ์ อีกทั้งยังมีปัญหาในด้านการบริหารจัดการเกี่ยวกับ จำนวนบุคลากรไม่เพียงพอกับภารกิจที่เพิ่มขึ้น บุคลากรมีสมรรถนะไม่ตรงกับตำแหน่งสายงาน ขาดการสร้างเครือข่ายการทำงานที่มีประสิทธิภาพและขาดการบูรณาการการทำงานและใช้ ทรัพยากรร่วมกัน โดยมีสาเหตุจากการปรับลดอัตรากำลังภาครัฐ การปรับโครงสร้างองค์กร การ เปลี่ยนแปลงสายงาน การพัฒนาคนไม่ตรงกับสายงานขาดการประสานงานและการประชาสัมพันธ์ ไม่ทั่วถึง

ขณะเดียวกันการดำเนินการตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติในหลายประการ ยัง ไม่สามารถนำไปสู่การปฏิบัติได้อย่างเป็นรูปธรรม อาทิเช่น การจัดตั้งกองทุนต่างๆ และหน่วยงาน ทางเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา การระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษา การกระจายอำนาจไปสู่เขตพื้นที่ การศึกษาสถานศึกษา และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น การส่งเสริมให้เอกชน ครอบครั้ว ชุมชน สถาบันศาสนาสถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่นเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาให้ มากขึ้น เป็นต้น

แผนปฏิบัติการราชการประจำปีงบประมาณ พ.ศ.2553 ของสำนักงานปลัดกระทรวง ศึกษาธิการ (สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ,2553, เว็บไซต์) จัดทำเป็น 5 ยุทธศาสตร์ 3 แผนงานหลัก ดังนี้

ยุทธศาสตร์ที่ 1 พัฒนาระบบบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพตามหลักธรรมาภิบาล

แผนงานที่ 1 ส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา

ยุทธศาสตร์ที่ 2 สร้างโอกาสทางการศึกษาและการเรียนรู้ตลอดชีวิต

แผนงานที่ 2 ขยายโอกาสทางการศึกษา

ยุทธศาสตร์ที่ 3 พัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาในระบบ นอกกระบบ

และการศึกษาตามอัธยาศัย

แผนงานที่ 3 พัฒนาคุณภาพการศึกษา

ยุทธศาสตร์ที่ 4 เสริมสร้างความเข้มแข็งระบบบริหารงานบุคคล พัฒนาและ

สร้างความก้าวหน้าของข้าราชการ ครู คณาจารย์และบุคลากรทางการศึกษา

แผนงานที่ 3 พัฒนาคุณภาพการศึกษา

ยุทธศาสตร์ที่ 5 ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารให้เป็นกลไกการขับเคลื่อนการ

บริหาร การบริการและการเรียนรู้

แผนงานที่ 3 พัฒนาคุณภาพการศึกษา

แผนงานที่ 1 ส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา

สภาพปัจจุบัน /ปัญหา

จากผลการดำเนินงาน 9 ปีปฏิรูปการศึกษา (พ.ศ.2542-2551) พบว่ายังมีปัญหาอุปสรรคในการดำเนินงานด้านการบริหารจัดการ ดังนี้ การปรับโครงสร้างกระทรวงศึกษาธิการยังมีปัญหาหลายประการซึ่งมีการเรียกร้องให้ปรับปรุงโครงสร้างใหม่ของสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ปัญหาหน่วยงานในส่วนกลางมีการขยายหน่วยงานและเพิ่มบุคลากรมากกว่าจะลดขนาดองค์กรให้เล็กลง ปัญหาด้านการบริหารและการจัดการศึกษาในส่วนกลาง เขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษา ซึ่งส่วนกลางยังมีการประสานเชื่อมโยงเพื่อให้เกิดเอกภาพในเชิงนโยบายอย่างแท้จริงค่อนข้างน้อย มีการกระจายอำนาจไปยังเขตพื้นที่เพียงบางเรื่องเท่านั้น ไม่ครบกระบวนการ กฎกระทรวงและระเบียบที่เกี่ยวข้องยังไม่ประกาศใช้จึงไม่สามารถปฏิบัติงานได้อย่างสมบูรณ์ ส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพในการจัดการศึกษา อีกทั้ง ยังมีปัญหาในด้านการบริหารจัดการเกี่ยวกับจำนวนบุคลากรไม่เพียงพอกับภารกิจที่เพิ่มขึ้น บุคลากรมีสมรรถนะไม่ตรงกับตำแหน่งสายงาน ขาดการสร้างเครือข่ายการทำงานที่มีประสิทธิภาพและขาดการบูรณาการการทำงานและการใช้ทรัพยากรร่วมกัน โดยมีสาเหตุมาจากการปรับลดอัตรากำลังภาครัฐ การปรับโครงสร้างองค์กร การปรับเปลี่ยนสายงาน การพัฒนาคนไม่ตรงกับสายงาน ขาดการประสานงานและการประชาสัมพันธ์ไม่ทั่วถึง

ปัจจุบันหน่วยงานและสถานศึกษายังไม่สามารถเข้าถึงบริการเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการบริหารจัดการได้อย่างเต็มประสิทธิภาพ ด้วยสาเหตุของบุคลากรขาดความสามารถและทักษะด้านเทคโนโลยีสารสนเทศที่จะนำมาใช้เป็นเครื่องมือในการบริหารจัดการ ทรัพยากรด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ(เครื่องมือ อุปกรณ์ อาคารสถานที่ ฯลฯ) มีไม่เพียงพอ ระบบเครือข่ายยังไม่พอเพียงต่อการปฏิบัติงานของหน่วยงาน และช่องทางเชื่อมโยงเครือข่ายไม่มีประสิทธิภาพ ระบบการบริหารงาน (Back office) และระบบการให้บริการ (Front office) ยังไม่ครอบคลุมในหลายหน่วยงาน และระบบข้อมูลสารสนเทศยังไม่เพียงพอต่อการปฏิบัติงานและข้อมูลยังไม่เป็นปัจจุบัน

ขณะเดียวกันการดำเนินการตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติในหลายประการ ยังไม่สามารถนำไปสู่การปฏิบัติได้อย่างเป็นรูปธรรม อาทิเช่น การจัดตั้งกองทุนต่างๆ และหน่วยงานทางเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา การระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษา การกระจายอำนาจไปสู่เขตพื้นที่ การศึกษาสถานศึกษา องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น การส่งเสริมให้เอกชน ครอบครัวยุวมชน สถาบันศาสนา สถานประกอบการและสถาบันสังคมอื่นเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาให้มากขึ้น เป็นต้น

วัตถุประสงค์

1. เพื่อให้การส่งผ่านนโยบาย ยุทธศาสตร์ของกระทรวงศึกษาธิการเกิดการบูรณาการการทำงานร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพ
2. เพื่อให้เกิดความคล่องตัวในการบริหารจัดการในลักษณะองค์รวม
3. เพื่อติดตามและประเมินผลการดำเนินงานของสำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ และนำข้อมูลมาปรับแผนยุทธศาสตร์ให้สอดคล้องกับบริบทในปัจจุบัน
4. เพื่อเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ผลการดำเนินงานของสำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ และกระทรวงศึกษาธิการแก่สาธารณชน

กลยุทธ์ / มาตรการ

1. พัฒนาระบบบริหารจัดการเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน
2. ส่งเสริมและพัฒนาความร่วมมือกับองค์กร หน่วยงานภาครัฐและเอกชนทั้ง ในประเทศ และต่างประเทศ
3. พัฒนาและส่งเสริมเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเพื่อการบริหารจัดการ

แผนงานที่ 2 ขยายโอกาสทางการศึกษา

สภาพปัจจุบัน / ปัญหา

ปัจจุบันพบว่าคนไทยทุกคนยังไม่สามารถรับบริการการศึกษาขั้นพื้นฐานได้อย่างทั่วถึง และมีคุณภาพ เช่น ในปี การศึกษา 2548 คนไทยวัยการศึกษาขั้นพื้นฐานได้รับการศึกษาภาคบังคับเพียงร้อยละ 96.6 ของประชากรกลุ่มอายุ 6-14 ปี และผู้เรียนมัธยมศึกษาตอนปลายมีเพียงร้อยละ 59.3 ของประชากรกลุ่มอายุ 15-17 ปี โดยคนไทยมีจำนวนปี การศึกษาเฉลี่ยเพียง 8.3 ปี และเพิ่มขึ้น เป็น 8.7 ปี ในปีการศึกษา 2549 และ 2550 และเพิ่มเป็น 8.8 ปี ในปีการศึกษา 2551 เท่านั้น เพราะไม่สามารถเข้าเรียนในระบบโรงเรียนได้ทุกคนด้านการศึกษาในระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย พบว่า แม้จะมีการพัฒนาหลักสูตรต่างๆ อย่างต่อเนื่อง แต่การดำเนินการดังกล่าวยังไม่สามารถตอบสนองความต้องการที่หลากหลายเท่าที่ควร เนื่องจากบุคลากรส่วนใหญ่ยังขาดประสบการณ์ในการพัฒนาหลักสูตร โดยเฉพาะหลักสูตรท้องถิ่น นอกจากนี้งบประมาณที่ได้รับจัดสรรไม่เพียงพอต่อการดำเนินงานผลการศึกษาของผู้เรียนจากการศึกษานอกระบบที่ยังต่ำกว่าเกณฑ์ที่น่าพึงพอใจและการศึกษาตลอดชีวิตยังไม่เป็นวิถีชีวิตของคนในชาติ ระบบบริหารทรัพยากรและโอกาสไม่เปิดกว้างให้ประชากรของประเทศได้รับความรู้ที่เกี่ยวข้องกับการดำรงชีพและการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องเท่าที่ควร นักเรียนออกกลางคันมีเป็นจำนวนมากและการจัดการศึกษา ทักษะอาชีพ มีวัสดุครุภัณฑ์และอุปกรณ์ไม่เพียงพอ เครื่องมือในการวัดและประเมินผลไม่สอดคล้องกับศักยภาพของผู้เรียนและเกณฑ์การวัดและประเมินผลยังไม่เหมาะสมกับผู้เรียน

บุคลากรส่วนใหญ่ยังขาดความเข้าใจเกี่ยวกับการเทียบโอนเครื่องมือนี่ใช้ในการประเมินมีหลากหลายยุ่งยากต่อการใช้และต้องตั้งคณะกรรมการที่มีความสามารถเฉพาะด้านมาประเมินซึ่งหาได้ค่อนข้างยากในขณะที่ค่าใช้จ่ายในการดำเนินการประเมินเทียบระดับไม่สัมพันธ์กับค่าใช้จ่ายที่เก็บจากผู้ขอรับการประเมิน บุคลากรของสถานศึกษามีการเปลี่ยนแปลงบ่อยทำให้การเรียนการสอนไม่ต่อเนื่อง และขาดการกำกับ นิเทศติดตามอย่างใกล้ชิด ประกอบกับห้องสมุดประชาชนส่วนใหญ่ยังขาดแคลนงบประมาณที่จะพัฒนาห้องสมุดให้มีความก้าวหน้าทันสมัย อีกทั้ง ยังไม่สามารถจูงใจให้ประชาชนเห็นประโยชน์และเข้าใช้ห้องสมุดเท่าที่ควร นอกจากนี้บุคลากรส่วนใหญ่ขาดความรู้ความเข้าใจในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในห้องสมุด และการเข้าคอมพิวเตอร์และเครือข่ายอินเทอร์เน็ตความเร็วสูงก็ไม่ได้รับการจัดสรรงบประมาณอย่างต่อเนื่อง

วัตถุประสงค์

1. เพื่อส่งเสริมโอกาสทางการศึกษาทั้งในระบบ นอก ระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย
2. เพื่อเพิ่มโอกาสทางการศึกษาให้แก่เด็ก เยาวชนและประชากรวัยแรงงานได้รับการศึกษาอย่างทั่วถึง
3. เพื่อส่งเสริมให้ภาคีเครือข่ายได้มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา

กลยุทธ์ / มาตรการ

1. จัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยให้หลากหลาย ครอบคลุมทุกพื้นที่ทุกกลุ่มเป้าหมาย
2. ส่งเสริมสนับสนุนการจัดการศึกษาเอกชน
3. ส่งเสริมสนับสนุนทุนการศึกษา

สาระสำคัญของแผนปฏิบัติการประจำปีงบประมาณ พ.ศ.2553 ของสำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ

จากการศึกษาบริบทที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ นโยบายรัฐบาลและข้อเสนอแผนการบริหารราชการแผ่นดิน (พ.ศ.2552-2554) ข้อเสนอการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สอง (พ.ศ.2552-2561) แผนการศึกษาแห่งชาติ ฉบับปรับปรุง (พ.ศ.2552-2559) โครงการลงทุนภายใต้แผนปฏิบัติการไทยเข้มแข็ง 2555 (แผนฟื้นฟูเศรษฐกิจระยะที่ 2) รอบที่ 2 แผนปฏิบัติการ 4 ปี (พ.ศ.2552-2555) ของกระทรวงศึกษาธิการและสำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ และแผนยุทธศาสตร์ตามนโยบายสถานศึกษา 3 ดี (3D) สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการจึงได้กำหนดสาระสำคัญของแผนปฏิบัติการประจำปีงบประมาณ พ.ศ.2553 ไว้ดังต่อไปนี้

วิสัยทัศน์

เป็นองค์กรต้นแบบในการบริหารการปฏิบัติราชการที่มีหลักธรรมาภิบาล ส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่มีคุณภาพและได้มาตรฐานสากล

ค่านิยมองค์กร (TEAMWINS)

T = Teamwork การทำงานเป็นทีม หมายถึง บุคลากรมีความสามัคคี ประสานงานกันทำงานเพื่อองค์กร มีการระดมความคิดในการแก้ปัญหาร่วมกัน พัฒนางานร่วมกัน มีลักษณะเป็นหนึ่งเดียวในด้านการบริหารจัดการ การปฏิบัติงาน และด้านกฎหมายมีทีมงานที่สามารถนำนวัตกรรมใหม่ๆ มาใช้พัฒนาการทำงานขององค์กร ชักชวนให้คนในองค์กรช่วยกันขับเคลื่อนให้เกิดการปฏิบัติจริง เพื่อการทำงานที่นำไปสู่เป้าประสงค์ขององค์กร

E = Equality of Work ความเสมอภาคในการทำงาน หมายถึง ผู้บริหารให้ความสำคัญในการปฏิบัติงานของบุคลากรทุกคน โดยให้ความเสมอภาคและความเป็นธรรม สร้างขวัญกำลังใจที่ดีที่สุดให้กับผู้ปฏิบัติงาน

A = Accountability ความรับผิดชอบ หมายถึง บุคลากรมีความรับผิดชอบในหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายและงานที่ต้องมีส่วนร่วมต่าง ๆ ปฏิบัติด้วยความตั้งใจอย่างเต็มความสามารถ บรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมาย ตระหนักในความรับผิดชอบ พร้อมทั้งจะให้ตรวจสอบ สามารถอธิบายถึงพฤติกรรมกระทำของตนเองหรือหน่วยงานได้ รวมถึงความรับผิดชอบในผลการปฏิบัติงานให้บรรลุเป้าหมายได้

M = Morality and Integrity การมีศีลธรรมและมีความซื่อสัตย์ หมายถึง บุคลากรปฏิบัติหน้าที่ด้วยความซื่อสัตย์ สุจริต และถูกต้องเพื่อนำพาองค์กรให้เป็นที่น่าเชื่อถือ และก้าวไปข้างหน้าอย่างภาคภูมิใจ

W = Willingness ความมุ่งมั่นตั้งใจทำงานอย่างเต็มศักยภาพ หมายถึง บุคลากรปฏิบัติหน้าที่ด้วยความเต็มใจ เต็มความรู้ เต็มความสามารถ และเต็มเวลา เพื่อมุ่งสู่ความสำเร็จขององค์กร

I = Improvement การพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ หมายถึง บุคลากรมุ่งมั่นแสวงหาความรู้เพื่อพัฒนาตนเองอยู่เสมอ พร้อมรับการเปลี่ยนแปลง และพัฒนางานในหน้าที่ให้มีประสิทธิภาพ

N = Network and Communication การเป็นเครือข่ายที่มีปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน หมายถึง บุคลากรยิ้มแย้มต่อกันและกัน กล่าวคำทักทายซึ่งกันและกันเมื่อพบหน้ากันทุกครั้ง มีน้ำใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่บุคลากรให้ความร่วมมือแก่คนในองค์กรที่มาติดต่อเป็นอย่างดี รวมทั้งการนำ

ข่าวสารใหม่ๆ ดีๆ มาเผยแพร่เล่าสู่กันฟัง มีการจัดให้มีการพบปะสังสรรค์ระหว่างบุคลากรในองค์กร ตลอดจนยิ้มแย้มแจ่มใสต่อผู้มาใช้บริการ

S = Service Mind การมีจิตมุ่งบริการ หมายถึง บุคลากรให้บริการแก่ทุกคนที่มาติดต่อด้วยความเต็มใจ ยิ้มแย้มแจ่มใส มีใจในการให้บริการด้วยกัลยาณมิตร มีการประสานสัมพันธ์กันในองค์กรพร้อมใจบริการเพื่อความพึงพอใจผู้ใช้บริการ

พันธกิจ

1. พัฒนาระบบบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพตามหลักธรรมาภิบาล
2. ส่งเสริม สนับสนุนให้ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วม หรือจัดการศึกษาในระบบ นอกระบบ และตามอัธยาศัย
3. พัฒนาการศึกษาระบบ นอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยเพื่อให้ผู้เรียนมีคุณภาพเป็นไปตามเกณฑ์มาตรฐาน
4. พัฒนาข้าราชการ ครู คณาจารย์และบุคลากรทางการศึกษาให้ได้มาตรฐาน
5. พัฒนาและส่งเสริมการนำเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารมาใช้ให้เกิดประสิทธิภาพ

ยุทธศาสตร์

1. พัฒนาระบบบริหารจัดการการศึกษา
2. สร้างโอกาสทางการศึกษาและการเรียนรู้ตลอดชีวิต
3. พัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาในระบบ นอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย
4. เสริมสร้างความเข้มแข็งระบบบริหารงานบุคคล พัฒนาและสร้างความก้าวหน้าของข้าราชการ ครู คณาจารย์และบุคลากรทางการศึกษา
5. ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารให้เป็นกลไกการขับเคลื่อนการบริหาร การบริการและการเรียนรู้

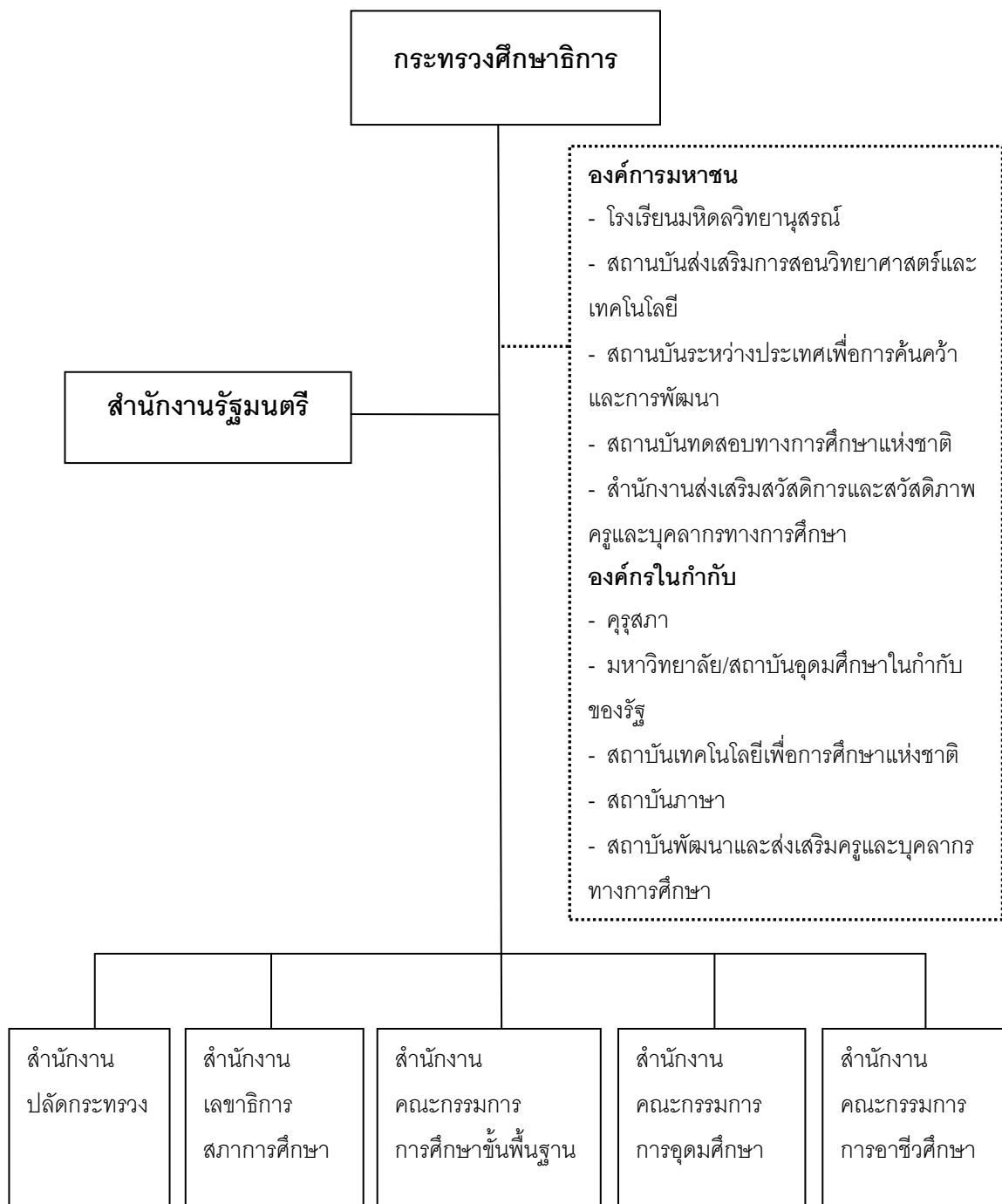
เป้าประสงค์

1. หน่วยงานมีระบบบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ ยึดหลักธรรมาภิบาล
2. ประชาชนได้รับโอกาสทางการศึกษาอย่างทั่วถึง ครอบคลุม เป็นธรรม
3. ผู้เรียนได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพได้มาตรฐาน
4. ข้าราชการ ครู คณาจารย์และบุคลากรทางการศึกษามีศักยภาพในการปฏิบัติงาน และการจัดการศึกษาที่มีคุณภาพ

5. ผู้รับบริการมีและใช้ ICT ที่มีประสิทธิภาพในการเรียนรู้และบริหารจัดการให้ได้มาตรฐานและมีคุณภาพ

ในปีงบประมาณ พ.ศ.2553 สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการได้รับการจัดสรรงบประมาณตามพระราชบัญญัติงบประมาณรายจ่ายประจำปีงบประมาณ พ.ศ.2553 จำนวน 38,089,540,200 บาท และงบประมาณตามแผนปฏิบัติการไทยเข้มแข็งใน 2 สาขา ได้แก่ สาขาการศึกษา(ประเภทที่ 1) แผนงานยกระดับคุณภาพการศึกษาและการเรียนรู้ทั้งระบบให้ทันสมัย จำนวน 11 โครงการ เป็นเงินทั้งสิ้น 3,195,475,000 บาท และสาขาการลงทุนในระดับชุมชน แผนงานการลงทุนเพื่อการยกระดับรายได้และคุณภาพชีวิตในระดับชุมชนและพัฒนาจังหวัดชายแดนภาคใต้ จำนวน 16 โครงการเป็นเงิน185,803,400 บาท รวมเป็นเงินทั้งสิ้น 40,292,693,600 บาท โดยทุกหน่วยงานในสังกัดได้ร่วมกันจัดทำแผนปฏิบัติการประจำปีงบประมาณ พ.ศ.2553 ขึ้น

โครงสร้างการบริหารกระทรวงศึกษาธิการ



ภาพ 4 แสดงโครงสร้างการบริหารกระทรวงศึกษาธิการ

สาระสำคัญของการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สอง (พ.ศ.2552-2561)

สืบเนื่องจากคำแถลงนโยบายของรัฐบาลที่แถลงต่อรัฐสภาเมื่อวันที่ 29 ธันวาคม 2551 มุ่งเน้นให้มีการปฏิรูปการศึกษาทั้งระบบ โดยในการดำเนินงานรัฐมนตรีนึกว่าการกระทรวงศึกษาธิการ ได้มอบหมายให้สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา ดำเนินการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สอง และที่ประชุมสภาการศึกษาเมื่อวันที่ 5 กุมภาพันธ์ 2552 ได้แต่งตั้งคณะกรรมการสภาการศึกษาเฉพาะกิจปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สอง ดำเนินการให้บังเกิดผลอย่างเป็นรูปธรรมต่อไป

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษาโดยคณะกรรมการสภาการศึกษาเฉพาะกิจฯ ได้ทำการศึกษา สังเคราะห์เอกสาร รายงานที่เกี่ยวข้อง ผลการปฏิรูปการศึกษา 9 ปีที่ผ่านมา ทิศทางการพัฒนาการศึกษาในอนาคต และจัดประชุมรับฟังความคิดเห็นจากประชาชนใน 4 ภูมิภาค และกรุงเทพมหานคร แล้วจัดทำเป็นข้อเสนอการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สอง (พ.ศ. 2552-2561) เสนอต่อที่ประชุมสภาการศึกษาในคราวประชุมเมื่อวันที่ 4 มิถุนายน 2552 ซึ่งมีมติเห็นชอบ และให้นำเสนอต่อคณะรัฐมนตรีพิจารณาต่อไป คณะรัฐมนตรีในคราวประชุมเมื่อวันที่ 18 สิงหาคม 2552 มีมติเห็นชอบ "ข้อเสนอการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สอง (พ.ศ. 2552-2561)" ตามที่กระทรวงศึกษาธิการเสนอและให้ดำเนินการต่อไปได้ และเห็นชอบหลักการร่างระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการขับเคลื่อนการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สอง พ.ศ. 2552 ตามที่กระทรวงศึกษาธิการเสนอ และให้ส่งคณะกรรมการตรวจสอบร่างกฎหมายและร่างอนุบัญญัติที่เสนอคณะรัฐมนตรีตรวจพิจารณา แล้วดำเนินการต่อไปได้

การปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สอง (พ.ศ.2552-2561) รัฐบาลจะมุ่งเน้นให้คนไทยได้เรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างมีคุณภาพ โดยมี

เป้าหมายหลัก 3 ประการ คือ 1) พัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาและเรียนรู้ของคนไทย 2) เพิ่มโอกาสทางการศึกษาและเรียนรู้อย่างทั่วถึงและมีคุณภาพ และ 3) ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนของสังคมในการบริหารและจัดการศึกษา

กรอบแนวทางการปฏิรูปการศึกษามี 4 ประการ คือ 1) พัฒนาคุณภาพคนไทยยุคใหม่ 2) พัฒนาคุณภาพครูยุคใหม่ 3) พัฒนาคุณภาพสถานศึกษาและแหล่งเรียนรู้ยุคใหม่ และ 4) พัฒนาคุณภาพการบริหารจัดการใหม่

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษางานวิจัยเกี่ยวกับการวิเคราะห์นโยบายทางการศึกษาของรัฐบาล ยังมีไม่มากนัก ผู้ศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองได้พยายามค้นคว้าและรวบรวมเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง มีดังนี้

เจษฎา โกชนะสมบัติ และคณะ. (2546) ได้วิจัยเรื่อง “การวิเคราะห์นโยบายทางการศึกษาของรัฐบาล” พันทำรวจไท ดร.ทักษิณ ชินวัตร ผลวิจัยพบว่า 1) นโยบายทางการศึกษาของรัฐบาล ตามแนวทางการปฏิรูปการศึกษา มีครบทุกด้าน โดยด้านการปฏิรูปโครงสร้างและบริหารจัดการมีมากที่สุด น้อยที่สุด คือ ด้านการปฏิรูปครูและบุคลากรทางการศึกษา 2) นโยบายทางการศึกษาของรัฐบาล ตามแนวทางการปฏิรูปการศึกษาส่วนใหญ่มีความสอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ยกเว้น ด้านการปฏิรูปโครงสร้างและการบริหารจัดการ คือ นโยบายข้อที่ 4 จัดให้มีวิทยาลัยชุมชนโดยเฉพาะในจังหวัดที่ขาดแคลนสถาบัน อุดมศึกษา และนโยบายข้อที่ 6 สนับสนุนให้ประเทศเป็นศูนย์กลางการศึกษาในกลุ่มประเทศเพื่อนบ้าน ไม่มีปรากฏพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และ 3) แผนงานทั้ง 17 แผนงาน 253 โครงการ มีความสอดคล้อง กับนโยบายทางการศึกษาของรัฐบาล และพบว่าแผนงานที่มีโครงการมากที่สุด คือ แผนงานที่ 15 แผนงานจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษา มีจำนวน 68 โครงการ คิดเป็นร้อยละ 26.33 รองลงมา คือ แผนงานที่ 2 แผนงานพัฒนาคุณภาพการศึกษา มีจำนวน 23 โครงการ คิดเป็นร้อยละ 9.09 และแผนงานที่มีโครงการน้อยที่สุด คือแผนงานที่ 13 แผนงานบริหารการศึกษา มีจำนวน 1 โครงการ คิดเป็นร้อยละ 0.40

อำพร เรืองศรี (2553, เว็บไซต์) กล่าวว่า นโยบายการศึกษาของไทยกับโลกปัจจุบัน ทุกวันนี้มีนักวิชาการและบุคคลต่างๆออกมาวิเคราะห์และวิจารณ์การจัดการศึกษาของไทยมากมาย ซึ่งเสียงส่วนใหญ่เป็นไปในทางลบ ทั้งระบบการจัดการศึกษา และคุณภาพของผู้เรียน ส่วนใหญ่มุ่งไปที่การเปลี่ยนแปลงของโลกอย่างรวดเร็ว จนทำให้การศึกษาของไทยและมาตรฐานผู้เรียนของไทยก้าวไม่ทันโลก จึงสมควรที่จะหันกลับมาองและคิดใหม่ว่าจะเกิดอะไรขึ้น โดยวิเคราะห์นโยบายการจัดการศึกษาของไทย และพิจารณาว่ามีแนวทางใดที่จะพัฒนาการศึกษาของไทยในปัจจุบัน และวางแผนเกี่ยวกับการศึกษาในอนาคตของไทย โดยการพัฒนาต้องอยู่บนพื้นฐานของความเป็นไปได้ สอดคล้องกับความเป็นไทยในบริบทโลก ถ้าจะมาวิเคราะห์นโยบายการศึกษาไทย จะพบว่ามีกำหนดไว้ในเอกสารของทางราชการหลายแห่ง แหล่งที่สำคัญมี 4 แหล่ง คือ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย แผนการศึกษาแห่งชาติ แผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ และนโยบายของรัฐบาลที่แถลงต่อรัฐสภา (สุโขทัยธรรมมาธิราช, มหาวิทยาลัย, 2536 , หน้า 379-381)

นโยบายสมัยดั้งเดิมของไทยเป็นการศึกษาตามอัธยาศัย ยังไม่มีระบบโรงเรียน การศึกษาสมัยใหม่เริ่มในรัชกาลที่ 5 เน้นผลิตกำลังคนเข้ารับราชการ นโยบายการศึกษาสมัยเริ่มการปกครอง

ระบอบประชาธิปไตย เน้นพื้นฐานการเป็นพลเมืองดี การเรียนรู้ระบอบประชาธิปไตย ในช่วงยุคสงครามโลกเน้นความเป็นชาตินิยม หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 เน้นการขยายตัวของการศึกษาทุกระดับ ในสมัยประชาธิปไตยเปลี่ยนชื่อโครงการศึกษามาเป็นแผนการศึกษาชาติ และมีการกำหนดนโยบายการศึกษาในรัฐธรรมนูญและนโยบายของรัฐบาลที่แถลงต่อสภาผู้แทนราษฎร จนกระทั่งนโยบายการศึกษาสมัยพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคม มีแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ และแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ กำหนดนโยบายและทิศทางของการพัฒนาการศึกษาให้สอดคล้องกับการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม มีการขยายการศึกษาทุกระดับ โดยเฉพาะระดับมัธยมศึกษา อาชีวศึกษาและอุดมศึกษา และเมื่อพิจารณานัยแห่งเจตนารมณ์บางมาตราในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 และพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ได้แสดงเจตจำนงของรัฐและรัฐบาลอย่างชัดเจนในเรื่องนโยบายการศึกษาของไทย โดยให้มีการปฏิรูปการศึกษาขึ้น ซึ่งถ้าวิเคราะห์องค์ประกอบของนโยบายการศึกษานี้ ตามแนวทางทั้ง 4 ลักษณะ ตามโครงสร้างและกระบวนการ คือ 1) นโยบายในฐานะแม่บทของการบริหาร 2) นโยบายในฐานะส่วนหนึ่งของแผนพัฒนาการศึกษา 3) นโยบายในฐานะเป็นกรอบของการปฏิบัติ และ 4) นโยบายในฐานะเป็นกระบวนการ จะเห็นว่านโยบายการศึกษามีความชัดเจนเป็นแม่บทของการบริหาร ครอบคลุมหน่วยงานทุกระดับ เป็นแม่บทของการดำเนินงานของหน่วยงานที่รับผิดชอบ และยังมีการกำหนดเงื่อนไขของระยะเวลาที่ปฏิบัติ มีความสอดคล้องกับแผนพัฒนาการศึกษาของชาติ ตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจสังคม ซึ่งมีการปรับตามความเหมาะสมว่าควรเร่งพัฒนาคนอย่างไร ตั้งแต่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ฉบับที่ 8 จนถึงปัจจุบันฉบับที่ 10 ก็ยังคงให้ความสำคัญกับการพัฒนาคน ซึ่งหมายถึงพัฒนาการศึกษาให้ทันยุคทันการเปลี่ยนแปลงของโลก และนโยบายในฐานะที่เป็นกรอบของการปฏิบัติ คือ มีทั้งแนวทางปฏิบัติและกฎเกณฑ์ปรากฏชัดในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ส่วนในฐานะของกระบวนการ ก็คือ เมื่อมีการกำหนดนโยบายก็ต้องมีการนำไปปฏิบัติ เมื่อปฏิบัติก็ต้องมีการประเมินผล และนำผลย้อนกลับมาพิจารณาตัดสินว่า นโยบายควรมีพลวัต ควรปรับปรุงเปลี่ยนแปลงหรือยกเลิก ซึ่งประการนี้ก็ปรากฏให้เห็นว่าเจตจำนงของผู้มีอำนาจในการกำหนดนโยบายมีการพิจารณาและปรับปรุงเปลี่ยนแปลงจริงดังปรากฏตามวาระเมื่อมีการเปลี่ยนสมัยของรัฐบาลเปลี่ยนรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ สาระสำคัญของ พ.ร.บ. การศึกษาแห่งชาติในรูปนโยบายและแผน เป็นที่เข้าใจกันแล้วว่าชัดเจน ซึ่งถ้าเปรียบนโยบายเป็นทางเสือในการเดินเรือไปตามทิศทางที่กำหนด และแผนเป็นการจัดเตรียมสัมภาระต่างๆที่ใช้ในการเดินเรือ ตลอดจนตรวจสภาพเรือก่อนออกเดินทาง นโยบายและแผนก็ดูเหมือนพร้อมที่จะนำพาการศึกษาของไทยไปสู่จุดมุ่งหมาย ถ้าพิจารณาวัตถุประสงค์ ที่ว่าจัด

การศึกษาเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข (มาตรา 6) โดยมุ่งปลูกจิตสำนึกที่ถูกต้องเกี่ยวกับการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข รู้จักรักษาและส่งเสริมสิทธิ หน้าที่ เสรีภาพ ความเคารพกฎหมาย ความเสมอภาค และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ มีความภูมิใจในความเป็นไทย รู้จักรักษาผลประโยชน์ส่วนรวมและของประเทศชาติ รวมทั้งส่งเสริมศาสนา ศิลปวัฒนธรรมของชาติ การกีฬา ภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทย และความรู้อันเป็นสากล ตลอดจนอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีความสามารถในการประกอบอาชีพ รู้จักพึ่งพาตนเองมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ใฝ่รู้ และเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่อง (มาตรา 7) (สำนักนโยบายและแผนการศึกษาฯ สำนักปลัดกระทรวงศึกษาธิการ, 2543) ทิศทางที่ยังชัดเจน ส่วนนโยบายข้อที่ 1 คือ ความเสมอภาคของโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่เร่งจัดการศึกษาให้บุคคลมีสิทธิและโอกาสเท่าเทียมกัน ในการเข้ารับการศึกษาขั้นพื้นฐานไม่น้อยกว่า 12 ปี อย่างทั่วถึงและมีคุณภาพโดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย โดยมีเป้าหมายความสำเร็จภายในไม่เกิน 5 ปี นโยบายข้อที่ 2 เป็นเรื่องการพัฒนาคุณภาพมาตรฐานและจัดระบบประกันคุณภาพการศึกษาทุกระดับและประเภทการศึกษา ซึ่งก็กำหนดระยะเวลาการปฏิบัติไว้ นโยบายข้อที่ 3 เกี่ยวกับปฏิรูประบบบริหารและการจัดการศึกษา ซึ่งนำไปสู่การกระจายอำนาจสู่เขตพื้นที่การศึกษา สถานศึกษาและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น รวมทั้งการมีส่วนร่วมของส่วนที่เกี่ยวข้อง นโยบายข้อที่ 4 ครู อาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษา ทำให้เกิดการปฏิรูปกระบวนการผลิตครู การส่งเสริมมาตรฐานวิชาชีพ การพัฒนาบุคลากรทางด้านการศึกษาให้มีคุณภาพมาตรฐานเหมาะสมกับการเป็นวิชาชีพชั้นสูง(มาตรา 9 (4), 52) นโยบายข้อที่ 5 หลักสูตร และนโยบายข้อที่ 6 กระบวนการเรียนรู้ จะเห็นว่านโยบาย 2 ข้อนี้ทำให้เกิดการปฏิรูปการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับการพัฒนาประเทศ นโยบายข้อที่ 7 เกี่ยวกับทรัพยากรและการลงทุนเพื่อการศึกษาและนโยบายข้อที่ 8 เทคโนโลยีเพื่อการศึกษา จากพ.ร.บ.การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ซึ่งได้มีแนวทางและกติกาการจัดรูปแบบการจัดการศึกษาของชาติไว้อย่างละเอียดและครบถ้วนสมบูรณ์ จึงนำไปสู่การปฏิรูปการศึกษา 5 ด้าน ซึ่งเรียกโดยทั่วไปว่า “ปัญจปฏิรูป” (ธีระ รุญเจริญ, 2550, หน้า 9) การนำนโยบายการศึกษาไปปฏิบัติตามยุทธศาสตร์ที่วางไว้ มีการประเมินผลตลอดทั้งผู้ที่อยู่ในแวดวงวิชาการการศึกษาและบุคคลทั่วไป รวมทั้งมีนักวิชาการทำการวิจัยถึงผลของการปฏิบัติการ ซึ่งปรากฏเป็นข่าวให้รับทราบกันตลอดเวลา เพราะแนวทางหนึ่งในการกำกับนโยบายก็คือ การศึกษาข้อมูลเพื่อนำไปใช้ในการกำกับติดตามนโยบายที่ดูเหมือนคนในชาติแทบทุกส่วนพยายามทำหน้าที่นี้ ซึ่งก็เป็นข้อดีสำหรับผู้มีอำนาจหรือผู้มีหน้าที่

ในการตัดสินใจกำหนดนโยบายจะได้มีข้อมูลประกอบการพิจารณา ดังเช่นในรัฐบาลปัจจุบันที่มี ศาสตราจารย์ ดร.วิจิตร ศรีสอ้าน เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ ที่มีวาระการทำงานเพียง 1 ปี ได้แถลงนโยบายทิศทางการปฏิรูปการศึกษา ว่าในระยะเวลาประมาณ 1 ปีจะต้องทำงานด้านการศึกษาให้เป็นรูปธรรม โดยทบทวน 3 ประเด็นหลัก อันเป็นที่มาของนโยบายการศึกษาดังนี้

1. การปรับแก้ไขปัญหาอุปสรรคการปฏิรูปการศึกษาของรัฐบาลที่แล้ว ได้แก่ การจัดอัตรารับรองข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา และปัญหาเงินวิทยฐานะ
2. การเสริมเติมเต็มการปฏิรูปการศึกษาให้เดินทั้งระบบและครบกระบวนการ
3. ปรับแต่งให้การปฏิรูปการศึกษาสอดคล้องสนองต่อการเปลี่ยนแปลง และได้นำ 3 ส่วนนี้มากำหนดเป็นนโยบายปฏิรูปการศึกษา 6 ประการ ซึ่งได้แก่

- 1) เร่งรัดการปฏิรูปการศึกษาโดยยึดคุณธรรมนำความรู้
- 2) ขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐานของประชาชนให้กว้างขวางและทั่วถึง โดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย
- 3) พัฒนาคุณภาพมาตรฐานการศึกษาทุกระดับ
- 4) กระจายอำนาจไปสู่เขตพื้นที่และสถานศึกษา
- 5) การมีส่วนร่วมของประชาชน ภาคเอกชนและท้องถิ่น
- 6) การพัฒนาการศึกษาในพื้นที่พัฒนาพิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้

จากหนังสือสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา เรื่อง สภาวะการศึกษาไทย 2551/2552 บทบาทการศึกษากับการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ได้คัดสรรทัศนะและบทวิเคราะห์ในเรื่องการจัดการศึกษา การปฏิรูปการศึกษาของบุคคลต่างๆ ตั้งแต่นายกรัฐมนตรี อดีตรัฐมนตรีศึกษาธิการ นักวิชาการ ครูอาจารย์ พ่อแม่ ผู้ปกครองตลอดจนนักเรียน ที่จะช่วยให้เห็นภาพปัญหาและผลของการจัดการศึกษาของประเทศในรอบ 10 ปีที่ผ่านมา ที่เป็นประเด็นสำคัญ

มุมมองของนายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ นายกรัฐมนตรี ในปาฐกถา เรื่อง “ทิศทางและนโยบายของรัฐบาลต่อการปฏิรูปการศึกษารอบสอง” วันที่ 14 พฤษภาคม 2552 “หากพิจารณาจากเป้าหมาย ในการปฏิรูปการศึกษาเมื่อ 10 ปีที่ผ่านมา ทั้ง 3 ข้อ คือ 1. การกระจายโอกาสทางการศึกษาอย่างทั่วถึง 2. การมีส่วนร่วมทางการศึกษา และ 3. การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของโลก ต้องยอมรับว่าในขั้นตอนการดำเนินการที่จะไปให้ถึงเป้าหมายดังกล่าวนั้น ต้องมีการปรับเปลี่ยนครั้งใหญ่ อาทิ การปรับโครงสร้างการบริหารจัดการ มีการยุบรวมหน่วยงานด้านการศึกษาเพื่อให้การทำงานมีเอกภาพและมีการบูรณาการมากยิ่งขึ้น

การปรับระบบการจัดการทรัพยากร การจัดสรรงบประมาณและอื่นๆ ทั้งนี้แม้จะมีความสำเร็จในหลายด้าน แต่ก็ยังไม่เป็นที่พอใจของสังคม และหลายคนก็คิดว่ายังไปไม่ได้ไม่ไกลอย่างที่คิด”

“ผมมองว่าการปฏิรูปการศึกษาเป็นปัญหาใหญ่พอกับการแก้ไขรัฐธรรมนูญ เพราะแม้จะมีการปรับแก้ไขรัฐธรรมนูญที่ผ่านมาก็พยายามใช้ทุกวิธีการแล้ว ทั้งรวมเขตแบ่งเขต แต่ก็ยังไม่ถูกจุด เช่นเดียวกับการปฏิรูปการศึกษา 10 ปีที่ผ่านมา บางด้านอาจจะยังหลงทาง หรือเดินวนเวียนอยู่บ้าง อาทิ การเข้าถึงโอกาสทางการศึกษาในเรื่องการเรียนฟรี ที่ยังมีเสียงบ่นอยู่ตลอดว่ายังไม่ฟรีจริง ระเบียบการคัดเลือกบุคคลเข้าสู่ระดับอุดมศึกษา ที่ยังไม่สอดคล้องกับระบบการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยเฉพาะเป้าหมายสำคัญคือคุณภาพการศึกษา เห็นได้จากผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาของเด็กไทยในแต่ละช่วงชั้นที่ยังคงเป็นที่น่าผิดหวัง”

“นอกจากนั้นอยากให้ผู้ที่เกี่ยวข้องนำบทเรียนจากการปฏิรูปการศึกษาครั้งที่ผ่านมาเป็นแนวทางในการปฏิรูปการศึกษาครั้งนี้ โดยเฉพาะปัญหาเมื่อมีการเดินหน้าการปฏิรูปกันจริงๆ กลับไปมัวเสียเวลาและถกเถียงขัดแย้งกันในเรื่องไม่ส่งผลโดยตรงต่อคุณภาพการศึกษา เช่น การปรับโครงสร้างหน่วยงาน เป็นต้น เพราะจนถึงวันนี้แม้โครงสร้างกระทรวงศึกษาธิการจะเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมมาก แต่เนื้อหาหรือระบบการบริหารกลับไม่เปลี่ยนแปลงไป ดังนั้นในการปฏิรูปการศึกษาครั้งนี้ ไม่ว่าจะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงในด้านใด อาทิการปรับโครงสร้าง การตั้งหน่วยงานใหม่ สิ่งจำเป็นที่สุด คือ จะต้องมองถึงเป้าหมายสุดท้ายว่า ทั้งหมดคือเครื่องมือในการสร้างคุณภาพให้เกิดขึ้น ในวงการศึกษา ไม่ใช่มัวไปเสียเวลากับการถกเถียงสร้างความขัดแย้งกัน จนลืมเป้าหมายที่สำคัญไป เพราะตราบใดที่การปฏิรูปการศึกษายังก้าวไม่พ้นจุดนี้ได้ ต่อให้ปฏิรูปก็รอบก็เสียเวลาเปล่า”

“อีกทั้งผู้ที่อยู่ในสังคมการศึกษาจะต้องเอาชนะแรงเฉื่อยให้ได้ต้องกล้าที่จะเปลี่ยนแปลง ไม่ยึดติดกับค่านิยมเดิมๆ เช่นแม้จะมีการปรับเปลี่ยนหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานอย่างไร แต่ระบบการศึกษาต่อที่ยึดอยู่กับค่านิยมการมุ่งเข้าสู่สถาบันอุดมศึกษาเป็นหลักก็ปรับเดินหน้าได้ยาก การปรับวิธีการเรียนการสอนโดยลด เนื้อหาในห้องเรียนลง เปิดโอกาสให้เด็กได้เรียนรู้ด้วยตนเองนอกห้องเรียน แต่สุดท้ายการวัดผลประเมินผลยังคงยึดที่เกณฑ์การสอบ เป็นหลักก็เกิดขึ้นไม่ได้”

มุมมองของ ศ.ดร.วิจิตร ศรีสอ้าน อธิการบดีมหาวิทยาลัยสุโขทัยว่า การกระทรวงศึกษาธิการ ในคำบรรยายในการประชุมสัมมนาเรื่องการปฏิรูปการศึกษารอบสอง 14 พฤษภาคม 2552 “การปฏิรูปการศึกษาที่ผ่านมานับจากปี 2542 เป็น 9 ปีที่การปฏิรูปการศึกษาไม่ก้าวหน้าเท่าที่ควร ถ้าประเมินจากพิมพ์เขียวการปฏิรูปการศึกษาที่วางไว้จะพบว่างานไม่เสร็จตามกรอบเวลา มีเพียงเรื่องเดียวเท่านั้นที่ทำสำเร็จ คือ การประกันคุณภาพภายนอกของ สมศ. อย่างไรก็ตามการประเมินภายนอก

รอบ 3 ที่จะเกิดขึ้นนั้น สิ่งที่ต้องเน้นและเป็นเรื่องที่สำคัญมาก ได้แก่ การประเมินผลผลิตและผลลัพธ์ทางการศึกษา โดยสมศ. ควรต้องมีมาตรฐานขั้นต่ำและมาตรฐานดังกล่าวนั้นต้องเป็นมาตรฐานที่สามารถใช้ได้กับสถานศึกษาทั่วประเทศ อีกทั้งผลประเมินของ สมศ. ต้องไม่ทิ้งไว้บนหิ้งอย่างเดียว”

มุมมองของศาสตราจารย์ นายแพทย์วิจารณ์ พานิช เขียนไว้ใน BLOG ในเครือข่ายอินเทอร์เน็ต ([http:// gotoknow.blog/council/81555](http://gotoknow.blog/council/81555)) “บทบรรณาธิการของ นสพ. เดอะเนชั่น ฉบับวันเสาร์ที่ 24 กุมภาพันธ์ 2550 เรื่อง Education Refourms Must Continue โดยเฉพาะข้อวิพากษ์ว่า การปฏิรูปการศึกษาในช่วง 7 ปีที่ผ่านมาเป็นการปฏิรูปรูปแบบ (form) แต่ล้มเหลวในการปฏิรูปสาระ (substance) ของการศึกษา บทความนี้ระบุ “สาระ” ที่จะต้องมีการปฏิรูปกันอย่างไร เอาจริงเอาจัง คือ การกระจายอำนาจการบริหารการศึกษา การศึกษาตลอดชีวิต การส่งเสริมอาชีวศึกษา และการสร้างการเปลี่ยนแปลงทางบวก (positive change) ด้านการบริหารการศึกษา เพื่อให้เกิดผลด้านคุณภาพของผลการศึกษา และการใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ

มุมมองของ ศาสตราจารย์ ดร.จีระ หงส์ลดารมย์ เลขาธิการมูลนิธิพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ระหว่างประเทศ ในการเสวนา เรื่อง “ทศวรรษที่ 2 ของการปฏิรูปการศึกษา : ปฏิรูปอะไรและอย่างไร” 15 มิถุนายน 2552 “การปฏิรูปการศึกษาที่ผ่านมาคือการปฏิรูปโครงสร้าง แต่ไม่ได้ปฏิรูปพฤติกรรมของครูและของคนใน ศธ. การปฏิรูปครั้งที่ผ่านมามีล้มเหลว คนไทยแห่เรียนปริญญาโท – เอกมากขึ้น จนกลายเป็นสังคมบ้าใบปริญญา แต่ไม่บ้าปัญญา คนจบปริญญาเอกแต่ไม่มีปัญญาคิดไม่เป็น วิเคราะห์ไม่เป็น การปฏิรูปการศึกษาต้องทำให้สังคมไทยเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ ปฏิรูปการเรียนการสอน ครูต้องรับฟังความคิดเห็นของลูกศิษย์ ประเทศไทยเป็นประเทศเดียวที่คลังการเรียนปริญญาตรีมากกว่าสายอาชีพ ขณะที่ประเทศอื่นๆ เช่น เกาหลี เขาเน้นสายอาชีพมากกว่าเฉพาะที่ จ.เชียงใหม่ มีนักศึกษามหาวิทยาลัย 100,000 คน คนที่เรียนอาชีวะ 20,000 คน จะให้เป็นแบบนี้หรือไม่ หากเราไม่สร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ คิดเป็นวิเคราะห์ เป็น มีจิตสาธารณะ ผมมั่นใจว่าเราต้องมีการปฏิรูปรอบ 3 แน่นอน สิ่งที่ผมอยากเห็นคือ การปฏิรูปการศึกษาที่ยั่งยืน เป็นการเรียนรู้ตลอดชีวิต มีความสุขและสมดุลกับธรรมชาติ ต้องทำบรรยากาศการเรียนให้น่าเรียน หลังจากทำประชาพิจารณ์เรื่องนี้แล้วน่าจะทำให้เกิดการขับเคลื่อนในทางปฏิบัติด้วย จะนำเข้าสู่การพิจารณาของ ครม. อย่างเดียวคงไม่พอ เพราะหาก รมว.ศธ. หมดสมัยไปแล้วเรื่องก็จะจบตามไปด้วย” “เรื่องแรกที่ต้องเน้น คือการบริหารจัดการแบบมีอาชีพและภาวะผู้นำอย่างจริงจัง ที่ผ่านมาระบบ ศธ. สร้างคนให้เป็นคนที่คอยแต่รับคำสั่งผู้บริหารสถานศึกษาว่า 3 หมิ่นแห่ง ไม่มีความสามารถในการบริหารการศึกษาไทยเน้นการสั่งการมากกว่า”

นายชินวรณ์ บุญยเกียรติ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ เป็นประธานเปิดและบรรยายพิเศษในการประชุมสัมมนาเรื่อง การดำเนินงานตามนโยบายเรียนฟรี เรียนดี 15 ปีอย่างมีคุณภาพ จัดโดยสมาคมวิชาชีพครูและผู้บริหารการศึกษาเพื่อการปฏิรูปการศึกษาแห่งประเทศไทย เมื่อวันที่ 18 มิถุนายน 2553 โดยมีผู้เข้าร่วมประชุมสัมมนาจำนวน 300 คน กล่าวว่า ผู้เข้าร่วมประชุมครั้งนี้ส่วนใหญ่เป็นรองผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาทั่วประเทศที่ได้รับการเยียวยาซึ่งได้รับผลกระทบจากการปฏิรูปการศึกษาในรอบแรกและได้ร่วมกันจัดตั้งเป็นสมาคมขึ้น ทั้งนี้ยืนยันว่าภายหลังกฎหมายการปฏิรูปการศึกษาในรอบแรกปี 2542 ได้มีผลบังคับใช้แล้ว แต่มีการเปลี่ยนแปลงรัฐบาล ทำให้การแบ่งเขตพื้นที่การศึกษาไม่เป็นไปตามที่คิดเอาไว้ นอกจากนี้กระบวนการบังคับใช้กฎหมายไม่ได้สนองตอบต่อการกระจายอำนาจตามที่คาดหวังเอาไว้ โดยเฉพาะการที่ พ.ร.บ.การศึกษาแห่งชาติ ต้องการเห็นสถานศึกษาเป็นนิติบุคคล แต่ 10 ปีที่ผ่านมา ก็ยังไม่สามารถดำเนินการได้

นอกจากนี้ในช่วง 10 ปีที่ผ่านมา การกำหนดตำแหน่งผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา (ผอ.สพท.) ยังไม่ได้กำหนดตำแหน่งที่ชัดเจน ทำให้มี ผอ.สพท. 4 กลุ่มคือ กลุ่มที่ได้รับเงินเดือนในระดับ ค.ศ.4 หรือเลื่อนเป็นระดับ 9 มาก่อน กลุ่มที่สองคือกลุ่มที่มาจากตำแหน่งอื่นๆ เช่น ผู้บริหารสถานศึกษา ซึ่งมีวิทยฐานะติดตามตัวมาก่อนมาเป็น ผอ.เขตฯ กลุ่มที่สามคือกลุ่มที่มาจากรอง ผอ.สพท.ที่สอบได้ โดยมีวิทยฐานะติดตามตัวมา และกลุ่มสุดท้ายคือรอง ผอ.สพท.ที่สอบได้ แต่ไม่มีวิทยฐานะติดตามตัวมา กลุ่มนี้ต้องมาดูแลต่อไป ซึ่งจะเห็นว่าตำแหน่ง ผอ.สพท.ยังไม่เป็นเอกภาพ จึงต้องการทำให้เป็นมาตรฐานตำแหน่งเหมือนกันต่อไป

โอกาสนี้ รมว.ศธ.ได้รับมอบหนังสือข้อเสนอแนวทางการแบ่งเขตพื้นที่การศึกษาจากนายสำเนียง กุญชรินทร์ นายกสมฯ ซึ่งได้นำเสนอข้อสรุปจากผู้บริหารการศึกษาทั้ง 4 ภูมิภาค ที่ต้องการให้แบ่งเขตพื้นที่การมัธยมศึกษาเป็น 76 เขตพื้นที่ตามเขตจังหวัด และแบ่งเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาคือเขตอำเภอ โดย รมว.ศธ.กล่าวว่า ขณะนี้ ศธ.ได้เตรียมแต่งตั้งคณะกรรมการ 3 ชุดเพื่อดำเนินการรองรับกฎหมายในการแบ่งเขตพื้นที่การศึกษาคือ คณะกรรมการพิจารณาโครงสร้างเพื่อเตรียมจัดตั้งเขตพื้นที่ประถม-มัธยมฯ คณะกรรมการจัดบุคลากรเข้าสู่เขตพื้นที่การศึกษา และคณะกรรมการดำเนินการจัดตั้งเขตพื้นที่การศึกษา ซึ่งจะดูแลละเอียดทั้ง 185 เขตประถมฯ และ 41 เขตมัธยมฯ ที่ได้วางแผนเตรียมการไว้แล้ว อย่างไรก็ตาม การพิจารณาตามข้อเสนอของสมาคมฯ ศธ.จะนำมาพิจารณาในเชิงนโยบายต่อไปเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดในการตั้งเขตพื้นที่การศึกษา และคุณภาพการศึกษาต่อไป (<http://www.moe.go.th/webasm/2010/jun/185.html,2554>)